

KONKURENTSIAMET

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2018

TALLINN 2019

SISUKORD

EESSÕNA	4
1. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2018. AASTAL	6
1.1 Arengud elektriturul	6
1.2 Peamised muudatused elektri seadusandluses	7
1.3 Arengud maagaasiturul	8
1.4. Peamised muudatused maagaasi seadusandluses.....	9
2. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	11
2.1 Elektrivõrkude regulatsioon	11
2.1.1 Omandiline eraldamine	11
2.1.2 Tehniline funktsioneerimine	12
2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon	17
2.1.4 Piiriülesed küsimused.....	22
2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga.....	27
2.1.6 Ühishuviprojektid.....	30
Balti riikide elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrgustikuga (CEN)..	30
2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul	32
2.2.1 Elektri hulgiturg	32
2.2.2 Elektri jaeturg.....	38
2.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine	40
2.3 Elektrienergia varustuskindlus	43
2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	44
2.3.2. Eesti varustuskindlus.....	44
2.3.3. Eesti varustuskindluse sõltuvus üleeuroopalisest varustuskindlusest	59
2.3.4. Balti regiooni varustuskindlus.....	64
2.3.5. Varustuskindluse järeldused.....	75
2.3.6. Eesti tootmisportfelli jaotus kütuseliigiti	78
2.3.7 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega.....	81
3. MAAGAASI TURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	85
3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon	85
3.1.1 Omandiline eraldamine	85
3.1.2 Tehniline funktsioneerimine	85
3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	91
3.1.4 Piiriülesed küsimused.....	94
3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine....	95

3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul	96
3.2.1 Maagaasi hulgiturg	96
3.2.2 Maagaasi jaeturg	101
3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine maagaasiturul	104
3.3 Maagaasi varustuskindlus	107
3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	108
3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saada olev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega	110
3.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks	112
4. TARBIJATE KAITSE JA VAIDLUSTE LAHENDAMINE ELEKTRIENERGIA- JA MAAGAASI SEKTORIS	115
4.1 Tarbijate kaitse.....	115
4.1.1 Elektrienergia sektoris.....	115
4.1.2 Maagaasi sektoris	119
4.2 Vaidluste lahendamine.....	123
4.2.1 Elektrienergia sektoris.....	123
4.2.2 Maagaasi sektoris	124

Eessõna

Austatud lugejad!

Nii eelmine aasta kui käesoleva aasta esimene pool on olnud Euroopa Liidu (EL) arengute osas olulised. Heakskiidu on saanud uus elektrituru kujundamise pakett, mis annab meile suunad tulevaseks kümnendiks. EL on seadnud ambitsioonika eesmärgi jätkata elektrituru liberaliseerimist, minna kaasa tehnoloogia viimaste arengutega ning võtta väga selge suund süsinikuneutraalse energeetika osas. On hea tõdeda, etoleme juba täna üks liberaalsemaid ja hästi integreeritud piirkondi EL-s. Alates 2013. aastast, kui elektriturg kõikidele tarbijatele avanes, on Eestis reguleeritud vaid monopole – elektrivõrke, kus vaba konkurents ei ole võimalik. Seevastu elektri hind on kujunenud täielikult vabaturu tingimustes ning hinnaregulatsiooni ei ole rakendatud. Kui veel 10 aastat tagasi võisime rääkida Eesti Energiast kui elektri tootmise monopolist, siis täna on ta kui üks turul aktiivselt tegutsev ettevõtja. Oluline indikatsioon on seejuures 2018. aastal toimunud Eesti Energia ja Eesti suurima taastuvenergia ettevõtte 4Energia koandumine. See tekitas palju diskussioone ning loomulikult pidi Konkurentsiamet, kui koandumisele loa andja, põhjalikult kaaluma, kas taoline koandumine on lubatav või mitte. Elektrituru defineerimisel ei saa lähtuda pelgalt Eesti geograafilisest ruumist. Oleme naabritega niivõrd tugevalt integreerunud, et turupiirkonda tuleb oluliselt laiemalt vaadelda. Koandumise otsuse ning konkreetsete numbritega saab lähemalt tutvuda ameti koduleheküljel, kuid lühikokkuvõttes võib täheldada, et Soome-Eesti turupiirkonnas omasid mõlemad ettevõtjad kokku 14%-list turuosa. Vaadeldes piirkonda veel laiemalt kui Põhjamaade-Balti ühist turgu, siis oleks turuosa väga väike- vaid 2,5%.

Viimase 10 aasta jooksul on just turu arengus teinud Eesti koos teiste Balti riikidega olulisi edusamme ning seda tänu rahvusvaheliste ühenduste ehitamisele, mille tulemusena on Balti riigid üks paremini integreeritud elektrituru piirkondi EL-s. Edasine integreerimine on samuti ülioluline. Seda eelkõige Balti riikide ja Mandri-Euroopa elektrisüsteemide sünkroniseerimise projekti raames. Tegemist on olulise väljakutsega kolmele Balti riigile ning täna on selge eesmärk olla sünkroniseeritud aastaks 2025. Mandri-Euroopa elektrisüsteemiga liitumine on oluline samm edasisel EL süsteemidega integreerimisel ning tähtis on selle raames ka Balti riikide vaheliste ühenduste tugevdamine. Kolme riigi vahelises elektrikaubanduses on endiselt pudelikaelaks Eesti-Läti ühendused. Koos siseriiklike süsteemide tugevdamisega saab ka sellele probleemile lahenduse pärast Balti-Tartu liini rekonstrueerimist aastatel 2021-2023, Tartu-Valmiera liini rekonstrueerimist aastatel 2022-2024, Viru-Tsirguliina liini rekonstrueerimist 2019-2025 ja Tsirguliina-Valmiera liini rekonstrueerimist aastatel 2023-2025.

Nagu eelnevalt mainitud on liikumine süsinikuvaba majanduse suunas üks olulisemaid EL-i ambitsioone ning energeetika sektor mängib selles olulist rolli. Oleme mitmetes varasemates aruannetes toonud välja puudusi Eesti taastuvenergia toetuste süsteemis. Kuni 2018. aasta lõpuni kasutatava süsteemi suurim puudus oli tootjate üle kompenseerimine. Fikseeritud toetuse määr kombinatsioonis tõusvate börsihindadega andis tulemuse, kus tootjatele makstav toetus ei olnud enam vastavuses turutingimustele. Teatavasti püsis seadusega fikseeritud toetusemäär muutmata aastast 2007, samas on selle ajaga oluliselt edasi arenenud taastuvenergia tehnoloogia – oluliselt on tõusnud efektiivsus ja langenud seadmete hind. Tänapäevainfotehnoloogia võimaldab tootmist-tarbimist paremini juhtida ning Eesti tingimustes on just see aidanud kaasa tuuleenergia konkurentsivõime kasvule. Konkurentsiametina peame oluliseks just turupõhiseid mehhanisme taastuvenergia

arendamiseks, nendest kõige selgem ja läbipaistvam on emissioonile vastav CO2 hind. Eelmise aasta aruandes märkisime olulise sündmusena üleminekut oksjoni põhisele taastuvenergia toetuste skeemile. Selle aasta aruandes tuleb välja tuua CO2 hinna järsk tõus. Eesti on taastuvenergia osakaalu saavutamisel täitnud lubatud eesmärgid, kuid oluline mõju on CO2 hinnal meie elektri tootmise ja varustuskindluse tulevikule. Seetõttu oleme ka selle aasta aruandes koostanud eraldi põhjaliku elektri varustuskindluse analüüsi.

Elektri varustuskindluse analüüsis oleme vaadelnud erinevaid stsenaariume ning koostanud selle nii Eesti kui ka kolme Balti riigi vaatevinklist lähtudes. Viimane on eriti oluline – töötame Balti riikidega sünkroonis ning sünkroonne töö saab veelgi tähtsamaks Mandri -Euroopa süsteemiga liitumisel. Eestis on lähiaegadel toimumas olulised muutused, 2021. aastal tähistame meie taasiseseisvumise 30. aastapäeva ning tuleb tõdeda, et kogu selle aja oleme harjunud elama olukorras, kus elektrit jätkub, seda jääb isegi üle ning see on moodustanud olulise eksporditarkli. See olukord on märkimisväärselt muutumas. CO2 hindon mõjunud negatiivselt meie põlevkivi energeetika konkurentsivõimele, kuid aja paratamatu kulgemise vastu me ei saa. Kunagisest suurest Balti Elektri jaamast on sisuliselt alles jäänud vaid üks plokk, mis kasutab kaasaegset keevkiht tehnoloogiat, kuid mille turbiin pärineb Nõukogude Liidu aegadest. Teise suure – Eesti Elektri jaama aeg on samuti paratamatult otsa saamas. Ka seal on üks kaasaegne keevkiht plokk, kuid ülejäänud tehnoloogia on juba 50 aastat vana.. Seega saab ka selle elektri jaama iga paratamatult otsa. CO2 hinna tõus võib seda protsessi küll kiirendada, kuid veelkord on peamine teema elektri jaamade vanus. Analüüsidest varustuskindlust 10-aastasest perspektiivis on selge, et nende vanade elektri jaamade aeg on läbi ja Eestil koostöös teiste Balti riikidega tuleb viie- või hiljemalt kümneaastasest perspektiivis varustuskindlusele lahendused leida.

Maagaasi sektor on meie piirkonnas olnud pisut vähem tähtis kui elekter. Kui Lääne- ja Kesk-Euroopas on gaasiküte väga oluline soojusvarustuse tagamisel, siis meie piirkonnas on kaugküte kõige olulisem. Just kaugküte sektor on andnud suure panuse taastuvenergia osakaalu suurenemisse ja seda just eelkõige maagaasi arvelt. Samas on ka maagaasi turu areng oluline ning sarnaselt elektriturule tasub mainida turgude integreerumist. Oluline sündmus on Eesti-Soome gaasiühenduse Balticconnector käivitumine järgmise aasta alguses. Sellega on Eesti ja Läti koos Soomega käivitamas ühtset ilma transiidi tariifideta gaasisüsteemi. Selle tulemusena toimuks edaspidi gaasi liikumine vabalt riikide vahel ning kauplemise mõttes ei oleks vahet, kas gaasi sisendpunkt on Eestis, Lätis või Soomes. Just sellist kaupade vaba liikumist – EL-i üht põhimõtet me soovisime ning tegemist on olulise initsiatiiviga kogu EL mõistes. Olen kindel, et varem või hiljem liitub meie ühise süsteemiga ka Leedu.

Head lugemist soovides

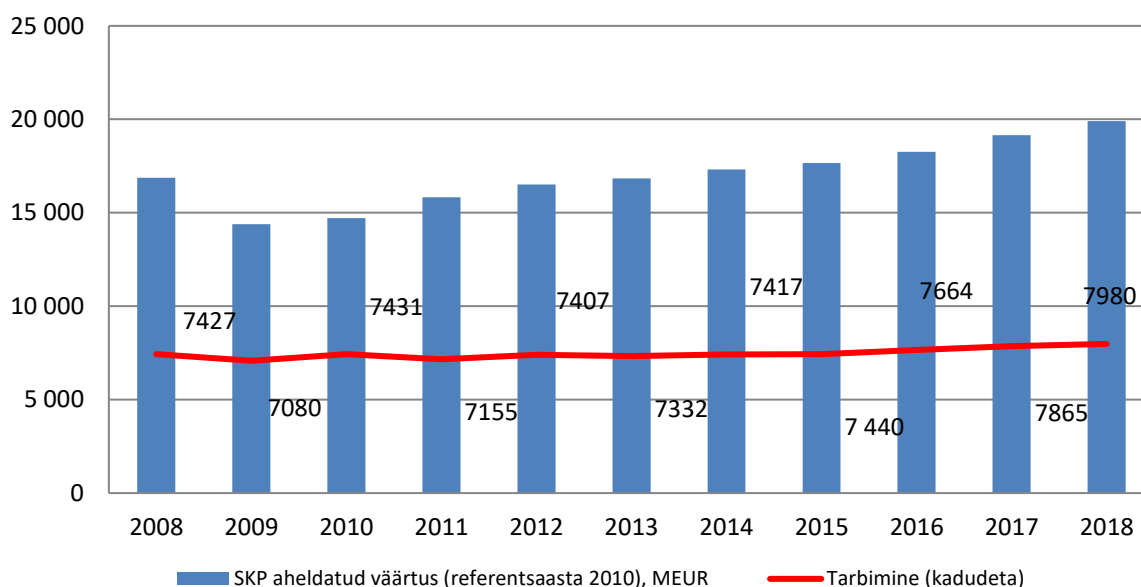
Märt Ots
Peadirektor

1. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2018. aastal

1.1 Arengud elektriturul

Elektrienergia hulgi- ja jaeturg

2018. aastal toodeti Eesti elektrisüsteemis elektrienergiat 10 583 GWh (neto tootmiskogus), füüsiline import oli 3484 GWh (võrdluseks: kaubanduslik import 2 857 GWh) ja füüsiline eksport 5350 GWh (võrdluseks: kaubanduslik eksport 4 775 GWh). Eesti siseriiklik elektrienergia tarbimine oli 7 980 GWh (ilma põhivõrgu kadudeta, põhivõrgu poolt ülekantud energia sisemaiseks tarbimiseks). Ettevõtjate ja elanike tarbimisharjumusi iseloomustab hästi sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vaheline seos (joonis 1). Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem, siis kasvab ka elektritarbimine ning ostujõu vähenemisel see kahaneb.

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos. Allikas: Statistikaamet ja Elering AS¹

2018. aasta keskmiseks elektrienergia hinnaks kujunes Nord Pool (NP) Eesti hinnapiirkonnas 47,07 €/MWh, mis oli 2017. aasta hinnast 29% võrra kõrgem. 2018. aasta keskmiseks kodutarbija hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuenergia tasuga (ilma käibemaksuta) kujunes 13,9 €senti/kWh.

Täpsemalt kirjeldatakse 2018. aastal elektriturul toimunud käesoleva aruande peatükis 2.2.

Elektrivõrgud

Eestis on üks põhivõrguteenust pakkuv ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi süsteemihaldur, ja 34 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5 202 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 700 km. Jaotusvõrkudest omab suurimat turuosa Elektrilevi OÜ (86,7%).

¹ Statistikaamet avaldab 2018. aasta andmed 2019. aasta septembris

2018. aastal suuremate jaotusvõrguettevõtjate võrguteenuse hindades muutusi ei toimunud. Konkurentsiamet kooskõlastas uued võrguteenuse hinnad Elektrilevi OÜ-le, kuid need hakkasid kehtima 01.01.2019. 2018. aasta keskmiseks ülekandetariffiks kujunes 1,05 €senti/kWh (ilma käibemaksuta) ja jaotusteenuse hinnaks 5,28 €senti/kWh (ilma käibemaksuta).

Põhjalikumalt käsitleb elektrivõrkude regulatsiooni peatükk 2.1.

Piiriüleised küsimused elektrisektoris

Piiriülese elektrianduse ja ülekandeliinide võimsuste jaotamise reegleid reguleerib 24.07.2015 vastu võetud Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised (edaspidi CACM). Määruse 2015/1222 artikli 20 lõike 2 kohaselt peavad kõik kõnealuse koordineeritud võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjad hiljemalt kümme kuud pärast koordineeritud võimsusarvutuse ala määramise ettepaneku heakskiitmist esitama kõnealuse ala jaoks ühise koordineeritud võimsusarvutuse meetodi ettepaneku. ACERi otsusega määrati Baltikumi võimsusarvutuse alaks Eesti, Läti, Leedu, Soome, Rootsi ja Poola.

Täpsemalt on elektrivõrkude piiriüleseid küsimusi kajastatud peatükis 2.1.4, kus on antud ülevaade ka CACM regulatsiooni alusel vastu võetud regionaalsetest meetodikatest 2018. aastal.

Elektrienergia varustuskindlus

Eestis oli 2018. aastal energiabilanss jätkuvalt positiivne, st tootmine ületas tarbimise. Eesti elektrisüsteemi tipukoormus oli 2018. aasta talvel 1544,1 MW (28.02.2018) ning Konkurentsiameti andmetel oli Eesti elektrisüsteemis kasutatavaid installeeritud võimsusi 2098 MW. Seega ületasid Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse. Kuna lähiaastatel on ette näha suuremaid tootmisvõimsuste sulgemisi Eesti Energia Narva Elektri jaamades, siis analüüsis Konkurentsiamet sel aastal varustuskindlust tavapärasest põhjalikumalt

Detailsem varustuskindluse analüüs on toodud peatükis 2.3.

1.2 Peamised muudatused elektri seadusandluses

Muudatused elektrituruseaduses

09.07.2018 jõustus elektrituruseaduse (ELTS) muudatus. Osad muudatused jõustuvad 01.01.2019.

Tähtsamad elektrituruseaduse muudatused ja täiendused::

- defineeriti suletud jaotusvõrgu ja üliväikese eraldatud võrgu mõisted;
- muudeti ettevõtja teatamis- ja loakohustuste osa elektrienergia müüjana tegutsemisel, mille järgi peab ettevõtja elektrienergia müüjana tegutsemiseks esitama majandustegevuse registrile majandustegevusteate;
- leevendati väiketootjatele esitatavaid nõuded, et soodustada elektri väiketootmist kuni 200-kilovattise nimivõimsusega tootmiseseadmetega. Näiteks puudub neil edaspidi

aktsia- või osakapitalinõue 31 950 eurot, mis võimaldab piiratud võimsusega seadmetega elektrit toota ka näiteks korteriühistutel;

- leevendati elektriijaama ja tarbija vahel otseliini rajamise kriteeriume. Muudatused loovad paindlikuma võimaluse rajada kuni 6 kilomeetri pikkune otseliin, mis soodustab investeringuid energiamahukatesse tootmistesse. Kuni 500 kW-se tootmiseseadmega ühendatud otseliini valdajal kaob ära ka otseliini loakohustus;
- sätestati senisest täpsemad võrgutasude metoodika koostamise alused. Seni puudusid seaduses detailsed kriteeriumid näiteks põhivara kulumi arvestusele, samuti võrguteenuse osutamise mitteseotud kulude – näiteks trahvid ja viivised, sponsorlus, kingitused, annetused – võrguteenuse hinda lülitamise keeld. Riigi üldise energiatõhususkohustuse täitmisel võimaldatakse edaspidi arvesse võtta ka juriidiliste isikute, milles riigil on enamusotsustusõigus, poolt tehtud energiatõhususega seonduvaid tegevusi;
- muudeti taastuvast energiaallikast ja tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia toetuskeemi põhimõtteid. Kaotati ära uutele taastuvelektri tootjatele seni makstav toetus iga toodetud energiaühiku kohta ning see asendati oksjonipõhise toetusüsteemiga. Eesmärk oli muuta toetuskeem tarbijale vähem koormavaks, sidudes toetuste maksmine riigi võetud taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise eesmärgiga ning toetuse saamine vähempakkumise võitmisega. Lisati erand väiketootjatele – oksjoni korras makstakse toetust tootjatele, mille elektriline võimsus on suurem kui 50 kW ja väiksem kui 1 MW eesmärgiga suurendada sellist tootmiseseadet kasutavate tootjate iga-aastast elektrienergia tootmist aastatel 2019–2021 5 GWh võrra;
- sätestati süsteemihaldurile kohustus välja töötada ja esitada Konkurentsiametile kooskõlastamiseks bilansiteenuse hinna arvutamise ühtse metoodika;
- täpsustati võrgu omaniku ja võrguettevõtja õigusi ja kohustusi võrgu üleandmisel võrguettevõtjale.

1.3 Arengud maagaasiturul

Maagaasi hulgi- ja jaeturg

2018. aastal stabiliseerus Eesti maagaasiturul tarbitud maagaasi aastane kogus, kogus suurenes 0,6% (2017 – 5219 GWh aastas ja 2018 – 5243 GWh aastas).

2018. aastal tarniti Eesti ülekandevõrku 5243 GWh maagaasi, millest OAO-lt Gazprom 83% (4362 GWh), Leedu kaudu (Klaipeda LNG terminalist ja UAB Get Baltic gaasibörsilt) 17% (879 GWh). Misso mõõtejaama kaudu sisenes ülekandevõrku 1,09 GWh gaasi. Võrdluseks, 2017. aastal toodi Leedust 648 GWh gaasi, mis moodustas 12% Eestisse toodud gaasist.

2012. aasta veebruar oli gaasi tiputarbimise poolest viimase kümne aasta suurim (59,8 GWh ööpäevas). 2018. aasta talve tiputarbimine oli 48,6 GWh ööpäevas (27.02.2018). Maagaasi tarnehäireid ei esinenud.

Alates 01.07.2017 on maagaasiseaduse kohane gaasi import defineeritud gaasi vabasse ringluse lubamise tolliprotseduuri kohaldamise kaudu.

Maagaasiseaduse kohaselt peab ettevõtjal olema gaasi importimiseks tegevusluba. Majandustegevuse registri järgi on Eestis registreeritud kuuel ettevõttel gaasi impordi tegevusluba - UAB Lietuvos energijos tiekimas, Verum Plus AG, AS Alexela, Baltic Energy Partners OÜ, AS Nitrofert ja AS Eesti Gaas.

2018. aastal importisid gaasi Eestisse kaks ettevõtjat – Eesti Gaas AS, kelle turuosa oli 94% ja Baltic Energy Partners OÜ turuosaga 6%. Impordi tegevusluba omavatest ettevõtjatest neli (UAB Lietuvos energijos tiekimas, Verum Plus AG, AS Alexela ja AS Nitrofert) 2018. aastal gaasi ei importinud.

Teised turul tegutsevad hulgimüüjad (Latvijas Gaze JSC, 220 Energia OÜ, Eesti Energia AS, Elektrum Eesti OÜ, Scener OÜ jt) kasutavad müügitegevuses Euroopa Liidu tegevusluba omavate ettevõtjate käest ostetud gaasi.

Gaasi hulgimüügituru liider 2018. aastal oli samuti Eesti Gaas AS (turuosa hinnanguliselt 72%). Talle järgnesid Eesti Energia AS (turuosa 11%) ning Baltic Energy Partners OÜ ja AS Alexela (kummagi turuosa 5%).

Gaasi jaeturul müümiseks peab ettevõtja esitama Majandustegevuse registrile majandustegevusteate. Käesoleval hetkel on majandustegevusteate registrile esitanud 42 ettevõtjat (20 gaasimüüjat ning 22 võrguettevõtjat). Gaasi jaeturul tegutsevad aktiivselt hinnanguliselt 8 gaasimüüjat ja 18 võrguettevõtjat.

Täpsemalt iseloomustatakse gaasi hulgi- ja jaeturgu punktides 4.1 ja 4.2.

Maagaasi põhivõrgu omandiline eraldamine

Alates 01.03.2016 on Eesti süsteemihalduri täielik omandiline eraldamine lõpule viidud ja Eesti gaasisüsteemihalduriks on Elering AS (100% Eesti riigi omanduses). Täiendavat informatsiooni süsteemihalduri omandilist eraldamise kohta leiab 2016. aasta aruandest.

Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindluse osas ei toimunud 2018. aastal muutusi.. Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine täidetud ka lähiaastatel. Eesti gaasiturust arengu võtmeküsimusteks on infrastruktuuri investeeringute tegemine [regionaalne veeldatud gaasi (LNG) terminal ning Eesti ja Soome vahelise ühenduse (Balticconnector)], uute tarnijate turule meelitamine, hulgituru aktiveerimine ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Täpsemalt käsitletakse maagaasi varustuskindlust punktis 4.3.

1.4. Peamised muudatused maagaasi seadusandluses

Muudatused maagaasiseaduses

Tähtsamad 2018. aasta maagaasiseaduse muudatused ja täiendused::

- muudeti vara avalikes huvides omandamise ja sundvõõrandamise regulatsiooni;

- muudeti nõuet, et gaasi müügihind ei sisalda võrguteenuse hinda - muudatuse kohaselt võib gaasi müügihind sisaldada komisjoni määruses (EL) nr 2017/460 toodud sisendhinda;
- muudeti süsteemihalduri või vertikaalselt integreeritud ettevõtja poolt nõuete rikkumiste rahatrahvi määra, mis moodustab kuni kümme protsenti süsteemihalduri või vertikaalselt integreeritud ettevõtja viimase auditeeritud majandusaasta aastakäibest;
- seoses ametite ühendamisega asendati maagaasiseaduses „Tarbijakaitseamet“ „Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametiga“.

2. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

2.1 Elektrivõrkude regulatsioon

2.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 10, 11 ja 26 ning Määrus EÜ nr 714/2009 art 3)

2013. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i esitatud taotluse põhjal läbi põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamisel järgis Konkurentsiamet lisaks ELTS-is toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 714/2009 (käsitleb piiriüleses elektrikaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. Konkurentsiamet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2013. aasta detsembris tehtud otsuses.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue puudutab vaid Eesti Energia AS-i kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ-d, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;
- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Elektrituru avanemisega on turuosaliste võrdne kohtlemine väga oluline, sest elektrivõrk jääb monopoolsesse seisusesse. Seega peavad kõik võrguettevõtja tarbijad ühtmoodi saama kasutada elektrivõrku ja võrguettevõtja peab tagama kõikidele müüjatele elektrienergia müümisel võrdsed võimalused.

Vastavalt ELTS-ile on kõik jaotusvõrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Eraldi on sätted süsteemihaldurile (kes on ka põhivõrguettevõtja).

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet eesmärgiga saavutada olemasolevate tehniliste ja varustuskindluse nõuete ning muude õigusaktidest tulenevate nõuete raames kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Seadus rõhutab, et

näiteks bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtted (liitumistingimused) olema läbipaistvad ning järgima võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ täiendab ja uuendab igal aastal võrdse kohtlemise aruannet, millega on võimalik tutvuda võrguettevõtja veebilehel <https://www.elektrilevi.ee/vordse-kohtlemise-pohimotted>

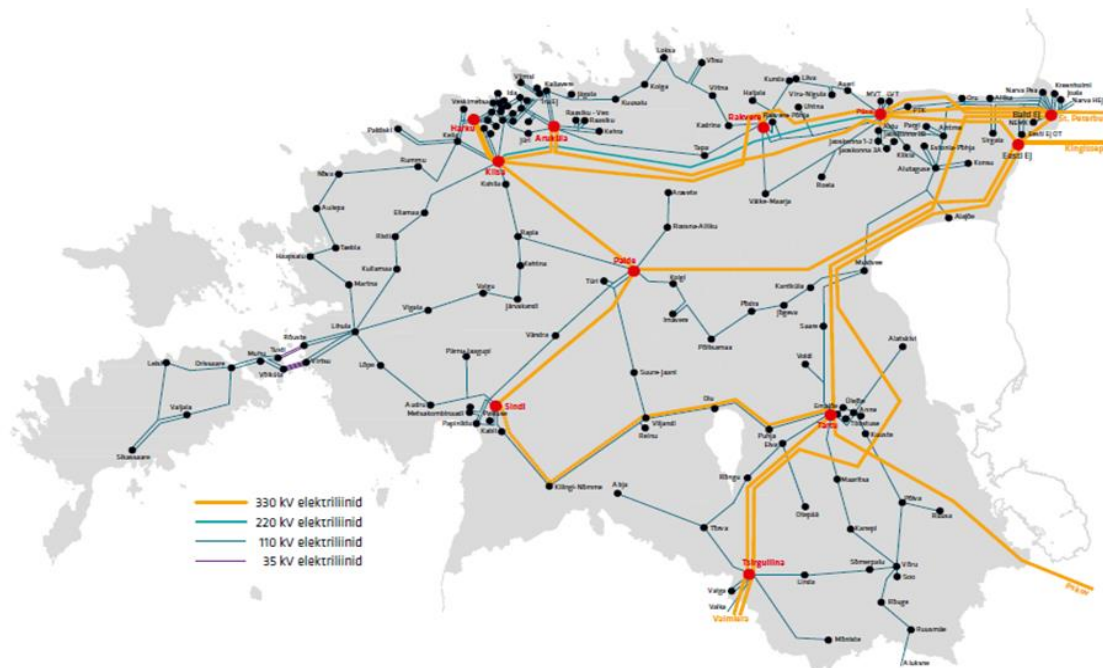
Elektrilevi OÜ võrguga ühendatud tarbijate arv on suurem kui 100 000 ning Elektrilevi OÜ ei tohi elektrienergiat toota ega müüa. Seetõttu peab Elektrilevi OÜ nimetama üldteenuse osutajaks tegevusloaga müüja (ELTS § 76¹ lg 2). Elektrilevi OÜ on üldteenuse osutamisel ja avatud tarne ahela katkemisel elektrimüügi osas nimetanud müüjaks Eesti Energia AS-i, kellega kuulub ühte kontserni. Eesti Energia AS esindab Elektrilevi OÜ ka võrgulepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel ning Elektrilevi OÜ kasutab Eesti Energia AS-i teatud funktsioonide, nagu arveldus, võlahaldus, kõnekeskus jm oma ülesannete täitmiseks. Elektrilevi OÜ ei sõlmi elektrimüügi lepinguid ega lahenda elektrimüügiga seotud küsimusi.

Turuosaliste võrdne juurdepääs mõõtepunkti andmetele ja mõõteandmetele on tagatud ELTS § 42¹ alusel loodud andmevahetusplatvormi (AVP) kaudu. Elektrilevi OÜ edastab AVP-le õigusaktides ettenähtud andmed, et tagada turuosalistele andmete saamine õigeaegselt ja võrdsetel alustel.

2.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Eesti elektrisüsteem kuulub suurde sünkroonselt töötavasse ühendsüsteemi BRELL, mille moodustavad Eestiga vahelduvvooluliine pidi ühendatud naaberriigid Läti ja Venemaa ning omakorda nende naabrid Leedu ja Valgevene. Venemaaga on Eesti ühendatud kolme 330 kV liiniga (kaks liini läheb Narvast St. Peterburgi ja Kingiseppa ning üks liin Tartust Pihkvasse), Läti elektrisüsteemiga ühendab Eestit kaks 330 kV liini (üks on Tartu ja Valmiera, teine Tsirguliina ning Valmiera vahel). Soomega ühendab Eestit kaks alalisvoolukaablit (EstLink 1 ja EstLink 2).

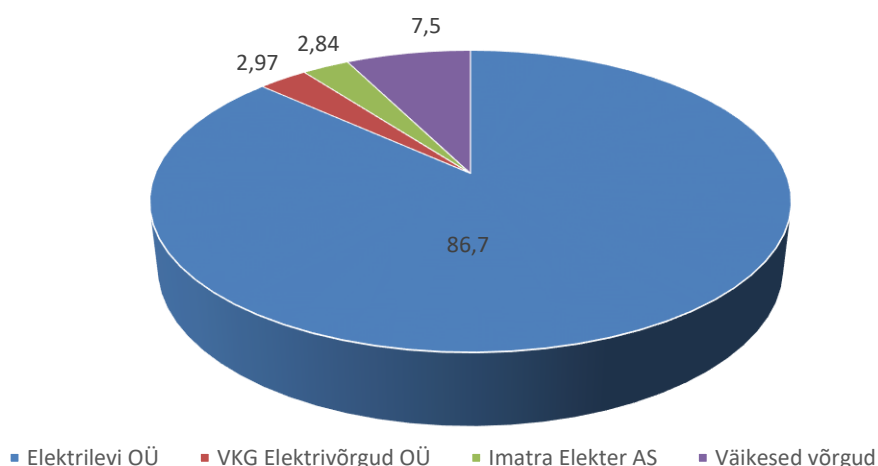
Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5 202 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 700 km. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2.

Joonis 2. Eesti elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Jaotusvõrkude osas on ettevõtjate turuosad aastast aastasse enam-vähem samad. Suurim jaotusvõrguettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügituotus oli 2018. aastal 7 087 GWh, ettevõtja turuosad olid müügituotuse alusel 86,7%. Järgnesid VKG Elektrivõrgud OÜ, müügituotus 242,9 GWh ja turuosad 2,97% ja Imatra Elekter AS, müügituotus 232,2 GWh ja turuosad 2,84%. Ülejäänud 31 jaotusvõrgu müügituotus kokku oli 614 GWh, mis teeb nende turuosaks 7,5%. Neist suurimad on AS Loo Elekter, Tallinna Sadam AS, OÜ ja Silpower AS. Eesti hinnaregulatsiooni eripäraks on suur arv väikeseid jaotusvõrguettevõtjaid. Jaotusvõrkude turuosad on kajastatud joonisel 3.

Jaotusvõrguettevõtjate turuosad

Joonis 3. Jaotusvõrguettevõtjate turuosad protsentides 2018. aastal.

Bilansiteenused **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 6 p b ja art 37 lg 8)**

ELTS-i ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused, samuti reguleerimislepingu tüüptingimused tuleb eelnevalt kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinna kujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat kõige soodsama võimalikuhinnaga.

Alates 01.01.2017 on kõik tarbimiskohad varustatud kauglugemist võimaldavate seadmetega ning kogu mõõtmise korraldus toimub *on-line* põhimõttel. Bilansi selgitamiseks vajalikud mõõdetud tärned kogutakse mõõtepunktidest, mille edastavad Andmelattu kõik Eestis tegutsevad võrguettevõtjad.

Alates 01.01.2018 rakendatakse Eesti, Läti ja Leedu elektrisüsteemides koordineeritud bilansijuhtimist. Eestit, Lätit ja Leedut vaadeldakse ühtse bilansipiirkonnana ning üks Balti süsteemihalduritest vastutab kogu Baltikumi summaarse bilansi tasakaalustamise eest. Koordineeritud bilansipiirkonna eesmärgiks on suurendada elektrisüsteemi juhtimise kuluefektiivsust sh vähendada Baltikumi süsteemivälist eabilanssi

Vastavalt elektrituru toimimise põhimõtetele peab iga turuosaline tagama, et tema poolt võrku antud ja/või ostetud elektrienergia kogus oleks igal kauplemisperioodil võrdne tema poolt võrgust võetud ja/või müüdüd elektrienergia kogusega. Väiketarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Suurima bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel seitse bilansihaldurit. Eestis registreeritud elektri bilansihaldurid on järgnevad:

- [Alexela Energia AS](#)
- [Axpo Nordic AS](#)
- [Eesti Energia AS](#)
- [Elektrum Eesti OÜ](#)
- [Fortum Eesti AS](#)
- [INTER RAO Eesti OÜ](#)
- [Nordic Power Management OÜ](#)
- [Scener OÜ](#)

2018. aastal menetletud bilansiteenusega seotud tüüptingimused ja meetodikad:

Bilansilepingu tüüptingimused

2018. aastal esitas Elering Konkurentsiametile kooskõlastamiseks bilansilepingu tüüptingimused. Amet kooskõlastas nimetatud tüüptingimused 27.02.2019. (https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Elering_elektrienergia%20bilansilepingu%20t%C3%BC%C3%BCptingimused_05.2019.pdf)

Reguleerimislepingu tüüptingimused

2018. aastal esitas Elering Konkurentsiametile kooskõlastamiseks reguleerimisteenuse osutamise lepingu tüüptingimused. Konkurentsiamet kooskõlastas antud tüüptingimused 21.05.2019. Tüüptingimused on leitavad Eleringi kodulehel: <https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Elering%20elektrienergia%20reguleerimislepingu%20t%C3%BC%C3%BCptingimused.pdf>

Bilansienergia hinnaarvutamise meetodika

2018. aasta lõpus esitas Elering Konkurentsiametile kooskõlastamiseks ka uue bilansienergia hinna arvutamise meetodika, mille osas veel menetlus käib.

Elektrivarustuse kvaliteet (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p h ja art 37 lg 1 p t)

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, mille järgi kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkete ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiamet kontrollib kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning algatab kvaliteedinõuete rikkumise korral väärteomenetluse. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Ettevõtjad esitavad Konkurentsiametile andmed teenuse kvaliteedinõuete täitmise kohta. Esitatud informatsiooni alusel on võimalik arvutada, millise protsendi ulatuses on teenuse kvaliteedinõuded täidetud. Samuti on võimalik analüüsida, kas kvaliteedinõuete täitmise protsent on suurenenud või vähenenud.

Võrguteenuse kvaliteedi osas on reguleeritud nii rikest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni kolmeks minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud tähtajad eraldi suve- ja talveperioodiks (tabel 1).

Tabel 1. Võrguteenuse kvaliteedinõuded

	Suveperiood aprill kuni september	Talveperiood oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi	16 tundi
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelised katkestused aastas kokku	70 tundi	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkused: * Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

Kui ettevõtjad ei täida tabelis 1 nimetatud kvaliteedinõudeid, on nad kohustatud maksma tarbijatele rahalist kompensatsiooni.

Konkurentsiamet on välja töötanud aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama informatsiooni selle kohta, mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid.

Andmed võrgu kvaliteedi kohta on avaldatud Konkurentsiameti kodulehel: <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18300>. Amet võtab neid arvesse võrgutasude hinnamenetluste käigus.

Põhivõrguettevõtjaga uue võrguühenduse loomisele ja piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p m)

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud ELTS § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Juhul, kui klient soovib liituda piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul, kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele, teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest viia oma taotlus nõuetele vastavusse. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalised omaksid varakult andmeid elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud

seisakute ja remonttöödega. Tabelis 2 on toodud Elering AS-i poolt esitatud andmed aastatel 2015-2018 võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud ajalisest kestvusest.

Tabel 2. Elering AS poolt võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2015	Katkestuse kestus (tunnid), 2016	Katkestuse kestus (tunnid), 2017	Katkestuse kestus (tunnid), 2018
L301 Tartu – Valmiera	253,88	159,45	227,09	33,5
L354 Tsirguliina – Valmiera	856,27	49,91	106	447,38
L358 Tartu – Pihkva	366,53	328,75	3312,18	388,32
L373 Eesti EJ – Kingissepp	1260,48	732,25	86,08	284,62
L374 Balti AJ - Leningradskaja	4629,65	1302,73	355,02	325,33
L677 Tsirguliina – Valka	309,12	226	1134,28	523,40
L683 Ruusmäe – Aluksne	959,47	575,85	203,02	237,80
LN3	0	0	7,01	0,00
Kokku	8635,40	3374,95	5430,68	2240,35
s.h. naabersüsteemide tellimus	7561,75	2862,22	5038,22	1697,6

Tabelist 2 selgub, et 2015. aastal esines võrkudevahelistes ühendustes katkestusi põhivõrgus 8635,40 tunnil, 2016. aastal 3374,98 tunnil, 2017. aastal tunnil 5430,68 ja 2018. aastal 2240,35 tunnil. Elektrivõrgu katkestused tulenevad peamiselt võrgu riketest (tingitud vanadest ja amortiseerunud liinidest, esinenud tormidest) ja võrgu remont- ja hooldustöödest.

Konkurentsiamet analüüsis 2018 aasta kohta ka alalisvooluühenduste Estlink 1 ja Estlink 2 töökindlust. Estlink 1 oli avariide või remondi tõttu väljas 2018. aastal kokku 642 tundi ja 50 minutit, mis on kokku 7,3 % ajast. Suurim häiring oli novembris 2018, mis põhjustas liini väljasoleku 21 päevaks. Estlink 2 oli tööst väljas kokku 136 tunnil ja 26 minutil, mis on 1,56% ajast, põhilised katkestused olid tingitud hooldustöödest.

2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p a ja f, 37 lg 6 p a, 37 lg 8, 37 lg 10, 37 lg 3 p c ja d)

ELTS-ist lähtuvalt rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2018. aastal 33 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Võrguettevõtja on kohustatud oma teeninduspiirkonnas tarbija, tootja, liinivaldaja või teise võrguettevõtja taotluse alusel ühendama liitumispunktis võrguga tema teeninduspiirkonnas asuva nõuetekohase elektripaigaldise ning muutma tarbimis- või tootmistingimusi. Võrguettevõtjal on õigus keelduda võrguteenuse osutamisest, kui:

- võrguteenuse kasutaja elektripaigaldised ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete või võrguettevõtja poolt võrguga ühendamiseks esitatud tehniliste tingimustega;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguteenuse kasutajast tuleneva muu asjaolu tõttu;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel;
- võrguettevõtja võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus;
- selline õigus tuleneb elektrituruseaduses sätestatud muust alusest.

Võrguettevõtja peab põhjendama võrguteenuse osutamisest keeldumist, viidates keeldumise õiguslikule alusele ning teavitades ka Konkurentsiametit.

Eelkirjeldatud põhimõtted peavad tagama kõigi soovijate ühendamise võrku. Vajadusel on Konkurentsiametil võimalik kontrollida, kas keeldumise alused on põhjendatud.

Lisaks kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid ametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 14 punkt 2 ja juhend ülekandeteenuse tasude kujundamiseks lubab ka tootjatelt võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda võimalust seni rakendatud.

Elektri võrgutasud

ELTS sätestab hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid:

- Võrguettevõtja kehtestab oma teeninduspiirkonna võrgutasud kooskõlas elektrituruseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega;
- Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet;
- Võrgutasu hinda kujundades peab arvestama varustuskindluse ja tõhususe tagamise ning turgude integreerimise vajadust, samuti selles valdkonnas tehtavate uurimuste tulemusi;
- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt;
- Võrguettevõtja kujundab edastamistasu nii, et see tagab liitumistasu ja võrguühenduse kasutamise tasu maksnud turuosalisele võimaluse edastada elektrienergiat kogu süsteemi ulatuses;
- Erinevatel võrguettevõtjatel võivad olla erinevad võrgutasud.

Vastavalt ELTS §-ile 72 lõikele 4 on Konkurentsiamet välja töötanud võrgutasude arvutamise ühtse kaalutud keskmisel kapitalikulul põhineva meetodika. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel. Võrgutasude kooskõlastamiseks vajalike algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet töötanud välja vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga. Tabelid sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi, andmeid soetatud põhivara, planeeritavate investeeringute ja võrguteenuste müügikoguste kohta. Tabelite mahukuse tõttu on nende täitmine nõutav vaid võrgutasude kooskõlastamisaotluse esitamisel. Esitatud andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda tabelite täitmist. Konkurentsiametil on seaduse alusel õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste

läbiviimiseks. Samuti on ametil õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli, saada andmeid ja koopiaid dokumentidest. Seni ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud. Lisaks on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes erinevad tegevusalad. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Uued võrgutasud tuleb kooskõlastada juhul, kui ettevõtja leiab, et kooskõlastuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrgutasude vastavust ELTS § 71 nimetatud nõuetele. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida, kas kehtivad võrgutasud vastavad seadusele. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus seada pikaajalisi seada eesmärke, kavandada võrguettevõtja tööd ja seaduses seatud kohustuste täitmine, vaatab Konkurentsiamet hinnamenetluse käigus üle võrguettevõtja investeeringud

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel metoodilised juhendid „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne metoodika“, ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna leidmiseks“.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest nr 714/2009 mõningad erinevused. Sarnaselt teistele võrguettevõtjatele peavad põhivõrguettevõtja poolt kehtestatud võrgutasud olema läbipaistvad, võtma arvesse võrgu turvalisuse vajadust ning kajastama tegelikke kulusid niivõrd, kui need vastavad efektiivsuse ja võrreldava struktuuriga võrguettevõtja kuludele, ning ei tohi olla diskrimineerivad. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist, sätestab määrus, et EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatakse nn kompensatsioonifond (ITC fond). 23.09.2010 kinnitas Euroopa Komisjon regulatsiooni nr 838/2010, mis sätestab transiidi kompenseerimise põhimõtted. Fondi panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest hüvitismehhanismist². Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik, võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka nimetatud hüvitismehhanismist tulenevaid kulusid.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuse hinnaregulatsioonis on ka arvestatud piiriüleste võrkude ühendusest saadavaid ülekoormusetulusid. Ülekoormusetulusid kasutatakse Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn vastukaubandus) ja ülejäänud osa võetakse arvesse Määruse artikkel 16 punkt 6 lõigus toodud tingimustel võrgutariifide arvutamisel. Alates 01.07.2014 alustas põhivõrguettevõtja ülekandevõimsuste tulude kogumist võimsuste säilitamiseks ja suurendamiseks.

2018. aastal ei toimunud muudatusi ülekande- ja suuremate ettevõtete jaotusteenuse hindades. Kõik kehtivad kooskõlastatud võrguteenuse hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel.

² Inglise keelses määruses on kasutusel termin *Inter-Transmission System Operator Compensation Mechanism*. Levinud ka lühend *ITC*.

Tabel 3. Elektrivõrkude ülekande- ja jaotusteenuse hinnad 2018. aastal.

Teenuse osutaja	Ettevõtjate arv	Ülekande ja jaotusteenuse keskmine hind, €senti/kWh
Põhivõrk	1	1,05
Jaotusvõrgud*	34	5,28

Märkused: *Elektrilevi OÜ kui suurima turuosaga ettevõtja võrguteenuse hind – elektrienergia edastamine madalpingel liitumispunktis kuni 63 A ja jaotatud võrguteenuse ostul.

Elektrilevi OÜ võrgutasud

Konkurentsiamet kooskõlastas 01.10.2018. aastal ettevõtja võrgutasud, mis hakkasid kehtima 01.01.2019.

Imatra Elekter AS võrgutasud

Konkurentsiamet kooskõlastas 28.09.2017 ettevõtja võrgutasud, mille keskmine langus oli 12,7%.

VKG Elektrivõrgud OÜ võrgutasud

Konkurentsiamet kooskõlastas 13.07.2017 ettevõtja võrgutasud, mille keskmine langus oli 10%.

Elektrivõrguga liitumise tasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud ELTS § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi Valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri- jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingute teostamist.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise meetodikale. Meetodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud oma veebilehel meetodilise juhendi „Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu meetodika kooskõlastamiseks.“ Konkurentsiamet kooskõlastas Elering AS „Liitumistasu ja tarbimis- või

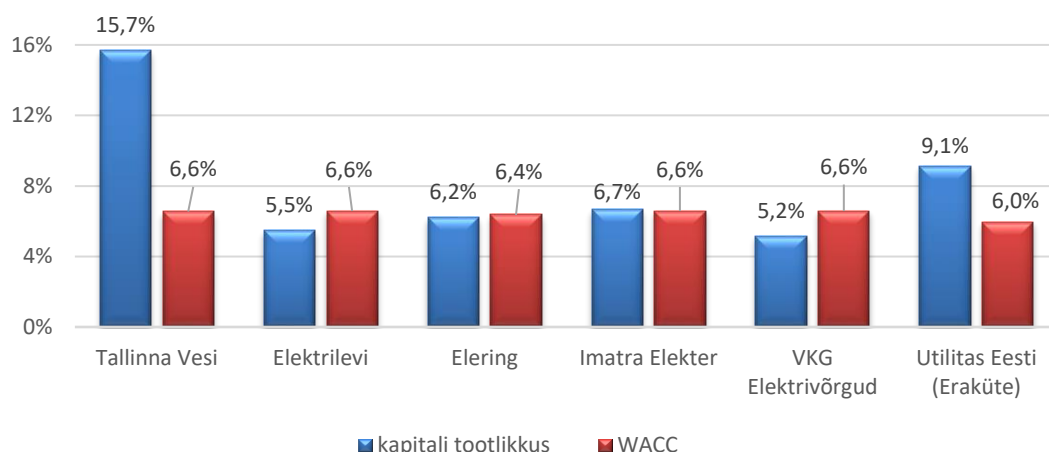
tootmistingimuste muutmise tasu arvutamise meetodika“ 26.06.2015. aastal ja Elektrilevi OÜ liitumislepingu tüüptingimused 10.03.2015. aastal.

2019. aastal vaadati liitumistingimused põhivõrgu kui Elektrilevi võrgu puhul üle. 30.05.2019 kooskõlastas Konkurentsiamet Elering AS uued elektri põhivõrguga liitumise tüüptingimused ja 03.06.2019 Elering AS liitumistasu ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu arvutamise meetodika. 19.07.2019 kooskõlastas Konkurentsiamet uued Elektrilevi OÜ liitumislepingu tüüptingimused.

Hinnaregulatsiooni tulemused

Ülevaate saamiseks pikaajalise hinnaregulatsiooni tulemustest analüüsis Konkurentsiamet regulatsiooni alla kuuluvate ettevõtjate kapitali tootlikkust, hindade dünaamikat, tarbijale müüdava teenuse kvaliteeti ning nimetatud tulemuste kontekstis ka energia kasutamise efektiivsust.³

Ettevõtjate tegeliku kapitali tootlikkuse hindamisel kasutati raamatupidamise aastaaruannetes toodud näitajaid ning kapitali tootlikkuse näitajad arvatati põhimõttel, kus ärikasum on jagatud investeeritud kapitaliga. Saadud andmeid võrreldi Konkurentsiameti poolt lubatud kaalutud keskmise kapitali hinnaga (ingl k Weighted Average Cost of Capital, lüh WACC), mida kajastab alljärgnev joonis.

Ettevõtjate kapitali tootlikkuse ja WACC-i aritmeetilised keskmised näitajad perioodil 2005-2017 (v.a. Utilitas Eesti AS)

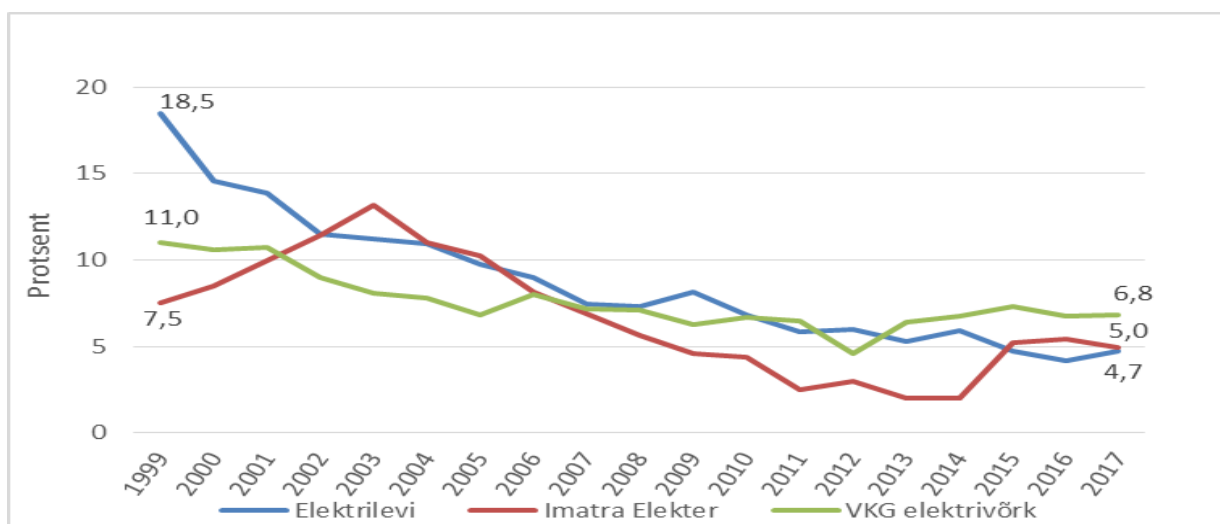
Joonisel toodud näitajatest selgub, et 13-aastaselt perioodil on elektri jaotusvõrguettevõtjate (v.a Imatra Elekter AS) keskmine kapitali tootlikkuse näitaja jäänud regulaatori poolt sätestatud näitajatest madalamaks. Elektri põhivõrguettevõtja Elering AS keskmine kapitali tootlikkuse näitaja on 6,2%, samas kui regulaatori lubatud WACC on olnud 6,4%. Suurima elektri jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ keskmine kapitali tootlikkuse näitaja on 5,5%, samas kui lubatud WACC on olnud 6,6%. Analoogselt on jäänud lubatud tootlusele alla ka jaotusvõrguettevõtja VKG Elektrivõrgud OÜ näitaja. Kuid jaotusvõrguettevõtja Imatra Elekter AS ja soojusettevõtja Utilitas Eesti AS on suutnud lubatud WACC-i ületada vastavalt 0,1 ja 3,1 protsendipunkti võrra.

Selgelt ületab teiste monopoolsete ettevõtjate kapitali tootlikkuse näitajat AS Tallinna Vesi, kelle puhul ületab 13-aastase perioodi keskmine kapitali tootlikkus 15,7% oluliselt, 9,1 protsendipunkti võrra, regulaatori poolt lubatud WACC-i ning ka teiste ettevõtjate näitajaid.

³ Konkurentsiameti analüüs on leitav: <https://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=29564>

Oluline näitaja tarbija jaoks on energiakasutuse efektiivsuse näitaja, sest see omab märkimisväärset mõju teenuste hindade kujunemisele. Mida väiksemad on energiakaod, seda madalamaks kujuneb tarbijale müüdava teenuse hind. Samuti näitab energiakadude vähendamise suund ka regulaatori töö efektiivsust, sest regulaatori üks olulisemaid ülesandeid on ettevõtjate suunamine efektiivsemale tegutsemisele.

Kui veel 18 aastat tagasi oli elektrijaotusvõrkude kadu ligikaudu 20%, siis täna on jõutud tehnilise miinimumi lähedale, millest edasine areng nõuaks juba võrgu konfiguratsiooni muutmist. Viimane on aga nii tehniliselt kui ka majanduslikult ebaotstarbekas. Jaotusvõrkude suhtelise elektrikao dünaamikat kajastab alljärgnev joonis.

Elektrijaotusvõrkude suhtelised elektrikaod

Kokkuvõtteks saab hinnaregulatsiooni hinnata edukaks. Regulatsiooni üks peamisi eesmärke – tagada tarbijatele hinnastabiilsus ja vältida monopolsetel ettevõtjatel liigse kasumi teenimist on üldjoontes täidetud. Kõige suuremat edu on saavutatud energiasäästu alal. Nii elektrikaod kui kaod kaugküttetrassides on vaadeldaval perioodil oluliselt langenud.

2.1.4 Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest elektriühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 4. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2. Samas tuleb märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud Venemaa ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega BRELL, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 4. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Eestil on kolm 330 kV vahelduvvoolu õhuliini ühendust (500-650 MW) Venemaaga, kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) Lätiga ning kaks alalisvooluühendust Soomega (350 MW ja 650 MW)). Olenevalt elektrivõrgus aset leidvatest remonttöödest ja välisõhutemperatuurist, võib Eesti ja Läti vaheline ülekandevõimsus väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide tehniliselt läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist. Kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu.

Ülekandevõimsuse arvutamise ja jaotamise reeglid (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p c, 37 lg 6 p c, 37 lg 8, 37 lg 9, 37 lg 3 p f)

Balti vaheliste ülekandevõimsuse arvutamise ja jaotamise reeglite osas on viimastel aastatel toimunud mitu muudatust. Muudatuste peamiseks eesmärgiks on kaasa minna Euroopa Komisjoni suunaga kasutada ülekandevõimsuste jaotamisel vaid turupõhiseid lahendusi ning mitte anda teatud eeliseid üksikutele turuosalistele. Selline lähenemine tõhustab konkurentsi ning suurendab läbipaistvust, mis on vajalik uute investeerimisotsuste tegemiseks, et tagada jätkuv süsteemi varustuskindlus.

Ülekandevõimsuste jaotamine ja arvutamine ning ülekoormuse juhtimine Balti riikides alates 01.01.2016

11.09.2015 leppisid Balti süsteemihaldurid kokku ühised reeglid ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise kohta Balti riikides ja Balti riikide piiril. Elektrianduse võimsust Balti

riikides jaotatakse ainult kaudse (inglise keeles *implicit*) oksjoni kaudu. Elektrikaubandus Balti riikide ja kolmandate riikide vahel toimub võimsuse optimeerimise meetodil suunal Leedu-Valgevene ja Leedu-Venemaa. Minimaalse kaubandusliku võimsuse piir on 200 MW, mille tagab Leedu süsteemihaldur, hoides täiendavalt 100 MW sekundaarset reservi lisaks avariireservidele. Antud reeglites on võetud arvesse Leedu ja Poola ning Leedu ja Rootsi ühendustest tulenevaid muutusi elektrisüsteemi funktsioneerimises (võimsused vaadatakse igal aastal üle ja sõlmitakse vastavad kokkulepped). 08.10.2015 kiitsid Balti regulaatorid heaks Balti süsteemihaldurite poolt väljatöötatud uued ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise reeglid. Konkurentsiamet kooskõlastas reeglid 14.10.2015. Uued reeglid hakkasid kehtima alates 01.01.2016.

10.07.2015 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks forvard võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks, mis sätestab pikaajalise ülekandevõimsuse instrumentide limiteeritud PTR-de⁴ jaotamise reeglid Eesti ja Läti piiril alates 01.01.2016. Eesti süsteemihaldur ja Läti süsteemihaldur vaatasid Euroopa elektri võrgueeskirjade arenguid järgides PTR reeglid üle ning otsustasid asendada need EU HAR-i⁵ (eesti keeles forvard võimsuse jaotamisreeglid) ja Regionaalse Lisaga. Konkurentsiamet kooskõlastas forvard võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks 15.09.2015.

15.07.2016 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks eelnimetatud pikaajalise Eesti ja Läti piiri ülekandevõimsuse instrumentide limiteeritud PTR-de jaotamise reeglite muudatused (EU HAR ja Regionaalne Lisa). Muudatused tulenesid Euroopa Liidu määrusest nr 2016/1719, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri. Mõju avaldasid ka automatiseeritud veebipõhise rakenduse arendused ja nende kasutamine. Konkurentsiamet kooskõlastas muudatused 02.09.2016 ja 13.10.2016. Uus EU HAR ja Regionaalne lisa rakendus 01.01.2017.

18.04.2017 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks piirkondliku lisa Eesti ja Läti piiri jaoks. Konkurentsiamet kooskõlastas Eesti ja Läti piirkondliku lisa 17.10.2017, kuna muudetud oli lausete ehitust ja artiklite ning lausete järjekorda. Sisulisi muudatusi võrreldes Regionaalse Lisaga (13.10.2016 kooskõlastus) ei ole tehtud.

24.07.2015 võeti vastu Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised. Määruse 2015/1222 artikli 20 lõike 2 kohaselt, hiljemalt kümme kuud pärast koordineeritud võimsusarvutuse ala määramise ettepaneku heakskiitmist kooskõlas artikli 15 lõikega 1 peavad kõik kõnealuse koordineeritud võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjad esitama ühise koordineeritud võimsusarvutuse meetodi ettepaneku kõnealuse ala jaoks. ACERi otsusega määrati Baltikumi võimsusarvutuse alaks Eesti, Läti, Leedu, Soome, Rootsi ja Poola (edaspidi ka Balti CCR).

Järgnevalt esitatakse ülevaade CACM regulatsiooni alusel koostatud ja vastu võetud Baltikumi võimsusarvutusala regionaalsetest meetodikatest 2018. aastal.

1. Koordineeritud võimsuste arvutamise meetodika –Baltic CCR CCM, CACM artikkel 20(2) järgi

⁴ (inglise keeles *physical transmission rights* tähendus on õigus füüsiliseks ülekandeks. Tekstis on kasutusel inglise keelne lühend PTR)

⁵ inglise keeles *Allocation Rules for Forward Capacity Allocation*

19.09.2017 said Balti võimsusarvutuse ala regulaatorid ühise koordineeritud võimsusarvutuse meetodi ettepaneku, mis tagastati 12.03.2018 Balti võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjatele muudatuste tegemiseks. 23.05.2018 esitati kõikidele Balti regiooni regulaatoritele muudetud meetodi ettepanek.

12.07.2018 leppisid Balti võimsusarvutuse ala reguleerivad asutused kokku, et küsivad Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööameti käest otsuse tegemiseks ajapikendust kuni 23.10.2018.

05.10.2018 esitasid Balti võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjad Balti võimsusarvutuse ala regulaatoritele korrigeeritud CCM-i ettepaneku.

17.10.2018 kiitsid Balti võimsusarvutuse regulaatorid ala põhivõrguettevõtjate CCM ettepaneku heaks.

Metoodika on avaldatud:
https://elering.ee/sites/default/files/attachments/03.10.2018_Baltic%20CCR_CCM.pdf

2. Balti CCR koormuste koordineeritud ümberjaotamise ja vahetuskauba tegemise metoodika, CACM artikkel 35(1) järgi:

20.03.2018 said Balti võimsusarvutuse ala reguleerivad asutused põhivõrguettevõtjatel ümberjaotamise ja vahetuskauba tegemise metoodika (CRC metoodika).

19.09.2018 palusid Balti võimsusarvutusala regulaatorid põhivõrguettevõtjatel viia metoodikasse sisse muudatusi.

07.11.2018 siad regulaatorid põhivõrguettevõtjatel muudetud metoodika.

14.01.2019 kiitsid Balti võimsusarvutusala regulaatorid metoodika heaks.

Metoodika on avaldatud:
<https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Balti%20CCR%20koormuste%20koordineeritud%20C3%BCmberjaotamise%20ja%20vahetuskauba%20tegemise%20metoodika.pdf>

3. Balti võimsusarvutusala varuprotseduurid, CACM artikkel 44 järgi:

25.05.2017 sai viimane Balti võimsusarvutuse ala riiklik reguleeriv asutus kätte põhivõrguettevõtjate poolt esitatud varuprotseduuride ettepaneku.

21.11.2017 otsustasid Balti võimsusarvutusala regulaatorid, et metoodikasse on vaja sisse viia muudatusi.

29.01.2018 Edastasid Balti põhivõrguettevõtjad regulaatoritele muudetud metoodika.

20.03.2018 kiitsid Balti võimsusarvutusala regulaatorid metoodika heaks.

Metoodika on avaldatud:
https://elering.ee/sites/default/files/attachments/26012018_amended_Baltic%20CCR%20Fall%20back%20procedure_approved.pdf

4. Piirkonnaülese võimsuse jaotamise ja muude toimingute ettepanek (MNA ettepanek), CACM artikkel 45 ja 57 järgi.

30.11.2017 esitas Elering Konkurentsiametile piirkonnaülese võimsuse jaotamise ja muude toimingute ettepaneku kooskõlastamiseks.

15.12.2017 esitasid Balti võimsusarvutusala põhivõrguettevõtjad Balti võimsusarvutusala regulaatoritele täiendatud piirkonnaülese võimsuse jaotamise ja muude toimingute ettepaneku kooskõlastamiseks.

14.03.2018 palusid Balti reguleerivad asutused metoodikas uudatusi teha.

23.03.2018 edastasid Balti põhivõrguettevõtjad korrigeeritud piirkonnaülese võimsuse jaotamise ja muude toimingute ettepaneku kooskõlastamiseks.

19.04.2018 kiitsid Balti võimsusarvutusala regulaatorid metoodika heaks. Metoodikaga nähti ette Multi NEMO põhimõtete juurutamine (edaspidi MNA projekt) regioonis 2019 jaanuaris.

23.11.2018 edastasid Balti põhivõrguettevõtjad Balti võimsusarvutusala regulaatoritele kirja kus palusid MNA projekti tähtaega pikendada 2019 jaanuari asemel 2019 juunikuusse.

10.12.2018 Palusid Balti võimsusarvutusala regulaatorid vastava muudatuse esitada piirkonnaülese võimsuse jaotamise ja muude toimingute meetodika muudatusettepanekuna.

21.12.2018 esitasid Balti võimsusarvutusala põhivõrguettevõtjad vastava meetodika muudatusettepaneku.

15.01.2018 kinnitasid Balti võimsusarvutusala regulaatorid meetodika muudatuse, millega tõsteti MNA projekti planeeritav lõpp 2019 aasta juunikuusse. Meetodika on avaldatud: <https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Balti%20MNA%20parandatud%20ettepanek%2020122018.pdf>

12.06.2019 esitasid Balti põhivõrguettevõtjad regulaatoritele uuesti muudetud MNA ettepaneku, millega teavitati, et EPEX SPOT SE ei plaani liituda Balti elektrituruga 2019 aasta jooksul, seetõttu pole võimalik MNA projekti elluviimine varasemat planeeritud tähtajaks.

04.06.2019 esitas Elering Konkurentsiametile täienduse muudetud MNA ettepaneku osas, millega täpsustati, et TSOde ja NEMOde vahel sõmitav Balti MNA koostööleping avalikustatakse TSOde kodulehel ja vastavas lepingus pannakse paikka MNA projekti lõpptähtaeg.

08.07.2019 kooskõlastas Konkurentsiamet täiendatud muudetud MNA ettepaneku.

5. Balti võimsusarvutusala koormuste ümberjaotamise ja vahetuskauba tegemise kulude jagamise meetodika (CRC CS meetodika), CACM artikkel 74 (1) järgi.

17.04.2018 said Balti võimsusarvutusala regulaatorid ühise koordineeritud kulude jagamise meetodi ettepaneku.

21.12.2018 esitati Balti võimsusarvutusala regulaatoritele põhivõrguettevõtjate poolt uus CRC CS meetodika ettepanek.

06.03.2019 saatsid Balti võimsusarvutuse ala reguleerivad asutused ühiselt Balti võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjatele kirja, kus soovisid CRC CS meetodika osas saada selgitavat dokumenti.

08.04.2019 saatsid Balti võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjad Balti võimsusarvutuse ala reguleerivatele asutustele CRC CS meetodika seletuskirja, mis sisaldas nõutud infot.

27.06.2019 kinnitasid Balti võimsusarvutusala regulaatorid meetodika.

Meetodika on avaldatud:

https://elering.ee/sites/default/files/attachments/13122018_MCRCCS_Article_74_re-draft_final.pdf

Süsteemihaldurite arvutatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile ning katkestused, asuvad Nord Pooli veebileheküljel, kiirete turuteadete portaalis:

<https://umm.nordpoolgroup.com/#/messages?publicationDate=all&eventDate=all>.

Vastavalt määruse (EÜ) nr 714/2009 artiklile 15 „Teabe esitamine“ ja Suuniste punktile 5 „Läbipaistvus“ on Elering AS oma veebilehel (<http://www.elering.ee>) avaldanud eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt Suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Eraldi on loodud andmete avalikustamise rakendus, kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti allalaetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti allalaetavas vormis.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamine perioodil 01.07.2018 kuni 30.06.2019 (Määrus EÜ 714/2009 I lisa punkt 6.5)

Vastavalt Määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 16 punktile 6 kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks ja/või
- b) ühendusvõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige uute võrkudevaheliste ühenduste kaudu või
- c) juhul, kui eelmise kahe eesmärgi jaoks ei ole võimalik otstarbekalt tulu kasutada, siis regulaatori loal on lubatud arvestada nimetatud tulusid võrgutasude arvutamisel.

Perioodil 1.07.2018 – 30.06.2019 teenis Elering AS ülekoormustulu kokku 14 586 792 eurot. Sellest 1 332 847 eurot kasutati Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn vastukaubandus), ning 63 610 eurot kasutati pikaajalise forward turu (FTR) oksjonite korraldamiseks loodud Euroopa keske platvormi administreerimiskuludeks. Ülejäänud osa 13 190 335 eurot kasutatakse sama määruse artikli 16 punkt 6b kohaselt ülekandevõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige võrkudevaheliste ühenduste kaudu.

2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p b, d ja q, 37 lg 3 p a, b ja e, 37 lg 4 p d, 37 lg 5 ja art 39)

Selleks, et tagada koostöö Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (ACER) ja teiste regulaatoritega, on Konkurentsiametile elektrituruseaduses antud järgnevad õigused ja kohustused:

- teha koostööd ACER-i ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega;
- teha koostööd, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab elektrituruseaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- kaasata vajaduse korral järelevalvesse sõltumatuid eksperte ning teha koostööd Eesti teiste järelevalveasutuste ja välisriikide järelevalveasutustega.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud elektrituruseaduse peatükis 9 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiameti kohustused:

- kontrollida Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 714/2009 sätestatud tingimuste täitmist;
- jälgida tootmisvõimsustesse investeerimist ning teeb varustuskindlust arvestades süsteemihaldurile vajaduse korral kohustuseks korraldada elektrituruseaduse § 4 lõikes 4¹ nimetatud konkurss;
- jälgida ja kontrollida ELTS § 4 lõikes 4¹ sätestatud konkursi läbiviimist;
- lahendada turuosaliste vahelisi vaidlusi elektrituruseaduse sätestatud korras;
- avalikustada oma veebilehel võrguettevõtjate võrgutasud, mis ta on kooskõlastanud elektrituruseaduse alusel;
- väljastada elektrituruseaduse sätestatud juhul kooskõlastamise otsuseid;

- kontrollida jaotusvõrguettevõtja vastavust elektrituruseaduse § 18 nõuetele;
- kontrollida ELTS § 59² lõikes 4 nimetatud toetuste haldamiseks põhivõrguettevõtja tehtavate kulutuste põhjendatust;
- kontrollida, kas ELTS § 44 lõikes 4² nimetatud avatud tarne raames müüdava elektrienergia hind on põhjendatud;
- kontrollida müüja poolt tarbijale esitatud ELTS §-s 75¹ nimetatud andmeid
- kontrollida, kas üldteenuse korras müüdava elektrienergia hind on kooskõlas ELTS §-ga 76³;
- kontrollida ELTS §-s 58¹ nimetatud päritolutunnistuste väljaandmist, üleandmist ja kehtivust;
- kontrollida süsteemihalduri määratud bilansienergia hindu;
- kontrollida võrguettevõtja võetavat edastamistasu elektrienergia transiidi eest ning liitumistasu ja tingimuste muutmise tasu, lähtudes ELTS §-dest 71–73;
- anda ELTS § 39 lõikes 7 nimetatud süsteemihalduri koostatud aruandele hinnangu oma aastaaruandes, arvestades seda, kas süsteemihalduri aruanne on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 8 lõike 3 punktis b nimetatud ühenduseülese võrgu arengukavaga, ning vajaduse korral annab soovitusi süsteemihalduri investeerimiskava muutmiseks;
- jälgida Euroopa Liidu liikmesriikide ja kolmandate riikide põhivõrguettevõtjate vahelist tehnilist koostööd;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- jälgida turu avamise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu ning avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta;
- jälgida, kui palju aega kulub võrguettevõtjatel ühenduste rajamiseks ning remonditöödeks;
- jälgida elektrituru läbipaistvuse taset, sealhulgas elektrituru hulgihindade läbipaistvust;
- kontrollida, et ei toimuks ristsubsideerimist ülekande-, jaotus- ja müügitegevuse vahel;
- kontrollida, et ei esineks lepingulist piiravat tegevust, sealhulgas keeldu osta määratud tarnet mitme müüja käest samal ajal;
- kontrollida, et tarbijatele on tagatud kiire juurdepääs nende tarbimisandmetele ilma lisatasu nõudmata;
- teha, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks koostööd põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab elektrituruseaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- esitada Euroopa Komisjonile aruande, mis käsitleb turgu valitsevaid elektriettevõtjaid ning turu hõivamist ja konkurentsi muul viisil kahjustavat käitumist, omandisuhete muudatusi, konkurentsi edendamise meetmeid ning üldteenuse osutamise kohustuse täitmiseks võetud meetmete võimalikku mõju riigisisesele ja rahvusvahelisele konkurentsile;
- teavitada Euroopa Komisjoni põhivõrguettevõtjale tegevusloa andmise otsusest ning avaldab otsuse Euroopa Liidu Teatajas;
- koostada, avaldab oma veebilehel ja esitab igal aastal Euroopa Komisjonile, liikmesriikide energeetikasektorit reguleerivatele asutustele ning koostööametile aruande, mis käsitleb Konkurentsiameti ülesannete täitmiseks võetud meetmeid ja saavutatud tulemusi;
- edastada ELTS § 19 lõikes 5 nimetatud teabe Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 256/2014 artikli 3 kohaselt Euroopa Komisjonile;

- avaldada oma veebilehel teabe, mis käsitleb tarbija õigusi, asjaomaseid õigusakte ja vaidluse lahendamise võimalusi;
- koostada ja avaldada iga aasta 31. juuliks oma veebilehel eelmise kalendriaasta kohta ülevaate, milles kajastatakse:
 - süsteemidevaheliste ühenduste võimsuse jaotamise reeglid;
 - süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid;
 - võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg;
 - võrguettevõtja avaldatav teave võrkudevaheliste ühenduste ja võrgu võimsuse jaotamise kohta, arvestades ärisaladuse hoidmise vajadust;
 - ELTS §-s 16 nimetatud tegevusalade eristamine;
 - uutele tootjatele kehtestatud liitumistingimused;
 - süsteemihalduri ja võrguettevõtjate kohustuste täitmine;
 - konkurentsi olukord elektriturul.

Lisaks võib Konkurentsiamet kehtestada ajutised võrgutasud või tasu arvutamise meetodika olukorras, kus võrgutasu ei ole põhjendatud või ei ole määratud ning võrguettevõtja ei järgi Konkurentsiameti ettekirjutust. Konkurentsiameti kehtestatu kehtib seni, kuni võrguettevõtja kooskõlastab, lähtudes ELTS §-st 73, uue võrgutasu. Enam teenitud tulu, mida võrguettevõtja põhjendamata võrgutasu kasutamise ajal teenis, arvestatakse põhjendatud müügitulust maha, võttes arvesse võrguettevõtja jätkusuutlikkust, kas järgmisel või vajaduse korral järgmistel võrgutasude kooskõlastamistel.

Konkurentsiametil on kohustus kontrollida põhivõrguettevõtja ja jaotusvõrguettevõtja nõuetele vastavust seaduses sätestatud nõuetele ning algatada seaduses sätestatud juhtudel (sh Euroopa Komisjon on esitanud põhjendatud taotluse) põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise. Seejuures teatab Konkurentsiamet viivitamata Euroopa Komisjonile need asjaolud, mis võimaldavad kolmandast riigist pärit isikul omandada kontrolli põhivõrguettevõtja üle.

Konkurentsiamet võib elektrituruseaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseaduse §-des 30, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 1300 eurot. ELTS põhivõrguettevõtja juhtimist sätestavate nõuete täitmata jätmise korral on põhivõrguettevõtja suhtes rakendatava sunniraha ülemmäär üheksa mln eurot, kusjuures ettekirjutusega taotletava eesmärgi saavutamiseks rakendatav sunniraha ei või kokku ületada üheksat mln eurot. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil on õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud elektrituruseaduse kui ka konkurentsiseaduse (KonkS) alusel. Juhul, kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alusel, on võimalik menetleda neid KonkS alusel. Ameti sõltumatus on tagatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 93 lg 6 punktiga 1, mille kohaselt ei laiene seaduses sätestatud teenistusliku järelevalve kord riikliku järelevalve toimingutele ning riikliku sunni kohaldamisel antud otsustele, seega – seaduse kohaselt on ministeeriumi valitsemisala asutused riikliku järelevalve teostamisel ja riikliku sunni kohaldamisel sõltumatud. Kõikidel menetlusosalistel, nii ettevõtetal kui ka tarbijatel, on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsused halduskohtus, kes teeb otsuse riikliku järelevalve teostamise ja riikliku sunni kohaldamise osas. Lisaks on Konkurentsiamet iseseisev Riigikogu poolt kinnitatud eelarve kasutamise osas.

Avaliku teenistuse seaduse kohaselt määratakse Konkurentsiameti peadirektor ametisse viieks aastaks ning sama isikut ei tohi nimetada samale ametikohale rohkem, kui kaheks ametiajaks järjestikku. Esimene periood algas seaduse jõustumisest. Ametniku kohustused sh. ametniku tegevuspiirangud on sätestatud avaliku teenistuse seaduse peatükis 5, korrupsioonivastase seaduse peatükkides 1 ja 2 ning ameti sisekorraeeskirjades. Konkurentsiameti töötajad ja juhtimise eest vastutavad isikud tegutsevad turuhuvidest sõltumatult ning neile määratud reguleerimisülesandeid täites ei küsi ega võta vastu otseseid juhiseid üheltki riigiasutuselt ega muult avalik-õiguslikult või eraõiguslikult isikult.

2.1.6 Ühishuviprojektid

Ühishuviprojektid on Euroopa avalikku huvisse kuuluvad projektid, millel on ülepiiriline mõju ning mis aitavad kaasa Euroopa ühtse energiasüsteemi arengule, parandavad konkurentsi energiaturgudel ja tõstavad Euroopa energiajulgeolekut. Ühishuviprojektide loamenetlusi ja planeerimist viiakse läbi vastavalt määruse (EL) nr 347/2013 alusel, konsulteerides ja kaasates kõiki asjasse puutuvaid huvigruppe. Ühishuviprojektide nimekirja on võimalik projektidel kandideerida igal aastal kindlate kategooriate all. Ühishuviprojektide nimekirja kinnitatud projektidel on õigus hiljem taotleda rahastust ka Euroopa fondist *Connecting Europe Facility (CEF)*.

Ühishuviprojektid jagunevad valdkondade järgi: elekter, gaas, vedelkütus ja nutivõrk. Hetkel on Eestil ühishuviprojektide nimekirjas viis projekti, millest kolm on elektri ja kaks gaasi valdkonnas.

Eestil on Elektri infrastruktuuri nimekirjas kinnituse saanud järgmised projektid:

1. Eesti-Läti kolmas ühendus;
2. Pumpühidroenergia salvestuselektrijaam;
3. Balti riikide elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga.

Gaas infrastruktuuri projektidest on nimekirja kinnitatud:

1. Eesti-Soome vaheline gaasiühendus – Balticconnector;
2. Klaster infrastruktuuri arendused Balti riikide gaasivõrgus.

Järgnevalt detailsem ülevaade Balti riikide Mandri-Euroopa võrgustikuga sünkroniseerimise projektist, mis on elektri infrastruktuuri projektidest kõige suuremat kõlapinda pälvinud projekt ja kuulub ka Euroopa Liidu energiapoliitika strateegiliste eesmärkide alla.

Balti riikide elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrgustikuga (CEN)

Balti riikide elektrivõrk töötab praegu sünkroonselt Venemaa ja Valgevene ühendalektrisüsteemiga. Balti riikide elektrivõrgu desünkroniseerimine nendest süsteemidest ning sünkroniseerimine Euroopa mandriosa võrguga on Euroopa Liidu energiapoliitika strateegiline eesmärk. Sünkroniseerimine Euroopa energiasüsteemiga tagab Eestile parema pikaajalise elektri varustuskindluse ja –julgeoleku ning vähendab meie sõltuvust kolmandatest riikidest.

Leedu, Läti ja Eesti elektrisüsteemide sünkroniseerimine CEN-ga on suunatud infrastruktuuri arendamisele, et süvendada turgude integreerimist. Sünkroniseerimisprojekt koosneb paljudest investeerimisobjektidest, mis hõlmavad Baltikumi ülekandesüsteemi sisemisi tugevdusi ja sünkroniseerimiseks vajalikke juhtimissüsteemi uuendusi. Arvestades sünkroniseerimisprojekti keerukust ja projekti rakendamise sõltuvust Mandri-Euroopa liikmesriikide ja kolmandate

riikide tingimustest, on sünkroniseerimisprojekti jaoks vajalikud investeeringud jagatud kolmeks etapiks:

1. etapp - Baltimaade sisemine ülekandevõrgu tugevdamine, mis on vajalik sõltumata valitud sünkroniseerimise stsenaariumist.
2. etapp - Balti ja Poola põhivõrguettevõtjate poolt ettevalmistatud investeeringusused, mis on seotud dünaamilise ja sageduse stabiilsuse uuringutega ning investeeringusused, mis tulenevad 2018. aasta keskpaigast oodatavast eelistatud sünkroniseerimisstsenaariumi poliitilisest otsusest.
3. etapp - protsessi hilisemates etappides kindlaks määratud investeeringusobjektid.

Eestis on sünkroniseerimiseks vajalikud neli peamist investeeringuprojekti, mis kõik on kaasatud sünkroniseerimisprojekti esimesesse faasi - 330 kV liinide rekonstrueerimine Eestist Läti ja investeeringuid juhtimissüsteemi uuendamiseks ning vajalike pingekontrolli ja kompensatsiooniseadmete paigaldamine. Tsirguliina-Valmiera ühendus on juba rekonstrueeritud Eesti territooriumil ja seda tuleb Läti territooriumil rekonstrueerida vajaliku ülekandevõimsuse saavutamiseks. Sõltuvalt sünkroniseerimise alternatiivsest lõplikust otsusest võib vaja minna täiendavaid investeeringuid ja need investeeringud kaetakse projekti teises etapis.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 347/2013 (Määrus nr 347/2013) lisas alates 2013. aasta kevadest Konkurentsiametile kohustuse anda ühishuvi investeeringuprojektidele hinnang ja jaotada piiriüleseid kulusid koostöös naaberriikide regulaatoritega.

Määrus nr 347/2013 artikkel 12 sätestab, et niipea kui ühishuviprojekt on piisavalt küps, esitavad projektiedendajad investeeringuotluse, olles eelnevalt konsulteerinud nende liikmesriikide ülekandesüsteemi haldurite ja põhivõrguettevõtjatega, kellele projekt avaldab olulist positiivset puhasmõju. Nimetatud investeeringuotlus sisaldab taotlust kulude riikidevahelise jaotamise kohta ning see esitatakse kõigile asjaomastele riikide reguleerivatele asutustele koos järgmisega:

- a) artikli 11 kohaselt koostatud metoodikaga kooskõlas olev **projekti kulude-tulude analüüs**, mille puhul võetakse arvesse kasu, mis saadakse väljaspool asjaomase liikmesriigi piire,
- b) **äriplaan**, milles on hinnatud projekti rahalist elujõudu ja märgitud valitud rahastamislahendus, ning II lisa punktis 2 (gaas) osutatud kategooriasse kuuluva projekti korral **туру-uuringute tulemused**, ning
- c) kui projektiedendajad suudavad kokku leppida, siis **põhjendatud ettepanek kulude riikidevahelise jaotamise kohta**.

31.05.2018 esitas Elering AS koos Läti ja Leedu põhivõrguettevõtjatega AS Augstsprieguma Tikls ja Litgrid AB Konkurentsiametile ühishuviprojekti Balti riikide elektrisüsteemi integreerimine ja sünkroniseerimine Euroopa võrkudega piiriülese kulude jaotamise investeeringuotluse, mis hõlmas Eesti osas nelja projekti – Tartu (EE) - Valmiera (LV) 330 kV õhuliini (LV) tugevdamine, Balti (EE) - Tartu (EE) 330 kV õhuliini (L300) tugevdamine, Viru (EE) - Tsirguliina (EE) 330 kV õhuliini (L353) tugevdamine ning täiendavad infrastruktuuri aspektid seoses Balti riikide elektrisüsteemi sünkroniseerimisega Euroopa võrkudega.

Eestis moodustavad esimese etapi investeeringute mahust enamuse Narva piirkonnast algavad ja Valga kaudu Läti suunduvad 330-kilovoldised ülekandeliinid. Esimese etapi investeeringute orienteeruv kogumaht Eestis on 187,79 miljonit eurot (kokku 432,56 miljonit eurot). Projekt on planeeritud lõpule viia 2025. aasta lõpuks.

Baltimaade põhivõrguettevõtjad esitasid regulaatoritele kooskõlas Määrus 347/2013 artikli 12 lõikega 3 ettepaneku piiriüleste kulude jaotamise kohta. Põhivõrguettevõtjad näitasid, et kulude-tulude analüüs on positiivne ning, et kõik Balti riigid saavad positiivse puhaskasu. Seega ei ole piiriüleste kulude jaotamine otstarbekas. Seetõttu tegid Balti põhivõrguettevõtjad ettepaneku, et Eesti projekti osa investeeringute kuludest kannab Eesti põhivõrguettevõtja Elering AS, Läti ja Leedu osa investeerimiskuludest kannavad vastavalt Läti ja Leedu.

06.09.2018 allkirjastasid Konkurentsiamet ning Läti ja Leedu regulaatorid „Piiriüleste kulude jaotamise kokkuleppe“. Kokkuleppes kinnitasid regulaatorid, et investeerimistaotluses esitatud kulude jaotamine on põhjendatud ja olid nõus Eesti, Läti ja Leedu põhivõrguettevõtjate poolt kokku lepitud piiriüleste kulude jaotamisega. Samuti lepiti kokku, et põhivõrguettevõtjatel tuleb taotleda Euroopa Liidu rahastamist CEF raames, et vähendada projektist tulenevat mõju ülekandetariifile.

Konkurentsiamet tegi 10.09.2018 otsuse, mis on avaldatud Konkurentsiameti veebilehel: <http://www.konkurentsiamet.ee/?id=24555>.

2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul

2.2.1 Elektri hulgiturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

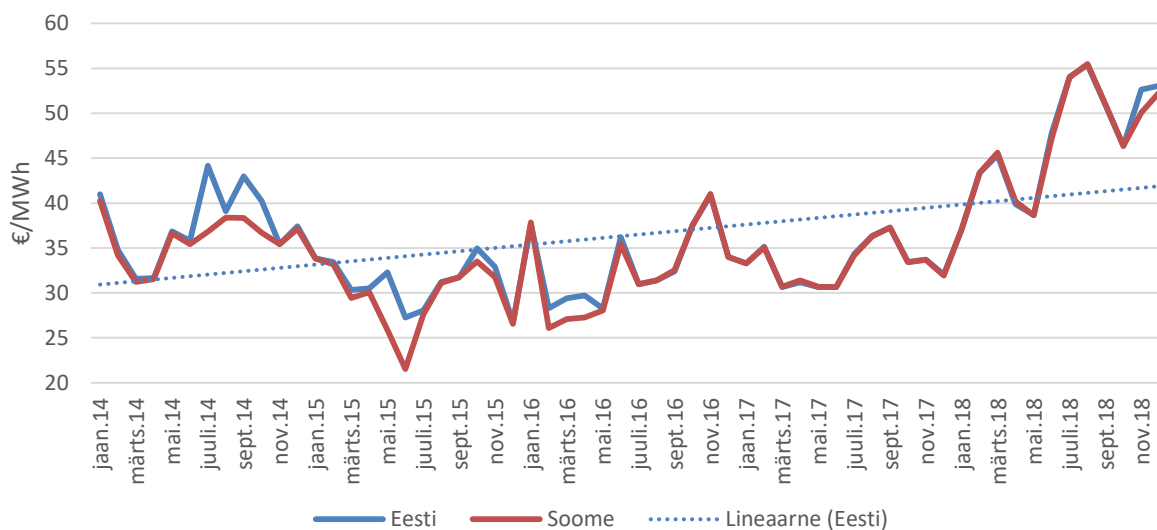
2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust elektribörs NP. 2010. aastal oli elektriturg 28,4% ulatuses avatud. 01.01.2013 avanes elektriturg kõigile ehk kõik kehtiva võrgulepinguga elektritarbijad võivad endale valida sobiva elektrimüüja ja elektri hinnapaketi.

Elektritootjate ja hulgikauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas vaadelda nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele EstLink 1 ja EstLink 2 ning Leedu ja Rootsi vahelisele ühendusele NordBalt on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soome ja Rootsiga. Sellega on Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem integreerunud elektribörsi NP-ga.

2018. aastal toodeti (netootmine) Eestis elektrienergiat 10 583 GWh, võrreldes 2017. aastaga vähenes elektritootmine 5,8%. Eestisse imporditi 2018. aastal elektrienergiat 3 484 GWh, võrreldes 2017. aastaga suurenes import 465%. Elektrienergiat tarbiti 2018. aastal 7 980 GWh, tarbimine tõusis 1,5% võrreldes 2017. aastaga. Eestist eksporditi elektrit 2018. aastal 5 350 GWh, mis suurenes 12% võrreldes 2017. aastaga. Võrgukaod olid Eesti elektrisüsteemis 2018. aastal 737 GWh, mis on 3,4 % rohkem kui 2017. aastal. Tabelis 5 on toodud Eesti elektrienergia bilansi muutus 2017. ja 2018. aasta võrdluses.

Tabel 5. Elektrienergia bilanss, GWh. Allikas: Elering AS

Elektrienergia bilanss, GWh	2017	2018	Muutus, %
Toodang (neto)	11 234	10 583	-5,8
Import	2 109	3 484	65,2
Tarbimine	7 865	7 980	1,5
Kadu	713	737	3,4
Ekspord	4 765	5 350	12,3

Joonis 5. NP Eesti ja NP Soome hinnapiirkondade keskmiste hindade (€/MWh) võrdlus alates 01.01.2014 Allikas: Nord Pool

Jooniselt 5 selgub, et Eesti ja Soome elektrihinnad on küllaltki sarnased pärast EstLink 2 käivitumist 2013. aasta detsembrikuus. Eesti ja Soome vaheliste hindade erinevused on põhjustatud enamasti EstLink 1 ja EstLink 2 katkestustest, kui ülekandevõimsus Eesti ja Soome vahel on vähenenud. 2018. aastal oli Estlink 1 avariide või remondi tõttu väljas 7,3% ajast. Suurim häiring oli novembris 2018, mis põhjustas liini väljasoleku 21 päevaks. Estlink 2 oli tööst väljas 1,56% ajast, põhilised katkestused olid tingitud hooldustöödest (Allikas: Nord Pool).

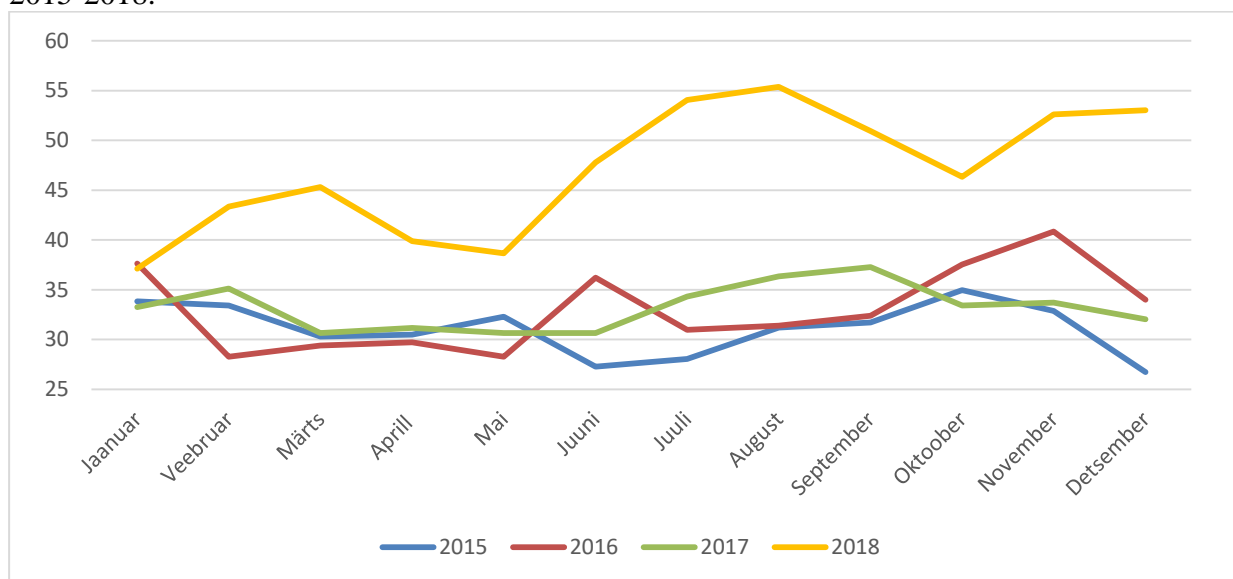
Joonis 5 näitab elektrihinna kasvutrendi. Antud trend on nähtav kogu Nord Pool elektrituru päev-ette turu (Elspot) hindades, mida illustreerib tabel 6. Eesti hinnapiirkonnas on elektrituru hind 2018. aastal olnud 29,5% kõrgem kui 2017. aastal, olles ühtlasi 0,57% kõrgem Soome hinnapiirkonna hinnast ning 6,01% madalam Läti hinnapiirkonna hinnast.

Hindade tõusu on mõjutanud kuum ja kuiv suvi, mis vähendas Põhjamaade hüdroenergia reserve. Lisaks on tõusnud CO2 kvoodi hinnad, mis tähendavad fossiilsetest kütustest toodetava elektrienergia kallinemist.

Tabel 6. Päev-ette turu (Elspot) hindade võrdlus (Allikas: Nord Pool)

Hinnapiirkond	Keskmine hind 2017, €/MWh	Keskmine hind 2018, €/MWh	Muutus, %	Maksimaalne hind 2018, €/MWh	Minimaalne hind 2018, €/MWh
NP Süsteem	29,41	43,99	33,1	198,29	2,17
NP Soome	33,19	46,80	29,1	255,02	1,59
NP Eesti	33,20	47,07	29,5	255,02	1,59
NP Läti	34,68	49,90	30,5	255,03	1,59
NP Leedu	35,13	50,00	29,7	255,03	1,59

Võrdlusena on joonisel 6 toodud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna elektrienergia hinnad aastatel 2015-2018.

Joonis 6. NP Eesti hinnapiirkonna keskmised elektrienergia hinnad (€/MWh) aastatel 2015-2018. Allikas: Nord Pool

NP Eesti hinnapiirkonnas on nimetatud aastatel olnud elektrienergia hinnad volatiilsed. Kõrgeim hind kuu lõikes oli 2018. aasta augustis, 55,38 €/MWh, madalaim 2015. aasta detsembrikuus, 26,72 €/MWh.

Tabel 7. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päev-ette (Elspot) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2017	2018	Muutus, %
Päev-ette (Elspot) müüdüd elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	10,15	9,55	-5,9
Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,38	7,58	2,6

Tabelist 7 selgub, et päev-ette (Elspot) turul müüdüd elektrikogused olid 2018. aastal kokku 9,55 TWh, mis on 2017. aasta müüdüd kogusest ligi 6% võrra vähem ning ostetud elektrikogused olid kokku 7,58 TWh, mida on 2017. aastal ostetud kogusest 2,6% rohkem.

Tabel 8. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päevasisesel (Elbas) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2017	2018	Muutus, %
Päevasisene (Elbas) müüdüd elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	90	106	17,8
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	204	161	-21,1

Tabelist 8 selgub, et päevasisesel (Elbas) turul müüdud elektrikogused olid 2018. aastal kokku 106 GWh, mis olid 2017. aasta mahust 17,8% võrra suuremad ja ostetud elektrikogused olid kokku 161 GWh, mida on 2017. aasta kogustets 21,1% vähem.

Tabel 9 illustreerib summaarselt kaubeldud mahte NP Eesti hinnapiirkonnas. Kuna Elbas turul kaubeldavad kogused on kordades väiksemad Elspot turu omadest, siis kokkuvõtvalt vähenes turul müüdud kogus madalama sisemaise tootmise tõttu ja turult ostetud kogus suurenes veidi kasvanud tarbimismahtude tõttu. ,

Tabel 9. Summaarselt kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonna turul. Allikas: Nord Pool

Kokku kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2017	2018	Muutus, %
Kokku müüdud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	10,24	9,65	-5,9
Kokku ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,59	7,74	2,6

Paremaks elektrituru toimimiseks käivitati 2013. aasta lõpus Eesti ja Soome vahele kõrgepinge alalisvoolühendus EstLink 2. Lisaks alustas 2016. aastal tööd Leedu ja Rootsi vaheline ühendus NordBalt ning Leedu ja Poola vaheline ühendus LitPol Link. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tihedama konkurentsi tootjate vahel, läbipaistvamad hinnad tarbijatele ja eeldused toimivaks elektrituruks. Oluline on ka rõhutada, et Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsi tagab ühtne turu korraldus.

Järgnevalt annab Konkurentsiameti aruanne ülevaate Eesti ülekandepiiridel toimunud kaubandusest.

Põhiline import Eesti hinnapiirkonda tuli 2018. aastal Soome suunalistelt ühendustelt, turuvoog oli antud suunal 64% ajast ja põhiline eksport läks Läti suunal, turuvoog oli antud suunal 86 % ajast. Elspot turuvoogude suundasid illustreerib tabel 10.

Tabel 10. Päev-ette turuvoogude jagunemised 2018. aastal ülepiirilisel. Allikas: Nord Pool

Suund	Päev-ette turuvoog antud suunal, h	Päev-ette turuvoog antud suunal, %
EE->FI	2380	27,2%
FI->EE	5589	63,8%
EE->LV	7552	86,2%
LV->EE	848	9,7%

Nn pudelikaela tunde, kus ülekandevõimsusest antud suunal puudu jäi, esines kõige rohkem Eesti-Läti suunalisel ühendusel - 30% ajast. Antud ühendusel kasutati kogu päev-ette turule antud võimsusest kaubanduseks ära 55,4%. Pudelikaela esines vähemal määral ka kõigil teistel kauplemissuundadel. Tabel 11 illustreerib pudelikaela tundide esinemise määra ja turule antud võimsuste kasutust 2018. aasta lõikes. Tabel 12 annab võrdlusena samad andmed 2017. aasta kohta. On näha, et pudelikaela tundide osakaal on kasvanud 2018. aastal võrdlusena 2017.

aastaga kõigil kauplemissuundadel, samuti on kasvanud keskmine kaubanduslik voog ja turule antud võimsuste kasutus.

Tabel 11. Turule antud võimsuste kasutus ja puudujääk 2018. aastal. Allikas: Nord Pool

2018				
Suund	Pudelikaela tunde peale päevasest kauplemist	Pudelikaela tundide osakaal %	Keskmine kaubanduslik voog Elspot turul, MWh	Elspot turule antud võimsusest kasutatud
EE->FI	117	1,3%	93,3	9,60%
FI->EE	353	4,0%	270,1	27,60%
EE->LV	2624	30,0%	424,6	55,40%
LV->EE	41	0,5%	22,7	3,20%

Tabel 12. Turule antud võimsuste kasutus ja puudujääk 2017. aastal. Allikas: Nord Pool

2017				
Suund	Pudelikaela tunde peale päevasest kauplemist	Pudelikaela tundide osakaal %	Keskmine kaubanduslik voog Elspot turul, MWh	Elspot turule antud võimsusest kasutatud
EE->FI	45	0,5%	90,6	9,00%
FI->EE	62	0,7%	182,2	18,10%
EE->LV	1645	18,8%	421,6	53,00%
LV->EE	19	0,2%	14,2	2,20%

Tabelid 13 ja 14 illustreerivad Elspot turule kaubanduseks antud ülekandevõimsuste piiranguid aastatel 2018 ja 2017. 2018. aastal on ülekandevõimsust piiratud 2017. aastaga võrreldes veidi rohkem enamikel suundadel. Erandiks on Läti-Eesti suund, kus turule anti 8,7% enam võimsust, samas on see suund kaubanduslikult kõige vähemkasutatav. Kõige rohkem oli 2018. aastal piiranguid Eesti-Läti suunalises kauplemiskoridoris, kus ülekandevõimsuse mahtu piirati keskmiselt veidi üle 23%.

Tabel 13. Turule antud võimsuste piirangud 2018. aastal

2018				2018 vs 2017
Suund	Elspot turule antud keskmine võimsus (NTC D-1), MW	Maksimaalne installeeritud võimsus tuginedes Nord Pooli andmetele*, MW	Keskmine ülekandevõimsuste piirangute ulatus päev-ette turu jaoks (Elspot)	Keskmiselt turule antud võimsuse muutus 2018 aastal võrreldes 2017 aastaga
EE->FI	977	1016	3,8%	-3,0%
FI->EE	981	1016	3,4%	-2,8%
EE->LV	766	1000	23,4%	-3,8%
LV->EE	711	879	19,1%	8,7%

*Kasutatud on maksimaalset installeeritud võimsuse numbrit, mis ei arvesta õhutemperatuuridest tulenevaid piiranguid.

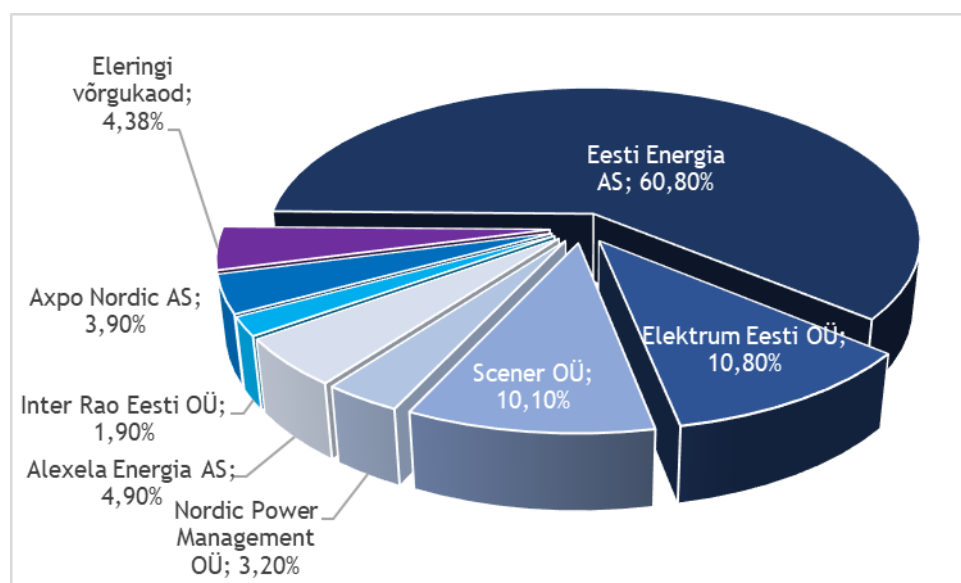
Tabel 14. Turule antud võimsuste piirangud 2017. aastal

2017			
Suund	Elspot turule antud keskmine võimsus (NTC D-1), MW	Maksimaalne installeeritud võimsus tuginedes Nord Pooli andmetele*, MW	Keskmine ülekandevõimsuste piirangute ulatus päev-ette turu jaoks (Elspot)
EE->FI	1006	1016	1,0%
FI->EE	1008	1016	0,8%
EE->LV	795	1000	20,5%
LV->EE	649	879	26,2%

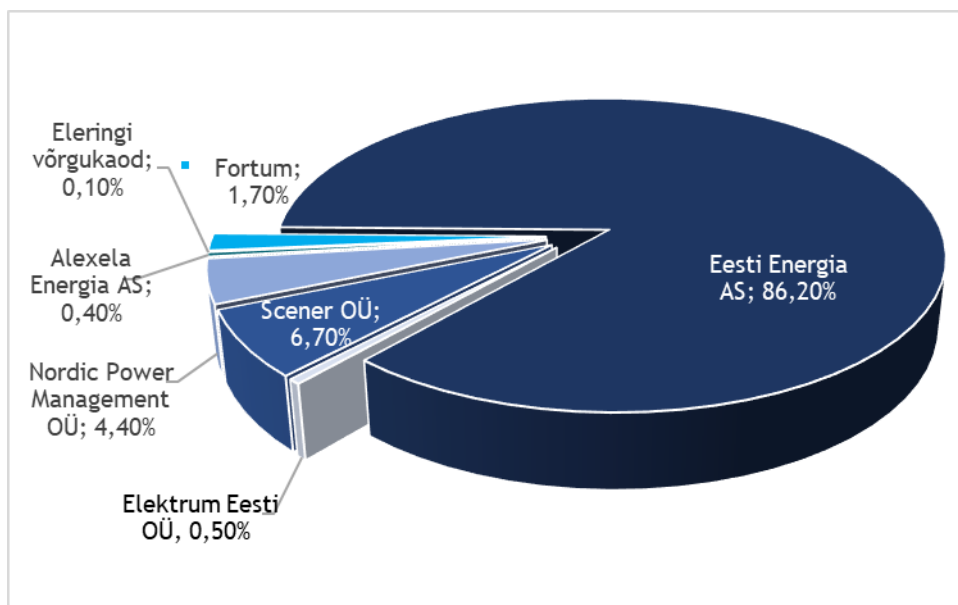
Elektribörsikorraldaja Nord Pool ja süsteemihaldur Elering AS veebilehtedel on avalikustatud tootmisandmete ja ülekandevõimsuste info(sh katkestused) ning andmed kõigi Nord Pool süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja allalaetavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestil elektri hulgiturul toimunud ulatuslikud arengud seoses Balti riikide turgude avanemise ja elektribörsi käivitumisega ning seda ilmestab aktiivne import ja eksport naaberriikidega. Eesti hulgiturg on läbipaistev, 2018. aastal kaubeldi 93% toodetud elektrienergiast elektribörsil (2017. aastal oli antud väärtus 92,5%), tarbimisest kaubeldi 91,8% elektribörsi kaudu (2017. aastal oli antud väärtus 91,3%).

Eestis oli 2018. aasta lõpu seisuga 8 bilansihaldurit, lisaks on bilansihaldurina registreeritud ka Elering AS võrgukaadude ostuks ja avarielektrijaama katsetustel elektri müügiks. Bilansihaldurite vahelist konkurentsi iseloomustavad joonis 7 ja joonis 8, mis illustreerivad turuosade jagunemist bilansihaldurite vahel tarbimise ja tootmise portfelli lõikes. Suurima turuosaga tarbimisportfelli lõikes on Eesti Energia AS 60,8%-ga. Tootmisportfelli lõikes omab samuti suurimat osa Eesti Energia AS 86,2%-ga.

Joonis 7. Turuosade jagunemine bilansihaldurite vahel tarbimise lõikes

Joonis 8. Turuosade jagunemine bilansihaldurite lõikes tootmise alusel

Konkurentsiamet on seisukohal, et konkurents eesti hulgiturul on üldjoontes hea, turuosad on jagunenud nii tootmise kui tarbimise lõikes mitmete bilansihaldurite vahel. Eesti elektrisüsteem ei ole ülekoormatud. Eesti ja Soome vahel on enamiku ajast olnud sama hind, ülekoormus on küll kasvanud võrreldes 2017. aastaga, kuid on jäänud siiski Eesti ja Soome vahel madalale tasemele, põhiliselt põhjustatuna novembris toimunud pikemaajalisest Estlink 1 katkestusest. Eesti ja Läti vahel esineb ülekoormusi rohkem, kuid rajamisel on uus täiendav liin Eesti ja Läti vahele, mis peaks tulevikus ülekoormuse probleemi antud ristlõikel lahendama. Tegemist on väga hästi toimiva ja integreeritud elektrituru piirkonnaga, kus toimub üle riigipiiride aktiivne elektrikaubandus.

2.2.2 Elektri jaeturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2013. aastal avati Eestis täielikult elektriturg, mis tähendab, et kõik kehtiva võrgulepinguga tarbijad saavad endale valida meelepärase elektrimüüja. Jaeturul on suurima turuosaga ettevõtja Eesti Energia AS. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 9.

Tabel 9. Üldised andmed jaeturu kohta.

Aasta	Kogutarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosa ületab 5%	Sõltumatute elektri-müüjate arv*
2010	7431	1	4
2011	6845	1	5
2012	7407	1	5
2013	7332	2	15
2014	7 417	2	16
2015	7 440	5	16
2016	7 664	4	17
2017	7 865	5	16
2018	7 980	4	16

*Märkus: Ei sisalda võrguettevõtjaid

Tabelist 9 nähtub, et 2019. aastal tegutses Eestis 16 sõltumatut elektrienergia müüjat, kellest 10 ettevõtjat on aktiivsed turul tegutsejad. 2018. aastal vahetas elektrimüüjat 2% kodutarbijatest ja 9% äritarbijatest. . 80% tarbijatest omavad elektrilepinguid ja 20% tarbijatest kasutavad üldteenust, ehk neil ei ole kehtivat elektrilepingut.

Elektrimüüja vahetus on Eestis lihtne ja teostub 1-2 kuu jooksul sõltuvalt uue lepingu sõlmimise kuupäevast, kuna müüja vahetus saab toimuda kalendrikuu vahetumisel..

Andmed kodutarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujunduse kohta on toodud tabelis 10.

Tabel 10. Elektrienergia hind kodutarbijale 2018. aastal (põhitariifi alusel).

Hinnakomponendid	Ühik	Tarbija
Võrguteenus (põhitariif)	€senti/kWh	5,28
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta	€senti/kWh	4,97
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,447
Taastuenergia toetus	€senti/kWh	0,89
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	11,59
Käibemaks 20%	€senti/kWh	2,32
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	13,9

Märkused: Elektriinna aluseks on võetud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna 2018. aasta keskmine hind + keskmine marginaal 0,270 €senti/kWh.

Võrguteenuse hinna aluseks on võetud Elektrilevi OÜ hinnakiri pakett nimega „Võrk 1“

Konkurentsiameti hinnang elektriturule pärast turu avanemist

ELTS § 93 lõike 4 punkti 18 kohaselt jälgib Konkurentsiamet turu avanemise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu ning avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta.

01.01.2013 avanes elektriturg Eestis kõigile tarbijatele.. Tarbijale tähendab turu avanemine võimalust valida enda jaoks sobivaim elektrimüüja olenemata sellest, millise ettevõtjaga on ta sõlminud võrguteenuse lepingu. Ettevõtja on aga olukorras, kus tal tuleb klientide võitmise nimel rohkem pingutada. Elektri hind tekib avatud turul võrdsetel konkurentsitingimustel. 2012. aasta lõppemisega kaotasid kehtivuse kõik varasemad elektrilepingud. Kui tarbija ühegi elektripakkujaga lepingut ei sõlminud, siis varustab teda elektrienergiaga (üldteenusena) võrguettevõtja, kelle piirkonnas tarbimiskoht asub. Üldteenuse hinna aluseks on eelmise kuu kaalutud keskmine börsihind, millele on lisatud ettevõtja põhjendatud kulud ja mõistlik kasumimarginaal.

Alates turu avanemisest 2013. aastal on elektrimüüjate arv oluliselt kasvanud. Kui 2012. aastal oli iseseisvaid elektrimüüjaid 4, siis 2018. aastaks on elektrimüüjate arv kasvanud 16ni. Tänu turu avanemisele on lisandunud uusi elektrimüüjaid, mis on suurendanud konkurentsi elektriturul ja andnud rohkem valikuvõimalusi tarbijatele valida

2018. aastal koostas Konkurentsiamet ka detailsema jaeturu analüüsi, mis käsitles Eestis tegutsevaid elektrimüüjaid, nende osa jaeturul ja tarbijate aktiivsust. Analüüs on t kättesaadav Konkurentsiameti kodulehel (<https://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=29583>). Suurim

elektrimüüja jaeturul on Eesti Energia AS, kes omab 2018. aasta lõpu seisuga 56,7%-list turuosa. Ka Eesti Energia AS-i üldteenuse 77%-line müügimaht moodustab turul kõige suurema osa. HHI indeks on Eesti turul 3573, mis näitab, et turg on väga kontsentreeritud. Kuna elektrimüüja vahetamine on lihtne, siis võib siiski öelda, et elektriturg toimub. Kõige suuremal turuosalisel Eesti Energia AS-ilon turu avanemisest turuosa vähenenud 28% võrra. Elektrimüüja vahetamine aastatel 2013-2018 on olnud küllaltki stabiilne, jäädes 3%-5% vahele. Jaeturu analüüsi käigus läbi viidud elektrituru küsitlusest selgus, et valdav osa (90%) oma majapidamises elektriteemaga tegelevatest Eesti elanikest on teadlikud sellest, et elektriturg on avatud. Elanikud on elektrimüüjat vahetanud peamiselt hinna tõttu (64% elektrimüüjat valinud/vahetanud elanikest nimetas seda vähemalt ühe põhjusena). 82% elektripakkuja valikuga/vahetamisega kokku puutunud elanikest iseloomustab vahetusprotsessi positiivselt. Elektrimüüja valimata/vahetamata jätnud elanike enimmimetatud põhjuseks on see, et olemasolev teenus on mugav ja hea (42%). Tarbijad tunnevad enim puudust infost, mis aitaks neil aru saada elektri hinnast üldiselt ning võrrelda pakkujate hindu. Täpsemalt, puudulikuks nimetatakse infot elektri lõpphinna ja hinna kujunemise osas.

Elektrimüüjate poolt pakutavad paketid jagunevad suuremalt jaolt kolmeks - börsihinnal põhinevad paketid, fikseeritud ajavahemikuks sõlmitud paketid ja kombineeritud paketid. Võrdlusportaalis olevate fikseeritud ja börsi elektri hinna pakettide analüüsis selgus, et fikseeritud kuutasudega pakettidel on päeva ja öö hind madalam, kui teistel pakettidel, kuid sellele vaatamata ei jää need paketid kuu keskmise hinna osas madalamaks, kui teised paketid. Börsihinnal põhineva paketiiga on kliendil võimalik saada kasu elektribörsi soodushinnaga perioodidest, kuid samas peab olema valmis ka kallimateks hinnaperioodideks. Sellises pakettis sõltub elektri hind täielikult elektri börsihinnast, mis on pidevas muutumises. Elektrimüüjate börsihinna marginaali suurusest saab järeldada, et need on pigem madalad, mis näitab, et turg toimib ning tarbijatel on valikuvõimalusi. Vastavalt ajaloolistele elektri turuhindadele kujunevad börsihinnaga paketid soodsamaks, kui fikseeritud hinnaga paketid.

Enamus Euroopa Liidu riikides on olemas usaldusväärsed võrdlusportaalid. Mitmetes suurtes riikides on rohkem kui kolm võrdlusportaali. Enamikes riikides, kus on 1-3 võrdlusportaali, haldavad võrdlusportaale kas regulaatorid, tarbijakaitseametid või eraomandis olevad ettevõtjad. Kodutarbijate jaemüügi elektriturg on väga kontsentreeritud nii Eestis kui paljudes teistes EL riikides, kus HHI väärtused on vahemikus 3000 kuni 8000. Aktiivsete elektrimüüjate arv Euroopa elektriturul on kasvanud aastatel 2011-2016, millest võib järeldada, et muudatused EL (turu liberaliseerimine, turule sisenemise tõkked, hinnaga seotud muudatused) on olnud elektrimüüjatele soodsad.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et konkurentsiolekord on Eesti jaeturul hea. Suurim elektrimüüja Eesti Energia omab küll üle 50% (2018 aasta lõpuga 56,7%) turust, kuid äärmiselt oluline on ka müüja vahetuse sujuv protsess, Müüja vahetust on võimalik teha elektroonselt kõigest mõne minuti jooksul. Lisaks on Eestis elektri müük vaba, eraldi tegevusluba ei ole vaja. Sellisel lihtsustatud viisil äri alustamine elektrimüügi valdkonnas aitab samuti konkurentsile kaasa.

2.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p o ja 37 lg 4 p b)**

Konkurentsi edendamiseks on vajalik erinevate tootjate ja müüjate olemasolu. Samuti on oluline luua keskkond, kus liiguks info elektrimüüjate ja tarbijate vahel. 2007. aastal vastu võetud ELTS muudatusega kehtestati Eestis toetuskeem taastuvenergia tootmiseks, mis on viimastel aastatel toonud turule mitmeid uusi elektritootjaid, eelkõige tuuleelektritootjaid ning

elektri- ja soojuste koostootjaid. Viimasel paaril aastal on aktiivselt lisandunud päikeseenergiatootjaid.

Info liikumiseks töötas Elering AS välja turuosalistele mõeldud andmevahetusplatvormi ehk andmelao AVP, mille eesmärgiks on efektiivse ja turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmevahetusplatvormi toimivus on oluliseks eelduseks, et elektritarbijaid saaksid alates 2013. aastast valida ja muuta elektrienergia müüjaid ning kogu tarbija poolt tarbitud kogus jõuaks elektrimüüjani. Tarbijate teadlikkus on oluline sisend konkurentsi edendamiseks.

Elering AS käivitas 2016. aastal infotehnoloogilise lahenduse, mis võimaldab kõikidel elektrimüüjatel esitada tarbijale ühine arve nii müüdüd elektri kui võrguteenuse eest. Ühisarve esitamise võimalus võrdsustab konkurentsitingimused, sest ühisarve saavad nüüd esitada ka need elektrimüüjad, kes pole seotud ühegi võrguteenuse pakkujaga. Esialgu said elektrimüüjad esitada kliendile ühisarve juhul, kui kliendile ostutab võrguteenust Eesti suurim jaotusvõrguettevõtte Elektrilevi OÜ.

Kuna ühisarve teenuse rakendamisel hakkavad elektri lõpptarbijate võimalike võlgnevustega tegelema elektrimüüjad, lõi Elering AS andmevahetusplatvormile lahenduse, mis võimaldab vahendada võrguühenduse katkestamise ja taastamise taotlusi. See tähendab, et elektrimüüja saab võrguettevõttele Estfeedi platvormi edastada taotluse tarbija elektrivarustuse välja- või sisselülitamiseks.

Lisaks võrguarve vahendusele on Elering AS Estfeedi platvormile välja arendanud teenuse infovahetuseks elektrimüüjate ja võrguettevõtete vahel. See tähendab standardiseeritud infovahetust võrguettevõtjate ja müüjate vahel mõõteandmete või kliendi pöördumiste vahenduse osas.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestis üldine keskkond jaeturul hea, kuigi 2018. aastal ei ole turule uusi elektrienergia müüjaid lisandunud. Siiski on müüja vahetamise protsess elektriturul sujuv ning seda on võimalik teha elektroonselt kõigest mõne minuti jooksul. Lisaks on Eestis elektri müük vaba, eraldi tegevusluba ei ole vaja. Sellisel lihtsustatud viisil äri alustamine elektrimüügi valdkonnas aitab samuti kaasa konkurentile jaeturul.

Samas on Eestis laiemas kontekstis probleem elektrienergia tootmisvõimsuste piisavusega. Uusi tootmisvõimsusi tuleb turule vähe ja väikeses mahus. Täpsemalt kajastab tootmisvõimsuste piisavust punkt 2.3. mis räägib elektrienergia varustuskindlusest.

Majanduse konkurentsivõime seisukohalt on üldiselt eelistatavim lähenemine, kui uute tootmisvõimsuste rajamine toimub vabaturu tingimustes ja võimalikult väikese riigipoolse sekkumisega. Samas kimbutavad Euroopa elektriturge mitmed turutõrked, mis on viinud olukorrani, kus varustuskindluse tagamiseks on uute elektritootmisvõimsuste rajamine turupõhiselt seadud kahtluse alla mitmes liikmesriigis.

Eestis on suuremad tootjad põhilise turutõrkena välja toonud ilma importtariifita turule siseneva nn „vene elektri“ (importitav elektrienergia Venemaalt, Valgevenest ja Kaliningradist). Vene elektri tootmine ei maksa CO₂ kvooditasu ning paneb seetõttu kohalikud EL tootjad kehvemasse seisu ja tekitab ebaausa konkurentsi. 2018. aastal moodustas vene elektri import Baltimaade-Põhjalaade piirkonnas võrreldes kohapeal toodetud elektriga 3% - ei tundu just palju, kuid oluline on siinjuures mõista, et mõju elektri hinnale ei ole lineaarne, vaid sõltub sellest, millised pakkumised turu pakkumiskõveral antud koguse tõttu nii-öelda välja jäid.

Lisaks esineb meie regiooni turul ka pudelikaelu, mis tekitab väiksemaid hinnamõjualasid ja sellistel juhtudel on vene elektri mõju juba oluliselt suurem. Näiteks Baltikumi sisse imporditavast elektrist moodustas vene elekter 2018. aastal üle 56%, Balti-Soome piirkonna peale on sama väärtus 45%, seega olukordades, kus esineb hinnavaheid Soome ja Rootsi vahelistes hinnapiirkondades ning Leedu ja Rootsi vahel või veel kitsamalt Baltikumi ja Soome vahel, on mõju kindlasti elektritootjatele tuntav. 2018. aasta põhjal võib välja tuua, et 18% ajast oli hinnavahe nii Soome ja Rootsi hinnapiirkondade kui Leedu ja Rootsi hinnapiirkondade vahel, mis tähendab, et Vene elektri mõjuala oli Balti-Soome piirkond. Balti- Soome alas moodustas vene importelekter võrreldes piirkonnas müüdud koguelektriga 18%. Kitsamalt, 5% tundidel oli hinnavahe Eesti ja Soome vahel, mis tähendab, et Vene elektri mõjuala oli Baltikum. Baltikumis müüdud koguelektrist moodustaks vene elekter 22%. Tabel 11 illustreerib Vene elektri osakaalu Balti piirkonnas ja Balti-Soome piirkonnas.

Tabel 11. Vene elektri osakaal Baltikumis ja Balti-Soome piirkonnas 2018. aasta andmete põhjal

Baltikumi regioon eraldi vaadelduna	Baltikumi imporditud elekter Põhjamaadest	4,3 TWh	Vene elektri % kogu Baltikumi impordist	Vene elektri osakaal kogu Balti piirkonnas müüdud elektrist
	Baltikumi imporditud ilma tariifita "vene elekter"	5,5 TWh	56%	22%
Baltikumi ja Soome regioon koos vaadeldes	Balti-Soome piirkonda imporditud elekter ülejäänud Põhjamaadest	16,5 TWh	Vene elektri % kogu impordist	Vene elektri osakaal kogu Balti-Soome piirkonnas müüdud elektrist
	Balti-Soome piirkonda imporditud "vene elekter"	13,3 TWh	45%	18%

Pole võimalik ennustada, mis oleks olnud turuhind juhtudel, kui eraldi hinnapiirkonna moodustasid Baltikum või Balti-Soome piirkond ilma vene elektrita, kuid tõenäosus, et antud näidetena toodud juhtudel, oleks ilma vene importelektri olemasoluta suuremas mahus turule pääsenud Narva Elektriijaamade tootmine, on küllaltki tõenäoline.

Samas ülejäänud ajal, kui neid pudelikaelu pole, on fossiilsetel kütustel töötavatele elektriijaamadele turuhinnad siiski küllaltki madalad ning nende turule pääsemine raske. Vene elektri mõjust suurem mõju hinnale on siinjuures Põhjamaade hüdroenergial ja ka tuumaenergial. Pikemas perspektiivis peame mõistma, et põlevkivielekter ei ole Euroopa elektriturul konkurentsivõimeline. CO₂ hinnad jätkavad kasvu, see on EL kliimapoliitika. Vene elektri mõju eemaldamine annaks suhteliselt vähest ja lühiajalist võitu Narva Elektriijaamadele, kuigi võib suurendada nende turule pääsemist üksikute tundidel, kui oleks suuremad hinnatipud.

Alates 2025. aastast, kui toimub Balti elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa elektrivõrguga, ei ole praeguse sünkroniseerimise kava järgi ette nähtud elektriühendusi Venemaa ja Valgevenega. Sellegapeaks lõppema ka igasugune elektrikaubandus Baltikumi ja

Venemaa vahel. Vene elekter saab küll ka edaspidi siseneda Euroopa turule, kuid seda Soome kaudu, kus vene elektrile on kehtestatud võrgukasutuse tasu.

Olenemata vene elektri mõju suurusest elektri hinnale on aga selge, et impordiga sisenev elekter tekitab ülekandevõrgule täiendavaid kulusid, seega **oleks mõistlik Baltikumis kehtestada Soome eeskujul kolmandatest riikidest imporditavale elektrile võrgukasutuse tasu kuni 2025. aastal toimuva sünkroniseerimiseni.**

Kas just ilma tariifita turule siseneva vene elektri tõttu või tootjate liigoptimistlikest prognoosidest lähtuvalt, mis ei näinud ette CO₂ hinnatõusu vastavalt tegelikule olukorrale, oleme situatsioonis, kus Eestis on lähiajal võimalik suurte tootmisvõimsuste järsk sulgemine ning selle järgselt ei ole Eesti ja kogu Baltikumi varustuskindlus kiita CO₂ järsu hinnatõusu mõju Narva Elektri jaamade tootmisvõimsustele mõjutab suuremas mahus just lähemat 10 aastat. Sealt edasi on alates 2030. aastast suurte tootmisvõimsuste sulgemine karmistuvate keskkonnanõuete tõttu ning plokkide tehnilise eluea ammendumise tõttu niikuinii planeeritud.

Lähiajal kimbutav tootmisvõimsuste puudujääk võiks olla indikaator tootjatele uute investeeringute tegemiseks ja tootmisvõimsuste rajamiseks Baltikumi. Siia maani on turuhinnad püsinud tasemel, mis ei ole regiooni piisavalt uusi tootmisvõimsuste investeeringuid meelitanud. Probleem võib Balti regiooni puhul peituda ka küllaltki vähelikviidses ja madalate hindadega bilansiturus ning kiirete reservide turgude puudumises, mis ei anna tootmis- ja tarbimisvõimsuste pakkujatele piisavalt lisandväärtusi lisaraha teenimiseks. Sellest tulenevalt on praeguse olukorra jätkudes defitsiit Baltikumis ja Eestis lähitulevikus tugev ning varustuskindlus sõltub suurel määral ülekandevõimsustest ning seal taga olevate naaberriikide tootmisvõimsustest.

Lisaks kolmandate riikide elektri mõjule turul tuleb võimalike turutõrgete minimeerimiseks Baltikumis analüüsida detailsemalt ka bilansituru olukorda, eriti likviidsuse ja hinnakujunduse vaatenurgast, kiirete reservide turgude loomise alustamist lähiajal ning tarbimise juhtimise paremat kaasamist erinevatele turutasemetele. Vastavate turgude põhjalikum analüüs on kavas 2020. aastal.

Kuna ameti analüüs on tuvastanud teatavad ohukohad varustuskindluses, mis eriti mis puudutavad regionaalset varustuskindlust, siis on soovitatav lähiajal analüüsida täpsemalt turutõrkeid ning vajadusel koostada tegevusplaan nende lahendamiseks.

2.2 Elektrienergia varustuskindlus

Varustuskindluse tagamine

Varustuskindluse tagamise all mõeldakse antud analüüsis olukorda, kus süsteemi vajadused on kaetud. See tähendab, et süsteemi koormusvajadus ja reservide vajadus on kaetud süsteemi tootmise ja impordi võimekusega. Olukord, kus varustuskindlus ei ole kaetud, ei tähenda automaatselt süsteemi täielikku kustumist, vaid süsteemi tarbimise piiramist vajalikus mahus. Süsteemi kustumine võib tekkida suure varustuskindluse puudujäägi korral ning halbade asjaolude kokkulangemisel. Süsteemi tarbimise piiramist üle 50% kogutarbimisest peetakse vastavalt määrusele (EL) 2017/1485 samuti süsteemi kustumiseks.

2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eesti varustuskindlus on tagatud välisühendustega kuni aastani 2033. Peamised ühendused on alalisvoolulingid Põhjamaadega. Eesti süsteemihaldur (Elering) näeb väikest tõenäosust nende katkemiseks või piiranguteks, samas on selle tõenäosust väga raske hinnata. Konkurentsiameti hinnangul on vastav tõenäosus olemas lisaks kriisistsenaariumile ka olukorras, kus naaberriikidel endal võib tekkida tulevikus tõsisemaid probleeme varustuskindluse tagamisega.

Samas ei suuda Eesti tagada tipuvõimsuse katteks sisemaiseid tootmisvõimsusi aastast 2024. Eesti Energia Narva elektrijaamade väävelpuhastusseadmetega vanade plokkide eluiga saab pikendada vajadusel kuni 2029. aasta lõpuni, kuid siis karmistuvad keskkonna nõuded ning ka plokkide tehniline eluiga ammendub. Peab arvestama, et tegemist on üle 50 aasta vanade seadmetega.

2.3.2. Eesti varustuskindlus

Põhiline osa Eesti elektrist on ajalooliselt toodetud põlevkivist Eesti Energia AS Narva Elektrijaamades. (EJ). Arvestades, et Balti EJ I plokk käivitus 1959. aastal ning Eesti EJ saavutas projekteeritud võimsuse aastal 1973, on Narva EJ-d juba üle 45 aasta olnud ühed põhilised energiatootjad Baltikumi piirkonnas. Eesti on harjunud olukorraga, kus meil on tootmisvõimsusi oluliselt rohkem kui tarbimisnõudlust. Alates Leedu Ignalina tuumaelektrijaama sulgemisest 2009. aastal on Eesti olnud Baltikumi piirkonna põhiline energiaga varustaja ning elektrit eksportiv energiasüsteem. Oluline on mõista, et selline olukord on lähiaastatel drastiliselt muutumas. Elektritootmine põlevkivist on keskkonda saastav ja CO₂ intensiivne. Viimastel aastatel tõusnud CO₂ hindade ja karmistunud keskkonnanõuete valguses oleme jõudnud ootuspärasesse olukorda, kus meie põlevkiviplokkid ei ole enam konkurentsivõimelised ning lähiaastatel on ette näha suurte tootmisvõimsuste sulgemisi Narva EJ-des. **Eesti elektrisüsteem on kiirelt muutumas eksportivast süsteemist Baltikumi kõige defitsiitsemaks süsteemiks.**

Narva Elektrijaamade olukord

Narva Elektrijaamade võimsuste olemasolu sõltub mitmest komponendist, nii keskkonnavalastest nõuetest kui majanduslikust võimekusest ning lisaks ka võimalikust riigi poolt ette nähtud tootmisvõimekusest.

Majanduslik võimekus sõltub põhiliselt elektrituru hinnast (siinjuures nii päev-ette, päevasisene kui bilansituru hind), mis määrab kui palju jaam oma tootmise eest rahalist tasu saab. Teiseks põlevkivi hinnast, mis on Eesti kontekstis olnud küllaltki madal. Kolmandaks ja väga oluliseks komponendiks on CO₂ emissiooni hind, mis on viimastel aastatel hüppeliselt tõusnud ning mille jätkuvat tõusu on ette näha ka tulevikus. Oma osa majanduslikule võimekusele lisavad ka võimalikud remondid ja seadmete parendused, mis nii vanades jaamades võivad tähendada juba küllaltki suur kulu.

Keskkonnavalastest nõuetest tulenevalt on Tööstusheitmete direktiivi alusel (edaspidi IED) ette näha Eesti EJ plokkide 1, 2, 7 ja Balti EJ ploki 12 sulgemisi 2019. aasta lõpust, kuna nendele plokkidele IED direktiivi alusel eraldatud 17 500 töötundi on lõppemas. Suletav tootmisvõimsus on 619 MW.

Alates 25.10.2021 hakkab põlevkivi kütusena kasutatavate elektrijaamade keskkonnanõudeid reguleerima Põlevkivi energeetilise kasutamise PVT järelduste dokument. Eesti EJ, Auvere EJ ja Balti EJ olemasolevad tootmiseadmed (v.a. IED piiratud tööaja erandi alusel töötavad tootmiseadmed) vastavad nimetatud õigusaktide nõuetele. PVT dokumendis fikseeritud nõuded jäävad eeldatavasti jõusse kuni ca 2030. aastani. Samas pole teada, mis saab sealt edasi. Vaadates üleüldist Euroopa keskkonna- ja kliimapoliitikat, siis on väga tõenäoline, et nõudeid karmistatakse.

Kuna lisaks keskkonnavalastele nõuetele tuleb töösse jäävate plokkide puhul arvesse võtta ka majanduslikku võimekust, mis sõltub elektri hinnast regionaalsel elektriturul ning CO₂ hinnast, siis võib Eesti EJ väävlipuhastusseadmetega varustatud tolmpõletusplokkide (3, 4, 5 ja 6 plokk) hinnanguline sulgemisaeg olla märksa varem, kui tehnilised ja keskkonnavalased piirangud neid kasutada võimaldaksid. On väga tõenäoline, et Eesti Energia sulgeb plokkid mis turul enam kasulikud ei ole, esmajärjekorras on need väävlipuhastusega plokkid (3, 4, 5 ja 6) koguvõimsusega 658 MW.

Seda kõike arvesse võttes on Konkurentsiamet koostanud baasstsenaariumi, mille puhul on arvestatud, et Auvere EJ, võimsusega 274 MW ja renoveeritud Narva EJ-de plokkid 8 ja 11 jäävad töösse ka 2024. aastast kuni 2033. aasta lõpuni. Väävlipuhastusega plokkide sulgemisajaks ennustatakse 2023. aasta lõppu.

Samas on Eesti Energia AS andnud teada, et ka Balti EJ ploki 11 osas on ette näha majanduslikke ja tehnilisi piiranguid. Tehniline piirang tuleneb sellest, et Balti EJ 11 ploki turbiini mitmed olulised komponendid on 2020. aastate keskpaigas lähenemas tehnilise eluea lõpule. Nende väljavahetamisega kaasnevad olulised investeeringud, mille majanduslik otstarbekus on veel arutluse all. Majanduslik piirang tuleneb Balti EJ vanemate plokkide sulgemisest, mis viib Balti EJ 11 ploki püsikulud kõrgeks ning võib kasvava CO₂ hinna korral viia ploki turult välja veel enne 2020. aastate keskpaika. Seega on võimalik, et antud Narva EJ-de tootmisvõimsuste sulgemine toimub veelgi kiiremini, kui analüüsi baasstsenaarium seda ette näeb.

Seetõttu koostas Konkurentsiamet ka konservatiivse stsenaariumi, mis näeb lisaks väävlipuhastusega plokkide sulgemisele 2023. aasta lõpus ette ka samaaegse Balti EJ 11 ploki sulgemise. Lisaks, arvestades teadmatusega keskkonnavalaste nõuete osas, näeb konservatiivne stsenaarium ette põlevkivi põhisest elektritootmisest loobumise 2030. aasta lõpul – Auvere ja Balti EJ 8 ploki sulgemisega.

Eesti varustuskindluse analüüs

Põhistsenaariumid

Eesti varustuskindlust analüüsitakse läbi kahe põhistsenaariumi – baasstsenaariumi ja konservatiivse stsenaariumi.

Baasstsenaarium:

- Narva EJ-de IED plokid suletakse 2019. aasta lõpus.
- Narva EJ-de väävlipuhastusega plokid suletakse majanduslikel põhjustel 2023. aasta lõpul.
- Tootmisvõimsuste juhuslikkuse tõttu ja tuginedes Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja varustuskindluse arvutamise põhimõtetele ei arvestata tuule ja päikeseenergia tootmisvõimsustega.

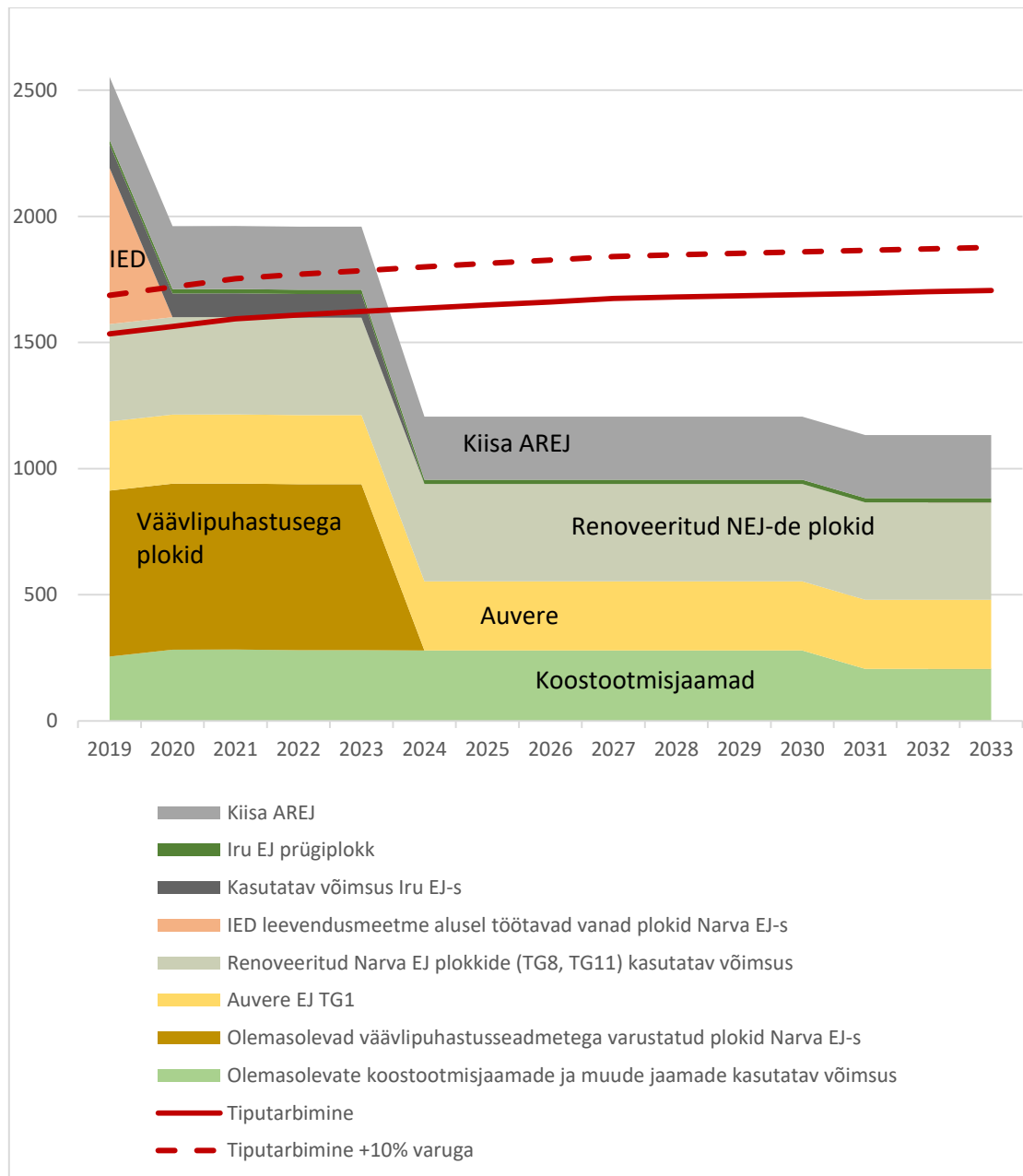
Konservatiivne stsenaarium:

- Narva EJ-de IED plokid suletakse 2019. aasta lõpus.
- Narva EJ-de väävlipuhastusega plokid suletakse majanduslikel põhjustel 2020. aasta lõpus. 2020. aastal töötavad plokid maksimaalselt poole võimsusega.
- Balti EJ 11 plokk suletakse majanduslikel põhjustel 2023. aasta lõpul.
- Keskkonnaalaste nõuete karmistumise tõttu suletakse 2030. aastal Auvere EJ ja Eesti EJ 8 plokk.
- Tootmisvõimsuste juhuslikkuse tõttu ja tuginedes Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja varustuskindluse arvutamise põhimõtetele ei arvestata tuule ja päikeseenergia tootmisvõimsustega.

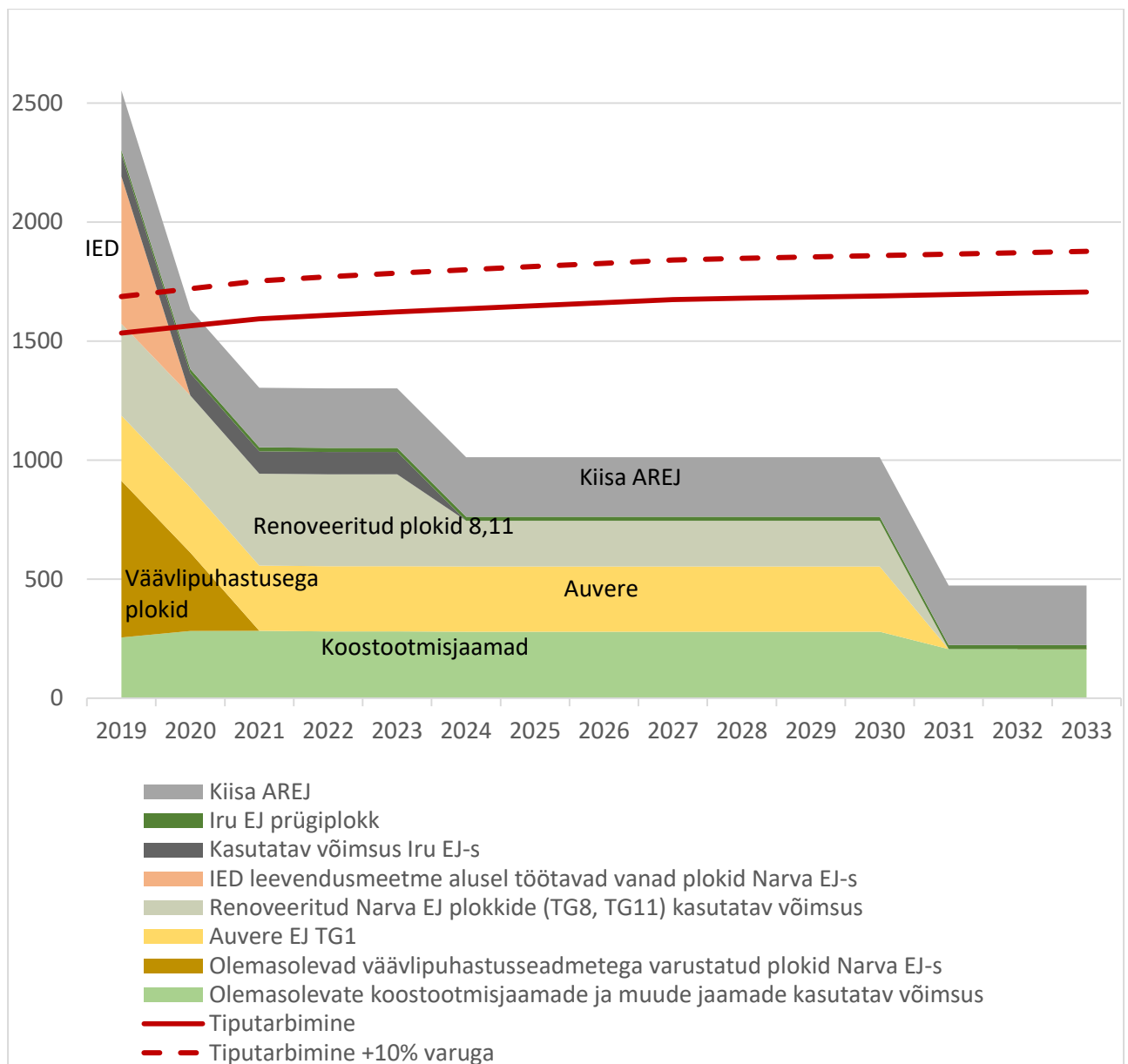
Mõlemat stsenaariumit analüüsitakse järgnevalt:

- Tiputarbimist vaadeldakse kahes olukorras – normaalne tipukoormus ja vastavalt Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja § 14 toodud põhimõttele 10% varuga tipukoormus elektrivarustuse tagamiseks ka ootamatute koormuse muutuste ning pikemaajaliste planeerimata tootmiskatkestuste korral.
- Analüüsitakse varustuskindlust võrgu normaalolukorras, arvestades väikeses mahus tootmisvõimsuste piiratud piiratud (remondid, väiksemas mahus avariid jm).
- Analüüsitakse varustuskindlust võrgu häiringu olukorras, vaadeldes ülekandevõimsuste puhul N-2 olukorda.

Joonis 9 kajastab Eesti tootmispiisavust baasstsenaariumi olukorras, kus on näidatud kõik installeeritud juhitavad tootmisvõimsused, kaasa arvatud Kiisa avariireservelektrijaam (AREJ), mis turul ei osale. Joonis 10. kajastab Eesti tootmispiisavust konservatiivse stsenaariumi olukorras.

Joonis 9. Installeeritud tootmisvõimsused võrdluses prognoositava tiputarbimisega: baasstsenaarium

Joonis 10. Installeeritud tootmisvõimsused võrdluses prognoositava tiputarbimisega: konservatiivne stsenaarium

2024. aastast kui väävlipuhastusega plokid suletakse, on baasstsenaariumi juhul ette näha üle 400 MW suurust defitsiiti tiputarbimise katmisel sisemaise tootmisvõimsusega, mis aastaks 2033 suureneb 573 MW-ni, nagu näitab joonis 9. Konservatiivse stsenaariumi puhul ei suuda sisemaine tootmine tarbimist katta alates 2020. aastast. Puudujääk on ligikaudu 300 MW, mis 2033. aastaks suureneb üle 1200 MW-i (joonis 10). Kuna antud juhul ei ole arvestatud reservide vajaduse hoidmise, võimalike remontide ja avariide tõenäosusi, on selge, et reaalne puudujääk on veelgi suurem.

Joonised 11 ja 12 ning tabel 13 annavad ülevaate sisemisest varustuskindlusest, kus on arvestatud reservide hoidmise vajadust ning arvesse võetud tootjate poolt esitatud hinnangutmittekasutatavale võimsusele ning tõenäolist avariide hulka tootmisvõimsustes. N-1 hinnangul on tõenäoliste avariide asemel kasutatud kõige suurema tootmisvõimsuse avariid, milleks Eesti elektrisüsteemis on Auvere EJ.

Konkurentsiamet on seisukohal, et olukord kus sisemaine tootmine ei suuda katta süsteemi vajadust, milleks on tiputarbimine koos vajaliku süsteemi reservide mahuga, on tõenäoline baasstsenaarium juba 2021. aastast, nagu nähtub tabelist 13, väga ekstreemses tiputarbimise olukorras ka 2020 aastast. Suurima tootmisvõimsuse avariid (N-1) või kättesaamatuse korral tekib puudujääk 2020. aastast.

2025. aasta lõpul toimuv sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga kasvatab oluliselt Baltikumi reservide hoidmise vajadust. Sinnamaani on Eestil tulenevalt ühtse Venemaa elektrisüsteemi (edaspidi BRELL)⁶ kuulumisest kohustus hoida avariireservi 100 MW. Lisaks hoitakse täiendavat reservi 150 MW, et olla suuteline katma suurima elektrisüsteemi elemendi avariid, mis Eestil on 650 MW Estlink 2. Suurima elemendi võimsuse katmine avariid olukorras toimub koostöös teiste BRELLi süsteemi liikmesriikidega, arvestusega, et iga riik (Läti, Leedu, Venemaa ja Valgevene) annab 100 MW ning Eesti ise katab 250 MW.

2025. aastast tekib vajadus kiirete sageduse hoidmise reservide - FCR (*frequency containment reserve*) ja sageduse taastamise reservide - aFRR (*automatic frequency restoration reserve*) järgi, lisaks on plaanis hoida ka asendusreservi – RR (*replacement reserves*). Kokku on ette näha, et Eesti osa reservide hoidmises kasvab varasemalt 250 MW-lt 660 MW-ni, mis võimaldab katta, ilma kiiret sagedusreservi arvestamata, ka oma suurima elemendi võimsuse.

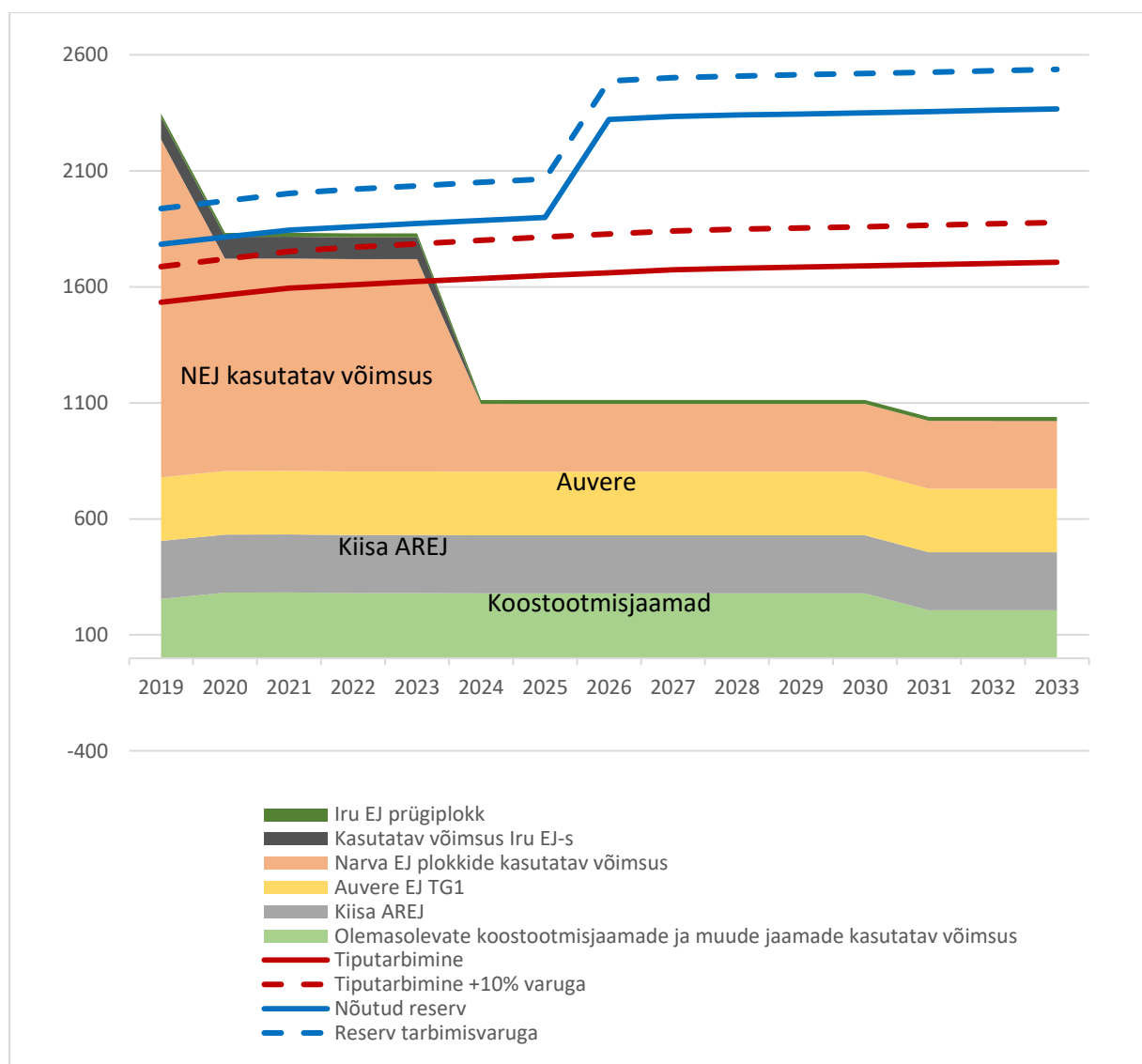
Kiisa AREJ, mis hetkel pakub avariireservi, saab tehnilisest vaatenurgast tulevikus pakkuda FRR või RR tüüpi reservi. Ülejäänud osa reservidest peaks hangitama vastavalt tasakaalustamisturgudel. Tabel 12 annab ülevaate vajalikest reservide mahtudest, mida Eesti peab hoidma olles sünkroniseeritud BRELL võrguga (periood kuni 2025. aasta lõpp) ja mida on vaja hoida peale sünkroniseerimist Mandri-Euroopa võrguga (alates 2026. aastast).

⁶ BRELL – sünkroonselt toimiv elektrisüsteem kuhu kuuluvad Eesti, Läti, Leedu, Venemaa ja Valgevene. Sagedust elektrisüsteemis juhib Venemaa elektrisüsteemihaldur.

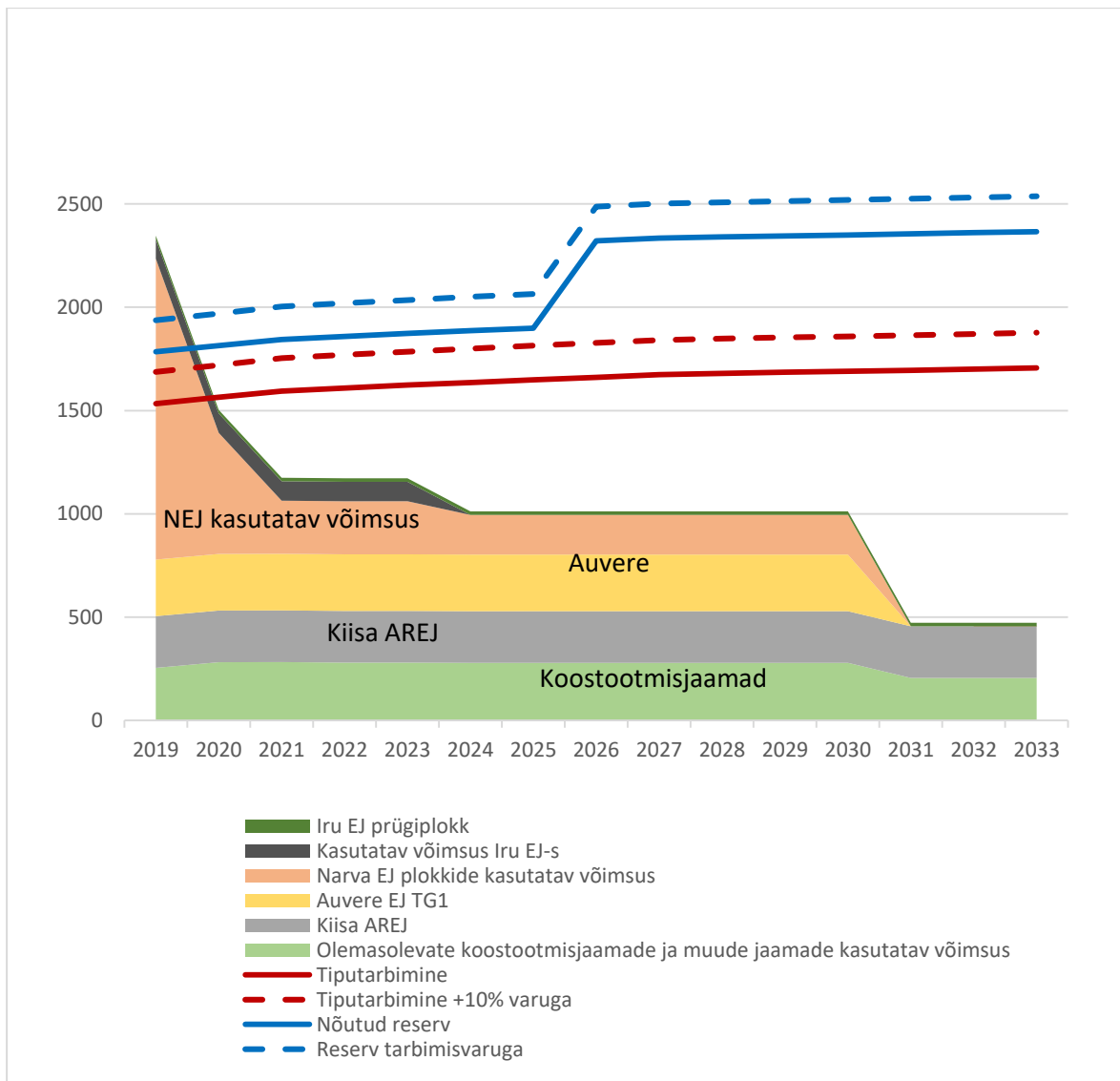
Tabel 12. Reserve ülevaade Eesti elektrisüsteemis

Reservi tüüp	2019-2025 (MW)	2026 alates (MW)
Avariireerv	100	0
Täiendav avariireerv katmaks suurimat elementi	150	0
Sageduse hoidmise reserv (FCR)	0	10
Sageduse taastamise reserv (aFRR ja mFRR)	0	325
Asendusreserv (RR)	0	325
Tagatavate reserve summa	250	660

Alates 2026. aastast, kui suureneb reserve hoidmise nõue, ületab sisemaise tootmisvõimsuse puudujääk võrdluses tiputarbimisega 1000 MW piiri ja 2033. aastaks on see ilma avariideta jõudnud kuni 1500 MW-ni sõltuvalt tiputarbimise stsenaariumist. Samas hoitaks antud mahus reserve eeskätt suurima elemendi võimsuse mahus, milleks on alalisvoolu ühendus Estlink 2, võimsusega 650 MW. Seega on vastavat reserve mahu hoidmise nõuet mõttekas vaadelda koos ülekandevõimsustega, mida kajastab tabel 14 ja joonised 13-16.

Joonis 11. Eesti elektrienergia varustuskindlus ilma impordita: baasstsenaarium

Joonis 12. Eesti elektrienergia varustuskindlus ilma impordita: konservatiivne stsenaarium

Tabel 13. Eesti elektrienergia sisemaine varustuskindlus (ilma impordita)

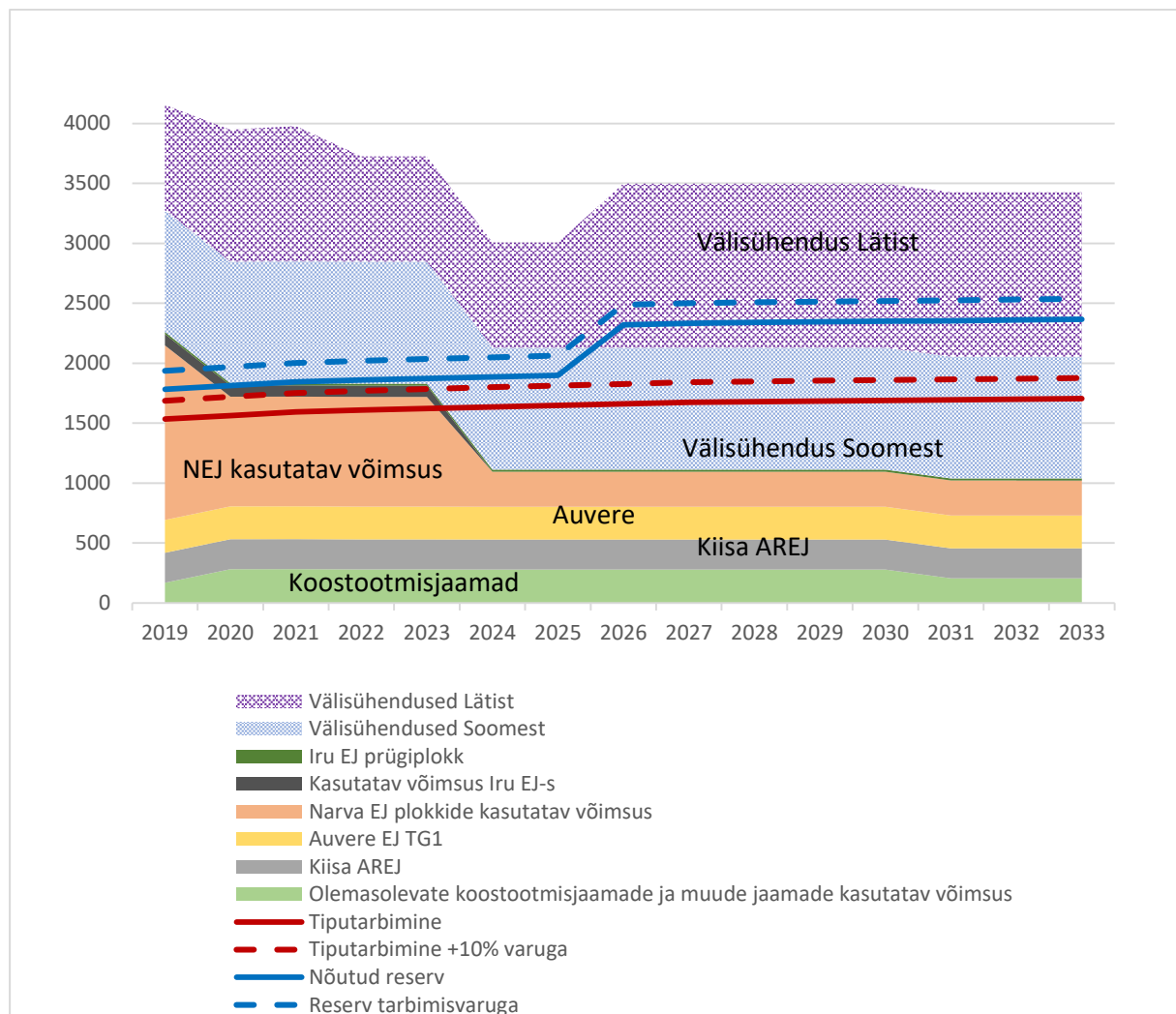
Aasta	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	
Baasenaarium	Bilanss	562	18	-11	-29	-43	-774	-787	-1209	-1222	-1228	-1233	-1238	-1316	-1322	-1327
	Bilanss tarbimisvaruga	409	-138	-170	-190	-205	-938	-952	-1375	-1389	-1396	-1402	-1407	-1486	-1492	-1498
	Bilanss N-1	495	-127	-156	-174	-188	-954	-967	-1389	-1402	-1408	-1413	-1418	-1496	-1502	-1507
	Bilanss N-1 tarbimisvaruga	342	-283	-315	-335	-350	-1118	-1132	-1555	-1569	-1576	-1582	-1587	-1666	-1672	-1678
Konservatiivne stsenaarium	Bilanss	476	-400	-765	-783	-800	-973	-991	-1413	-1426	-1432	-1437	-1386	-1926	-1932	-1937
	Bilanss tarbimisvaruga	323	-556	-924	-944	-962	-1137	-1156	-1579	-1593	-1600	-1606	-1555	-2096	-2102	-2108
	Bilanss N-1	581	-545	-910	-928	-945	-1247	-1265	-1687	-1700	-1706	-1711	-1660	-2200	-2206	-2211
	Bilanss N-1 tarbimisvaruga	428	-701	-1069	-1089	-1107	-1411	-1430	-1853	-1867	-1874	-1880	-1829	-2370	-2376	-2382

Tabel 14. Eesti elektrienergia varustuskindlus importvõimsustega

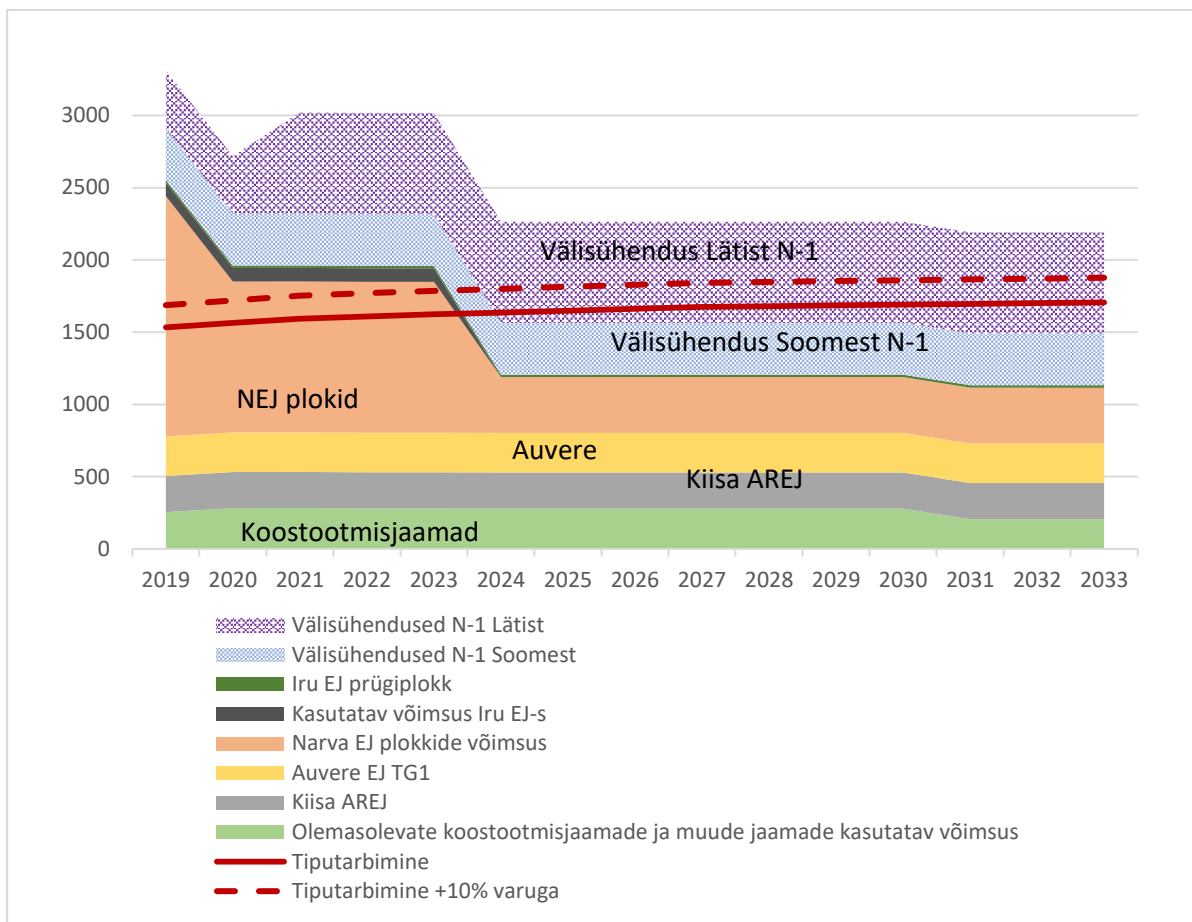
Aasta	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	
Tavastenaarium	Bilanss	2457	2134	2134	1866	1852	1121	1108	1177	1164	1158	1153	1148	1070	1064	1059
	Bilanss tarbimisvaruga	2304	1978	1975	1705	1690	957	943	1011	997	990	984	979	900	894	888
	Bilanss N-2 (reservid aktiveeritud)	1777	1155	1426	1408	1394	628	615	603	590	584	579	574	496	490	485
	Bilanss N-2 tarbimisvaruga (reservid aktiveeritud)	1624	999	1267	1247	1232	464	450	437	423	416	410	405	326	320	314
	Pvaru	2,3	2,1	2,1	1,9	1,9	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4
Konservatiivne stsenaarium	Bilanss	2285	1901	1894	1626	1609	922	904	973	960	954	949	1000	460	454	449
	Bilanss tarbimisvaruga	2132	1745	1735	1465	1447	758	739	807	793	786	780	831	290	284	278
	Bilanss N-2 (reservid aktiveeritud)	1605	922	1186	1168	1151	335	317	305	292	286	281	332	-208	-214	-219
	Bilanss N-2 tarbimisvaruga (reservid aktiveeritud)	1452	766	1027	1007	989	171	152	139	125	118	112	163	-378	-384	-390
	Pvaru	2,3	2	2	1,8	1,8	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,2	1,2	1,1

Tabel 14 kajastab varustuskindlust koos ülekandevõimsustega. Analüüsitud on ka N-2 olukorda, kus kaks suurimat ühendust, Estlink 2 ja üks Eesti ja Läti vaheline liin on väljas ning olemasolevad reservid aktiveeritud.

Tavastsenaariumis ülekandevõimsustega importi arvestades puudujääki ei teki ja varustuskindlus on tagatud. Tagatud on ka Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja § 14 järgi arvutatud elektrisüsteemi piisavuse varu (Pvaru).

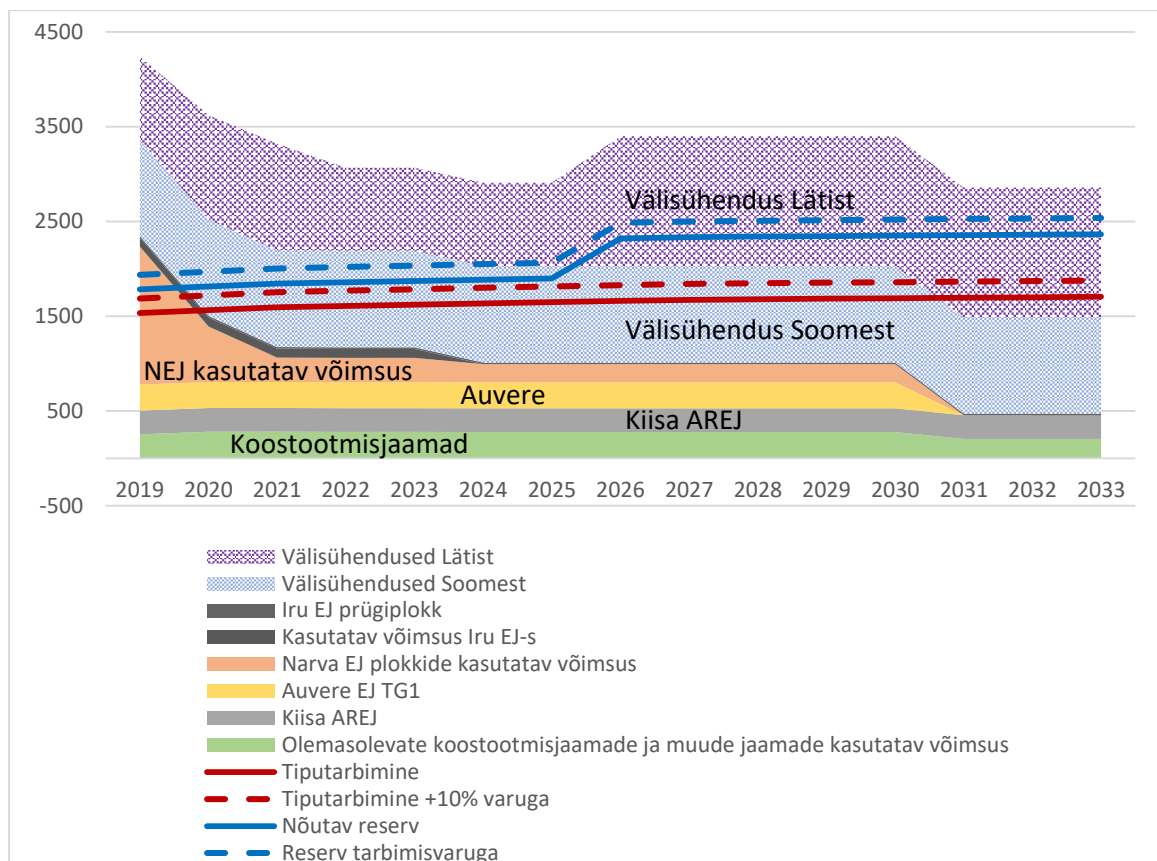

Joonis 13. Eesti elektrienergia varustuskindlus importvõimsustega: baastsenaarium

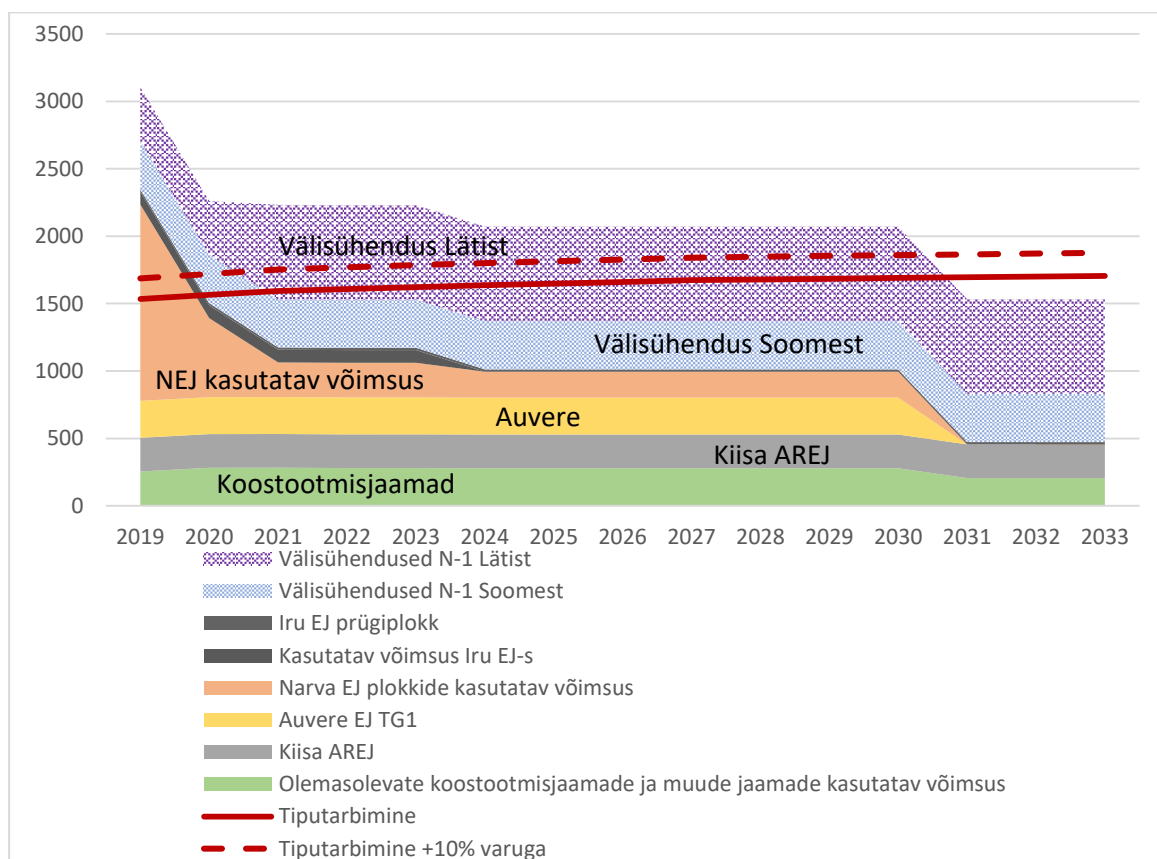

Joonis 14. Eesti elektrienergia varustuskindlus importvõimsustega N-1-1⁷ olukorras: baasstsenaarium

⁷ N-1-1 või N-2 olukorras nimetatakse olukorda kus kaks võrguelementi on üheaegselt avariiliselt väljas. Antud aruande kontekstis vaadeldakse N-1-1 või N-2 olukordade all suurimate elementide väljasolekut.

Joonis 15. Eesti elektrienergia varustuskindlus importvõimsustega: Konservatiivne stsenaarium

Joonis 16. Eesti elektrienergia varustuskindlus importvõimsustega N-1-1 olukorras: konservatiivne stsenaarium

Suvine varustuskindlus

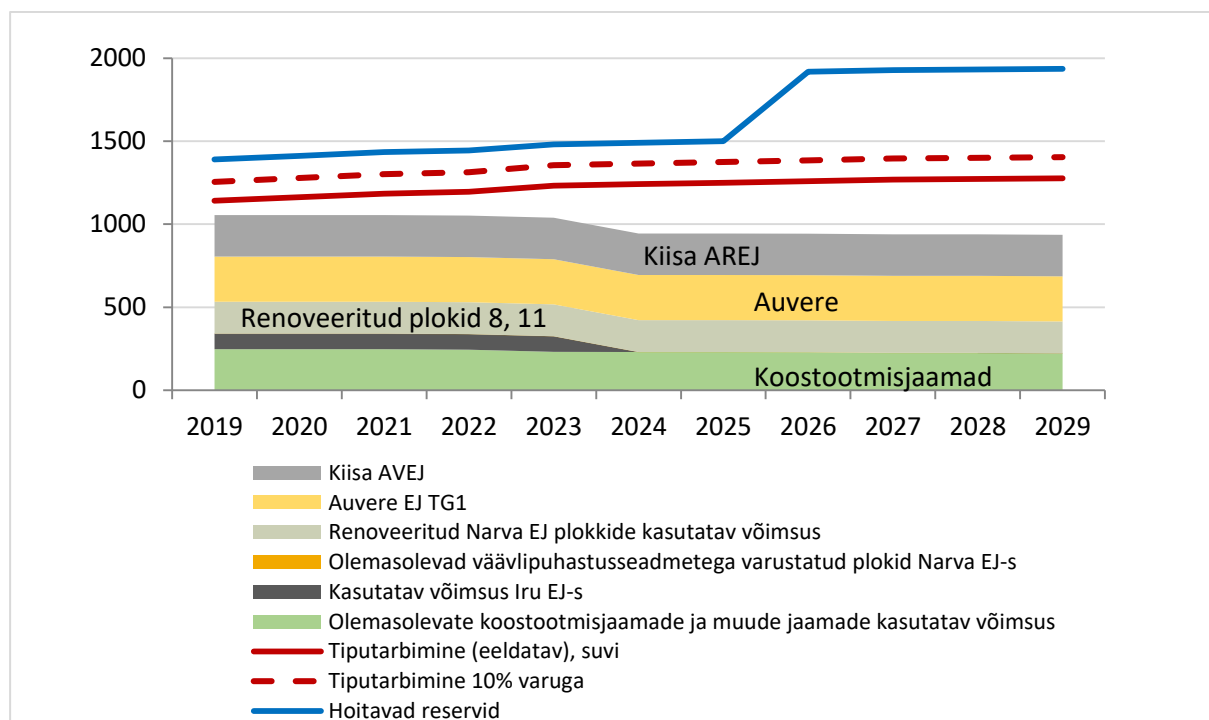
Kuna meie kliimavõõrtmes on tarbimise tipp talvel, siis käsitleb põhiline varustuskindluse analüüs just talvist perioodi. Suvel on tarbimistipud oluliselt madalamad kui talvel, jäädes 1200 MW ümber. Samas nähakse suvisel perioodil ette paljude tootmisvõimsuste konserveerimisi ja remonte, mistõttu on kasutatavaid tootmisvõimsusi samuti oluliselt vähem kui talvisel tipukoormuse ajal. Sellest tulenevalt analüüsitakse käesolevas peatükis varustuskindlust ka suvisel juhul.

Suvisest varustuskindlusest annab ülevaate Eleringi 2019 Varustuskindluse analüüsi suvise tootmispiisavuse andmete alusel koostatud varustuskindluse joonis 17, mis on koostatud Konkurentsiameti baasstsenaariumile tuginedes. Suvine varustuskindluse analüüs näitab sisemaisete tootmisvõimsuste puudujääki võrreldes tiputarbimisega kogu 2019-2029 perioodile ulatuses 230-640 MW tavatipu korral. Ülekandevõimsustega on varustuskindlus suviseks perioodiks tagatud, seda ka N-2 olukorras, kui on arvestatud ülekandevõimsustel kahe suurima elemendi väljasolekuga, mida illustreerib joonis 18.

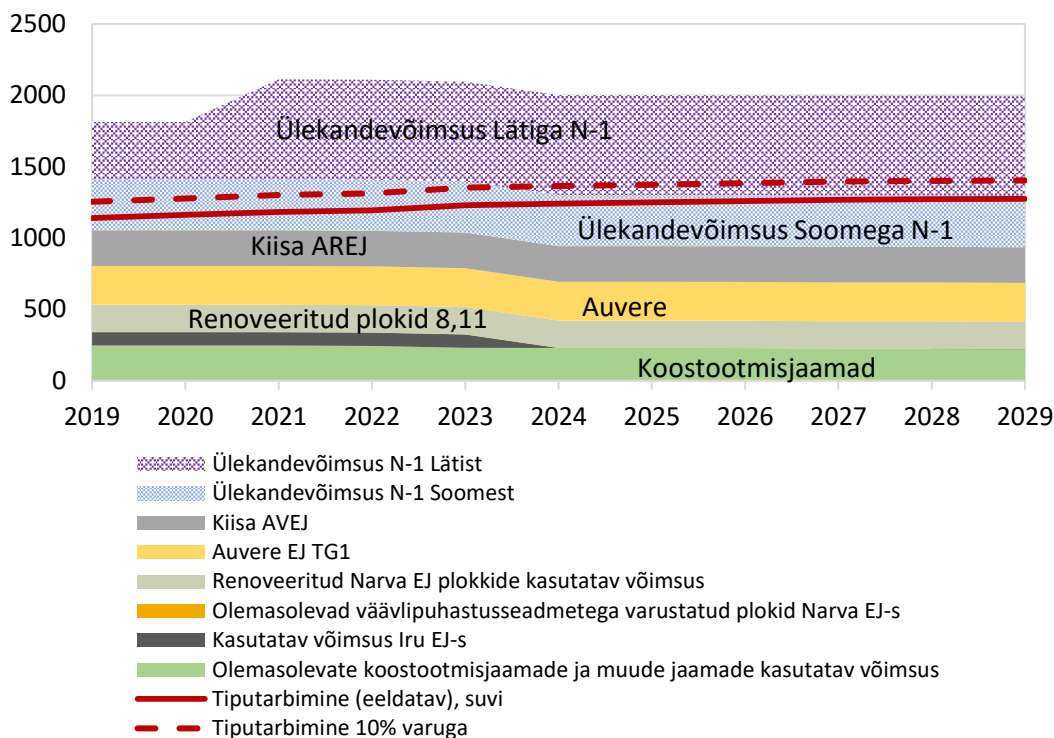
Tabelis 15 on näha elektrisüsteemi bilanss ilma ülekandevõimsusteta tavatipukoormuse ja, kõrgendatud tipukoormusega ning bilanss tavatipukoormusega koos ülekandevõimsustelt maksimaalse impordi arvestusega.

Tabel 15. Elektrisüsteemi bilanss suvel

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Bilanss	-234	-258	-287	-301	-354	-588	-602	-613	-626	-630	-637
Bilanss 10% tarbimisvaruga	-348	-374	-405	-420	-477	-712	-727	-738	-753	-757	-764
Bilanss ülekandevõimsustega N-2	410	384	653	638	581	346	331	320	305	301	294

Joonis 17. Suvine varustuskindlus ilma ülekandevõimsusteta

Joonis 18. Suvine varustuskindlus ülekandevõimsustega N-2 olukorras

Eesti analüüsi kokkuvõte

- Ülekandevõimsustel maksimaalse impordi arvestamisega on Eesti varustuskindlus tagatud nii võrgu normaalolukorras kui N-2 olukorras kuni vaadeldava perioodi, **2033. aasta lõpuni.**
- Eesti elektrisüsteem sõltub tulevikus, pärast väävlipuhastusega plokkide sulgemist, tugevalt impordist, seda nii suvisel kui talvisel perioodil.
- Sisemaiste tootmisvõimsustega võib olla raskusi elektrivõrgu vajadusi (tarbimine ja reservid) katta juba 2021. aastal (konservatiivsel stsenaariumil 2020). Seejuures ei ole arvestatud juhusliku iseloomuga taastuvenergia tootmisvõimekusega, mis võib olukorda veidi parandada, kuid siiski suhtelistel marginaalselt. 2024. aastast tekkiv puudujääk sisemaiste tootmisvõimsuste osas on nii suur, et tipukoormust ei suudaks katta hüpoteetiliselt ka tuule ja päikeseenergia tootmisvõimsuste kasutamise maksimaalses mahus.
- Aastast 2024 on tiputarbimise suhtes puudujääk tootmisvõimsuste arvestuses ligi 50% või üle selle, mis tähendab, et Eesti elektrisüsteem on tiputarbimise perioodil täielikult impordist sõltuv.

- Tehniliselt on tootmisvõimsuste puudujääki võimalik vähendada perioodile 2024 - 2030 Narva EJ väävlipuhastusega plokkide töös hoidmisega (peale 2030 see enam võimalik pole tehniliste ja keskkonnaalaste piirangute tõttu). Antud lahendus annaks juurde kuni 658 MW võimsust ja tagaks sisemaiste tootmisvõimsustega tipukoormuse katmise, sisemaine tootmisvõimsuste puudujääk jääks sellisel juhul veel süsteemi reserve tagamiseks.
- Tootmisvõimsuste puudujääk esineb ka madalama koormusega perioodil – suvel ja seda juba aastast 2019, põhjuseks tootmisvõimsuste väiksem kättesaadavus võrreldes talvise perioodiga, hooajaliste reserveerimiste ja remontide tõttu. Samas on varustuskindlus ülekandevõimsustega siiski tagatud ka N-2 olukorras.

2.3.3. Eesti varustuskindluse sõltuvus üleeuroopalisest varustuskindlusest

Eesti varustuskindluse analüüs tuvastas, et kuigi sisemaiste tootmisvõimsustega ei suuda Eesti oma elektrisüsteemi süsteemi vajadust täies mahus katta 2021. aastast ning 2024. aastal muutub Eesti elektrisüsteem tiputarbimise hetkedel täielikult impordist sõltuvaks, on varustuskindlus siiski välisühendusi arvestades tagatud. Tõsi on see, et Eestil on hästi toimivad välisühendused Soome ja Lätiga ning Euroopa ühtse elektrituru raamistikus peaks ühenduste taga olev võimsus olema meile kättesaadav. Samas tuleb arvestada, et paikneme geograafiliselt piirkonnas, kus ümberringi on riigid, kes samuti on täheldanud tootmispiisavuse puudujääki või selle tekkimist lähitulevikus, seega vajaks **varustuskindluses ülekandevõimsustele toetumine täiendavat regionaalset analüüsi.**

Eestiga ühte regiooni kuuluvate riikide (Läti, Leedu, Soome, Rootsi, Norra, Poola) osas on teada, et Soomes ja Leedus on puudujääk tootmisvõimsustes juba praegu, sama ka Rootsis ja Poolas. Lätis hetkel veel puudujääki ei ole, kuid on ette näha selle tekkimist lähitulevikus. Regiooni ainuke energia ülejäägis olev riik Norra plaanib lähiaastatel ehitada suure võimsusega elektriülekandevõimsused Saksamaaga (valmimine on planeeritud 2020. aastal, mahus 1400 MW) ja Ühendkuningriigiga (planeeritud valmima 2021. aastal, mahus 1400 MW). See tähendab, et kui juba praegu läheb suur osa Norra elektrist Kesk-Euroopa suunas, siis on selle mahu kasvu oodata lähiaastatel veelgi, kuna ka Kesk-Euroopa vaevleb võimsuste puudujäägis ning elektri hinnad seal on keskmiselt kõrgemad kui Põhjamaades/Baltikumis. Tootmisvõimsuste piisavuse korral tähendab see Kesk-Euroopa ja Põhjamaade/Baltikumi hindade ühtlasemaks muutumist, tõenäoliselt mõningast hinnatõusu Põhjamaade/Baltikumi piirkonnale. Samas tõstatab ka küsimuse, kas Norra suudab jätkuvalt üleval hoida oma võimsuste defitsiidis olevaid naaberriike. Kesk-Euroopa tootmisvõimsuste puudujääk hakkab aina enam mõjutama ka meie puudujääki ning ülekandevõimsuste impordiks arvestamisel tekib küsimus, kust peaks vastav tootmisvõimsus meie regiooni tulema, kas ülekandevõimsuste taga on vastavas mahus tootmisvõimsus ka realselt olemas ning kas saame sellele loota.

Euroopa ühtse elektrituru ja solidaarsuspõhimõtete alusel peaks olema kindlustatud elektri vaba voolamine riikide vahel kui ülekandevõimsusi jätkub. Liikmesriigid ei tohi ülekandevõimsusi piirata muidu kui vaid võrguelementide avariide/remontide korral. Samas on olnud juhtumeid, kui varustuskindluse arvatava ohtu sattumise korral on riiklik varustuskindlus seatud prioriteediks ühtse elektrituru põhimõtete ees. Marginaalsem näide on 2018. aasta 24. jaanuar, kui Rootsi põhivõrk peatas kohaliku defitsiidi tekkimise tõttu päevasisesel turul kauplemise Taani ja Leedu suunas⁸. Kuna hiljem tuvastati, et varustuskindlus Rootsis tegelikult siiski ohus ei olnud, leiti, et selline käitumine oli ekslik. Samas tuleb mõista, et ohu tekkimise korral (ka kahtluse korral) peavad põhivõrguettevõtjad silmas siiski eeskätt oma elektrisüsteemi huve ning käituvad sellest lähtuvalt. Kõige lihtsam käitumine süsteemihalduri jaoks antud juhul ongi ekspordi piiramine alalisvoolu linkidel või linkide täielik välja võtmine. Elektrotehniliselt võib alalisvooluühendusi vaadelda ka kui tootjaid/tarbijaid, seega on antud ühenduste piiramine oluliselt lihtsam, kui teha seda näiteks sünkroonsete vahelduvvoolu liinide korral.

Euroopa Komisjoni määruse (EL) 2017/2196 (edaspidi ER NC)⁹ millega kehtestatakse elektrivõrgu hädaolukorra ja taastamise eeskiri, artikkel 14 näeb ette, et põhivõrguettevõtja võib

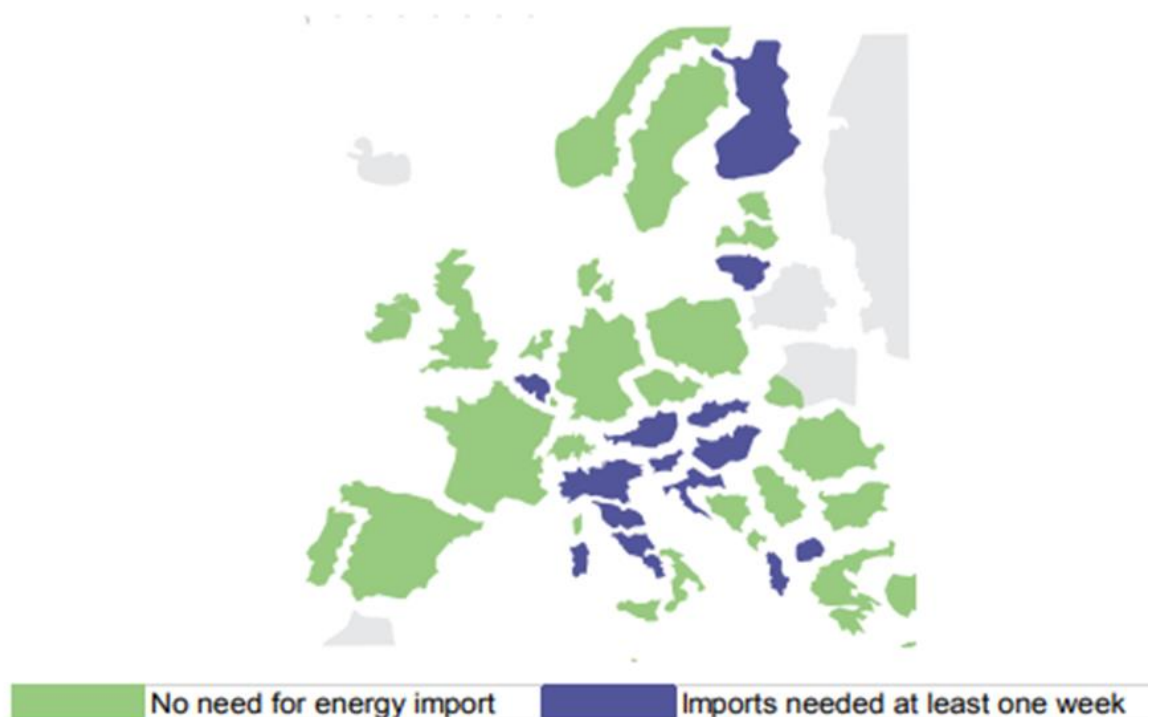
⁸ <https://umm.nordpoolgroup.com/#/messages/64295e64-b142-43f4-9b00-968f54958199/3>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R2196&from=EN>

põhivõrgu olulise piiriülese mõjuga osa, kaasa arvatud võrkudevahelise ühenduse, lahti ühendada ilma naaberriigi põhivõrguettevõtjatega kooskõlastamata juhul kui erakorralised asjaolud seda nõuavad, et hoida ära töötajate ohtu sattumine või seadmete kahjustumine. Mis määral varustuskindluse ohtu sattumine selle klausli alla läheb, on juba tõlgenduse küsimus. Sama artikkel näeb ka ette, et iga põhivõrguettevõtja peab osutama hädaolukorras põhivõrguettevõtjale võrkudevaheliste ühenduste kaudu igakülgset abi. Kuid seda vaid tingimusel, et see ei põhjusta tema enda ülekandesüsteemi sattumist hädaolukorda või süsteemi kustumist. Seega peab iga põhivõrk siiski kindlustama eeskätt oma süsteemi stabiilsuse ja varustuskindluse, alles seejärel saab muretseda naabersüsteemide pärast. Antud põhimõtteid tuleks Eestil eriti täpselt silmas pidada, sest meie varustuskindlus sõltub tulevikus peaaegu täies mahus naaberriikide elektri ekspordist meie suunas ning seda olukorras, kus tootmispiisavuse ja varustuskindluse probleemid kimbutavad kogu regiooni.

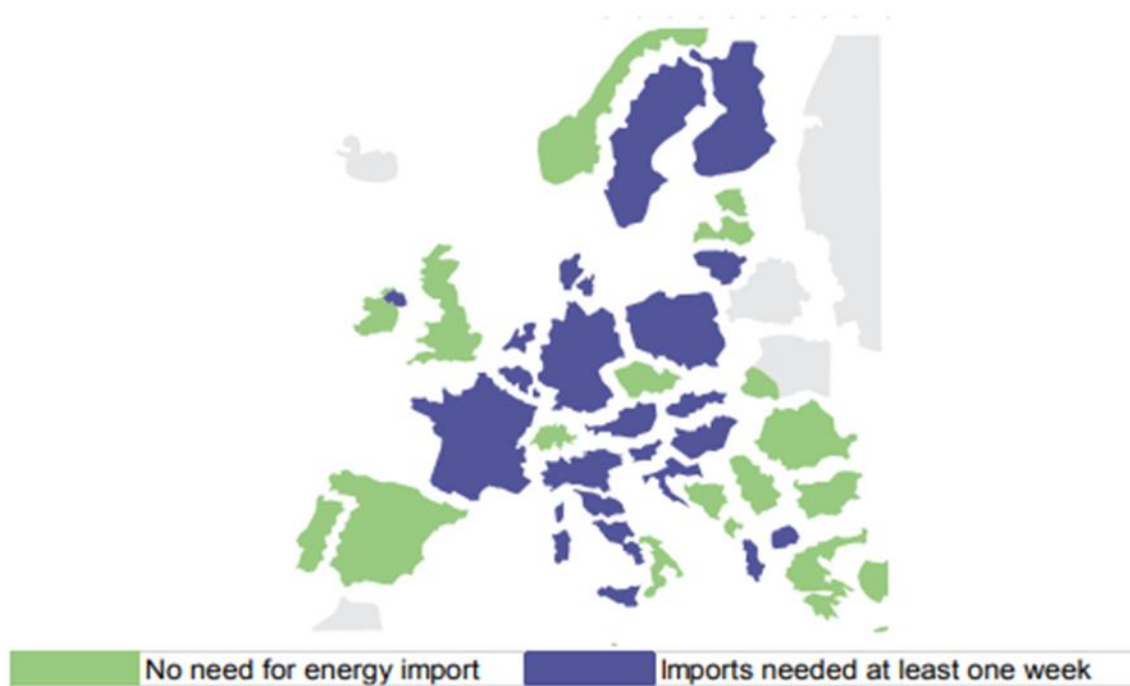
Euroopa varustuskindluse hetkeolukord

Euroopa varustuskindluse hetkeolukorrast annab parima ülevaate Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustiku (ENTSO-E) poolt koostatav lühiajaline aastaajapõhine varustuskindluse analüüsi *Winter Outlook 2018-2019* raport¹⁰, mis kajastab riikide tootmispiisavust normaalolukorras (joonis 19) ja äärmuslikes olukordades (joonis 20). Äärmuslikuma olukorra all käsitletakse tarbimise prognoosi suurema varuga või kõrgendatud prognoosi remontide osale tootmisvõimsustel.

Joonis 19. Euroopa varustuskindlus normaalolukorras 2018-2019 talvel

¹⁰ [https://docstore.entsoe.eu/Documents/SDC%20documents/Winter%20Outlook%202018-2019_Report\(final\).pdf](https://docstore.entsoe.eu/Documents/SDC%20documents/Winter%20Outlook%202018-2019_Report(final).pdf)

Joonis 20. Euroopa varustuskindlus erandlikult raskes olukorras 2018-2019 talvel

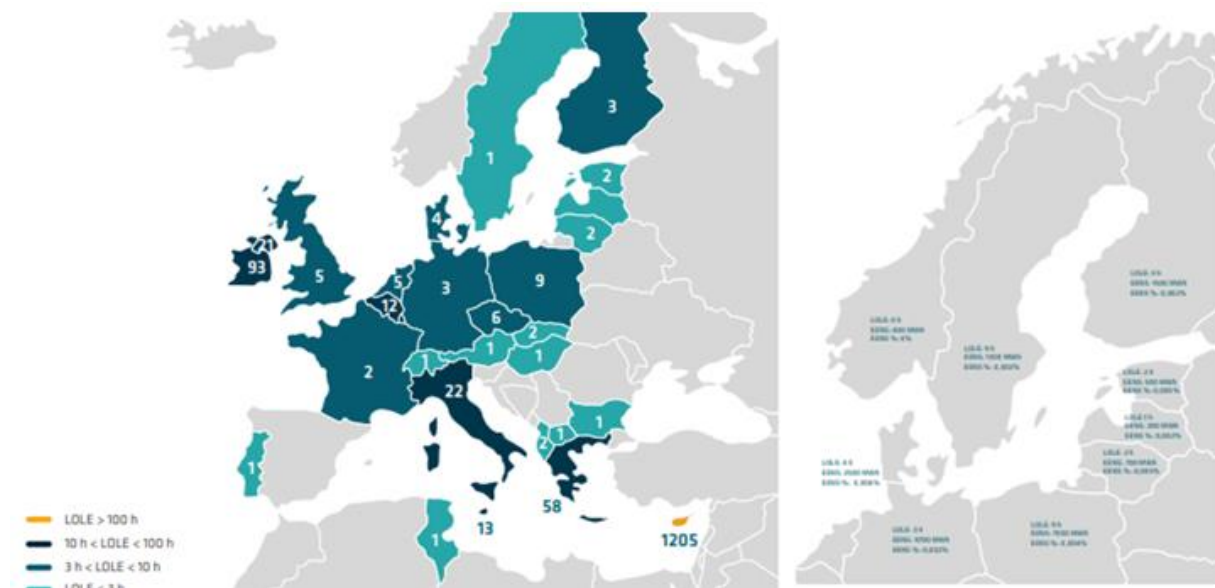
Euroopa varustuskindlus tulevikus (vaatega kuni 2025)

Euroopa tootmispiisavuse prognoosi ja kogu regiooni varustuskindlust tulevikus analüüsib üleeuroopaline ENTSO-E tootmispiisavuse analüüs *MAF (Medium Adequacy Forecast)*, mis keskendub keskmise ajahorisoni prognoosimisele ja kus tootmispiisavusi hinnatakse tõenäosusliku Monte-Carlo meetodika alusel. Analüüsi tulemused on kuni 2025. aastani, edasise osas ei ole analüüsi tehtud, seega ei ole teada, kuidas kujuneb üle-euroopaline tootmispiisavus alates 2025. aastast. 2020. aastal koostatakse uus *MAF* analüüs, mis näitab olukorda kuni 2030. aastani.

MAF analüüs toob välja saamata jäänud energia (EENS) ja võimalike katkestustundide arvu (LOLE). Analüüs käsitleb baasstsenaariumi ja konservatiivset stsenaariumi. Antud varustuskindluse analüüsi raames on toodud välja konservatiivne stsenaarium, mille tulemused kajastavad ka madalasüsinikusisalduse stsenaariumi (*low-carbon sensitivity*). Tuginedes Eleringi 2018 varustuskindluse analüüsis välja toodule, on madala süsinikusisalduse stsenaariumi eriliseks eelduseks võrreldes baasstsenaariumiga suurema koguse fossiilkütustel põhinevate konventsionaalsete tootmisvõimsuste väljumine turult tänu agressiivsemale Euroopa kliimapoliitikale. Fossiilkütustel põhinevate elektrijaamade sulgemise eelduste püstitamisel on arvestatud elektrijaamadega, millel on sulgemisoht tänu rangematele keskkonnapiiirangutele (näiteks kivisöejaamad) ning jaamadega, millel on oht muutuda kahjumlikuks tänu muutuvale turuolukorrale ja seega sulguda enne eluea lõppu majanduslikel põhjustel. Summaarselt on konservatiivse stsenaariumi puhul uuritud süsteemis aastal 2025 ligikaudu 23 GW võrra vähem konventsionaalseid tootmisvõimsusi võrreldes baasstsenaariumiga. **Samas on Konkurentsiamet arvamusel, et arvestades CO₂ jätkuvat**

suurt hinnatõusu ning ka põlevkivil töötavate tootmisvõimsuste vähenemist on MAF analüüsi konservatiivne stsenaarium vähemalt Eesti mõistes küllaltki tõenäoline.

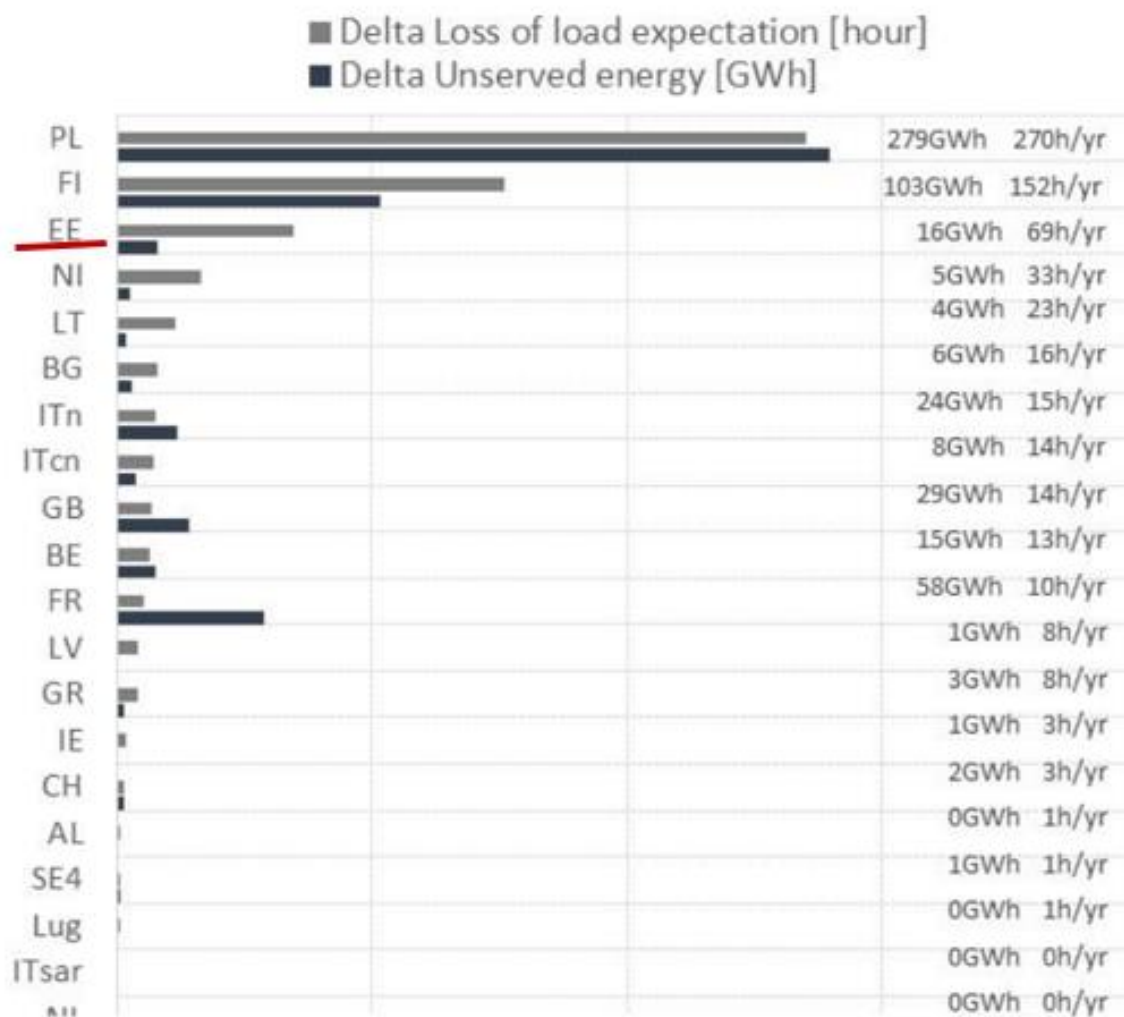
Eleringi varustuskindluse analüüsis toodud joonis 6.4. MAF analüüsi konservatiivse stsenaariumi osas (joonis 21), näitab väheses mahus katkestustundide tekkimise ohtu. **Eesti puhul tähendab see andmata jäänud energiat kahel tunnil ja 500 MWh ulatuses aastas.** Tuginedes rahvusvaheliselt levinud varustuskindluse standarditele, on meie varustuskindlus ka sellisel juhul piirides, kuigi Eestis varustuskindluse standardit hetkel ametlikult kehtestatud ei ole. Antud tegevus on ette nähtud tulenevalt Puhta Energia paketist lähiajal Konkurentsiameti, vastutavate ministriumite ja süsteemihalduri koostöös.

Joonis 21. MAF analüüsi konservatiivne stsenaarium 2025. aasta kohta

Kuna varustuskindluse standardit Eestis hetkel kehtestatud ei ole, kehtib õigusaktides toodud põhimõte, et süsteemihalduri kohustus on tagada varustuskindlus tavaolukorras ja N-1 olukorras. Tarbimise piiramist tootmispiisavuse mittetagamise tõttu antud olukordades ei ole ette nähtud. N-1-1 olukorras võib ette näha tarbimisvõimsuse piiramist, kuid antud häiringud ei tohi põhjustada elektrisüsteemi kustumist.

MAF analüüsis tuli välja, et varustuskindluse sõltuvus ülekandevõimsustest on suurim Poolas, Soomes ja Eestis. Leedu on antud loetelus viiendal kohal (joonis 22). Tulemus näitab, et Baltikumi regioon tervikuna, arvestades ka naaberriike, on ülekandevõimsustest väga tugevas sõltuvuses ja ei suuda ise oma varustuskindlust tagada. Eesti puhul tuuakse välja, et ülekandevõimsuste piiratus tähendab varustuskindluse probleeme 69 tunnil aastas, ning vajadust nendel tundidel piirata tarbimist keskmiselt 232 MW ulatuses. Oluline on siinjuures, et see on keskmine väärtus, äärmuslikematel tundidel on piirangud oluliselt suuremad.

Joonis 22. MAF analüüs riikide varustuskindluse sõltuvuse osas ülekandevõimsustest

Kokkuvõte – Eesti varustuskindluse sõltuvus Euroopast

- Ülekandevõimsuste taga ei pruugi olla vastavalt maksimaalse koguses tootmisvõimsust, kuna enamikes Euroopa riikides valitseb tootmisvõimsuste puudujääk ning hetkel puudub regionaalne Euroopa varustuskindluse analüüs alates 2025. aastast .
- MAF analüüsi konservatiivne stsenaarium tuvastas aastale 2025 Eestis 500 MWh puudujäägi kahele tunnile.
- Elektrisüsteemi puudujäägi tekkimisel, mis ohustab varustuskindlust, peab riik tegelema eeskätt oma varustuskindluse tagamisega. See võib tähendada, et naaberriikidele ei pruugita tagada ülekandevõimsusi, kui see seab ohtu oma elektrisüsteemi tasakaalu (vastavalt ER NC artikkel 14 lõiked 1 ja 4).
- Eestile tuleb kehtestada varustuskindluse standard, mis võimaldaks mõista, kui suur hulk andmata jäänud energiat, tulenevalt tootmisvõimsuste puudujäägist, on riiklikul tasemel aktsepteeritav. Hetkel kehtiv põhimõte ei näe ette vastavat suurust, seega pole vastav puudujääk praeguse põhimõtte alusel lubatud.

2.3.4. Balti regiooni varustuskindlus

Kuna Balti riigid on omavahel ühendatud vahelduvvoolu liinidega ning sünkroonselt tihedalt seotud, seda nii hetkel ühtses Venemaa BRELL elektrisüsteemis kui ka tulevikus pärast 2025. aasta lõpus toimuvat ühist sünkroniseerimist Mandri-Euroopa võrguga, on ka Baltikumi varustuskindlus ühtne. Kui varustuskindluse tagamise probleem tekib ühel riikidel, siis on tõenäoline, et tekib probleem ka naaberriikidel. Sellest tulenevalt uuris Konkurentsiamet regionaalses analüüsis koos just kolme Balti riigi varustuskindlust.

Analüüsi jätkuvalt kahes põhistsenaariumis – baas- ja konservatiivne stsenaarium, mis on Eesti puhul samad nagu ainult eesti-põhises analüüsis (kirjeldused punkti 1.2.1. all). Ülejäänud riikide puhul baas- ja konservatiivse stsenaariumi vahel erisusi sisse toodud ei ole.

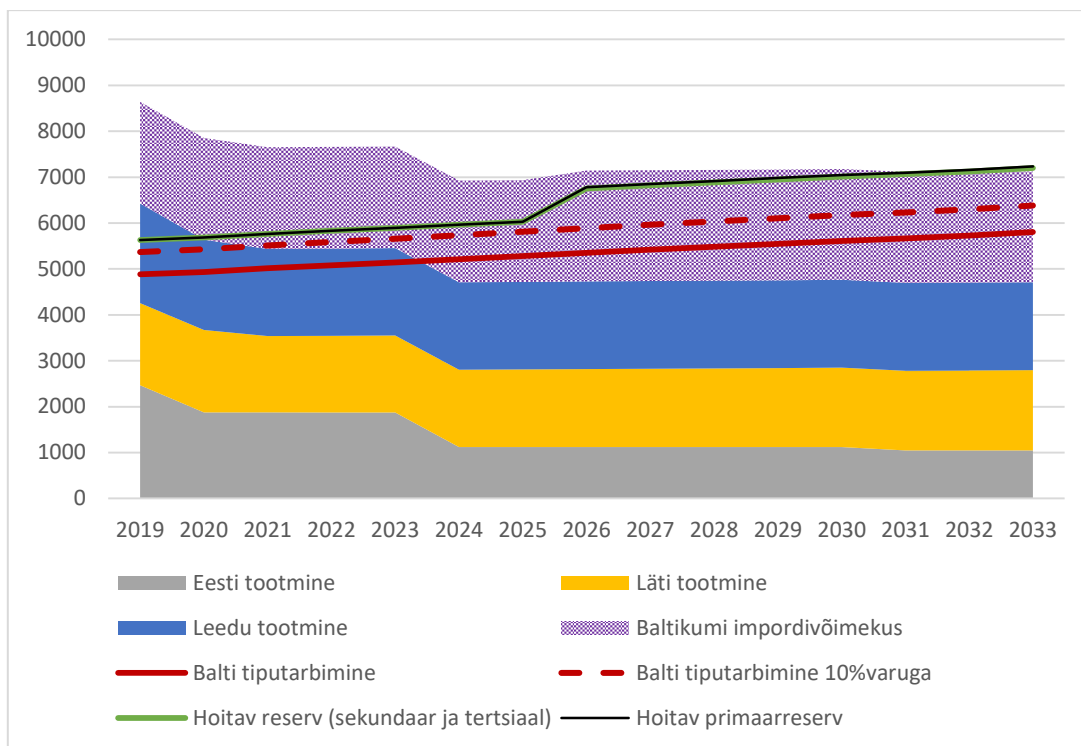
Tavastenaariumid

1. Baasstsenaariumi korral varustuskindlus:

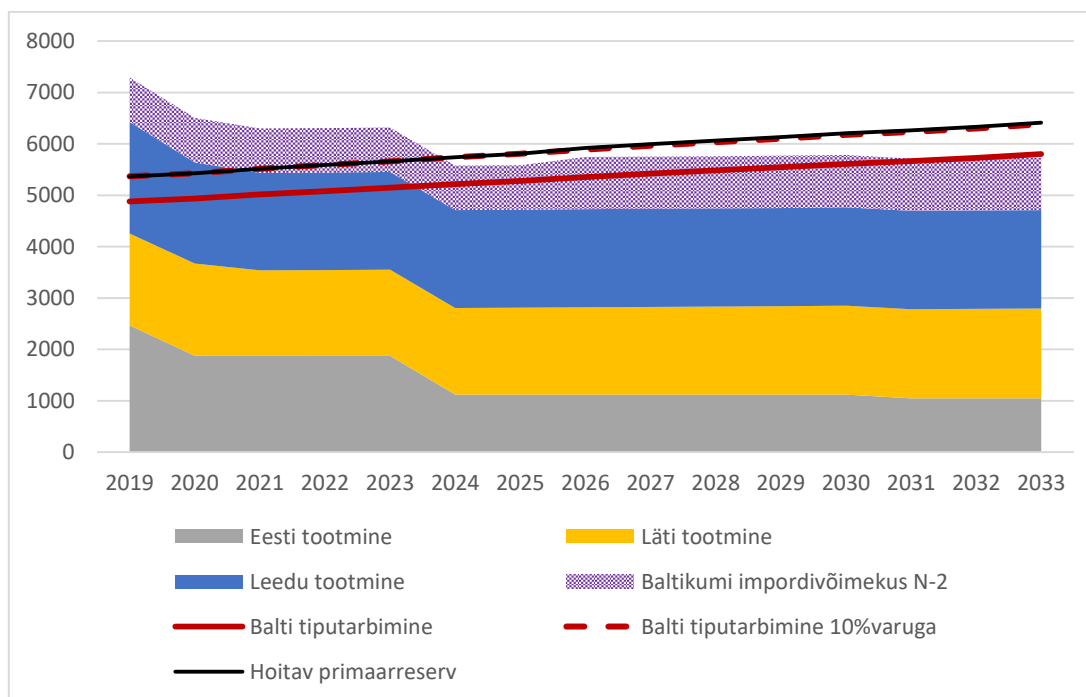
Tabel 16 ja joonis 23 kajastavad Balti regiooni varustuskindlust tavaolukorras, joonis 24 N-1 olukorras kui arvesse on võetud kahe suurima elemendi, milleks on NordBalt ühendus ja kuni 2025. aastani Estlink 2, sealt edasi Harmony link, väljasolekud.. Eesti elektrisüsteemis tekib suurem puudujääk 2024. aastast, Läti elektrisüsteemis 2026. aastast. Leedus on juba praegu puudujääk. . Oluline on mõista, et kui siimani on Eesti olnud Baltikumi süsteemis ekspordiv riik, kelle tootmisvõimsustele on viimasel aastakümnel toetunud ka teised Balti riigid, siis aastast **2024** on Eesti tootmisvõimsuste puudujääk tiputarbimise võrdluses Baltikumis suurim, mis tähendab, et **Eestist saab Balti regiooni kõige defitsiitsem riik.**

Baltikumi elektrisüsteem on summarselt tootmisvõimsuste puudujäägis aastast 2020. 2025. aasta lõpul toimuv sünkroniseerimine Mandri-Euroopa sagedusalasse kasvatab oluliselt hoitavate reservide mahtu, mis suurendab Baltikumi tootmisvõimsuste defitsiiti elektrisüsteemi vajaduse suhtes 2026. aastast veelgi, ületades 2000 MW piiri. Aastaks 2033 on defitsiit eeldatavasti kasvanud üle 2500 MW-i, erakordselt kõrge tipukoormuse korral isegi üle 3100 MW.

Ülekandevõimsuste pealt arvestatav import suudab defitsiidi enam-vähem katta 2025. aastani. 10% tarbimisvaruga tipukoormusel tekib mõningane reservvõimsuste puudujääk aastast 2026 ning tavatipu korral aastast 2032. N-2 olukorras võib tekkida erandlikult kõrge tipukoormuse korral võimsuste puudujääk süsteemis ka 2024-2025 aastatel. **Seega ei ole varustuskindlus Baltikumis baasstsenaariumi korral tagatud aastast 2032, kuid mõningaid probleeme võib ilmned ka perioodil 2024-2032, mis eeldaks tarbimise piiramist.**

Joonis 23. Balti varustuskindlus võrgu normaalolukorras baasstsenaariumil

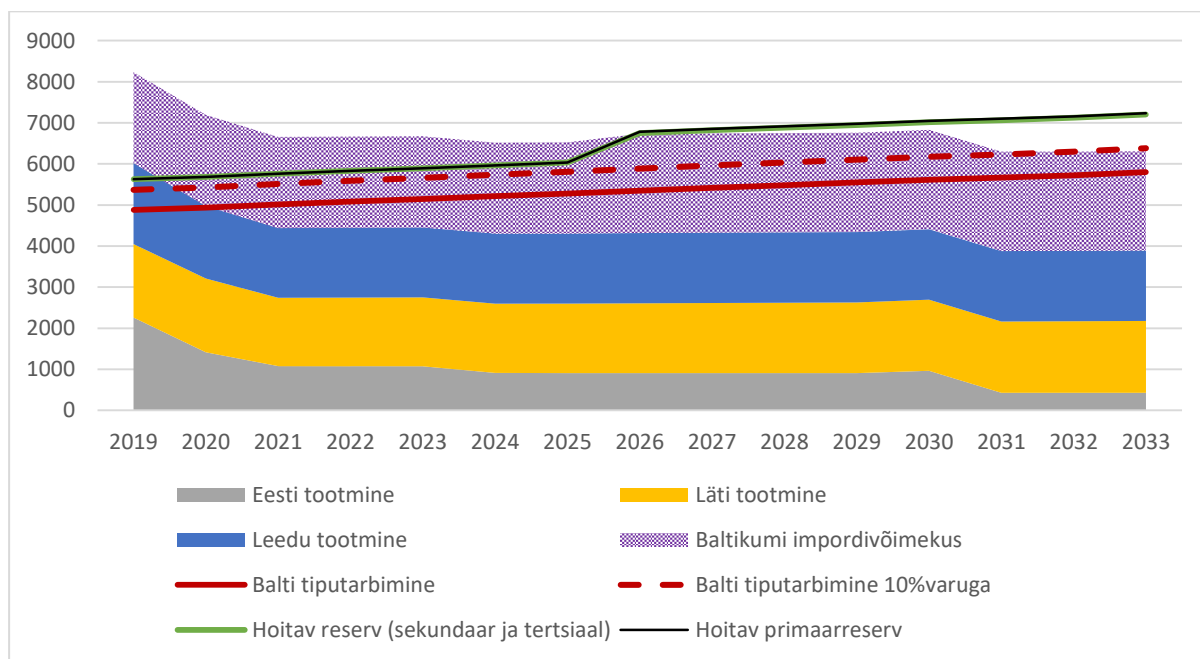
Joonis 24. Balti varustuskindlus N-1-1 olukorras baasstsenaariumil

Tabel 16. Balti elektrisüsteemi varustuskindlus baasstsenaariumil

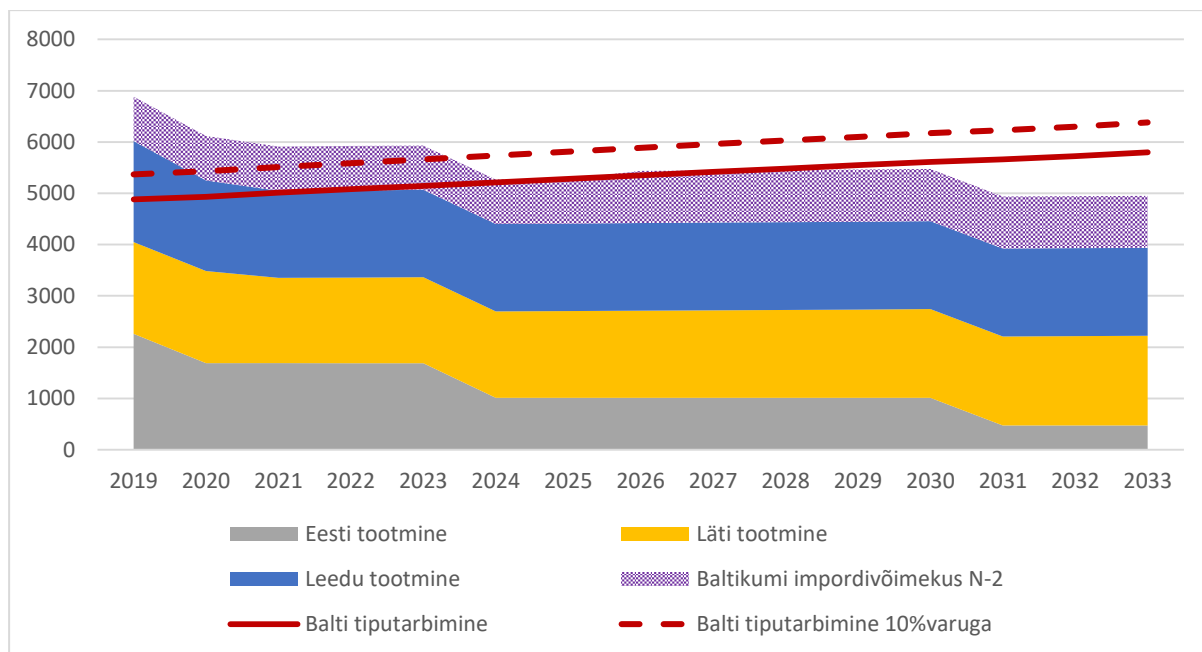
Aasta		2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Siseriiklikud bilansid ilma impordita	Eesti	657	61	32	14	0	-766	-779	-1201	-1214	-1220	-1225	-1230	-1308	-1314	-1319
	Läti	308	287	126	104	83	56	33	-302	-326	-352	-378	-401	-420	-443	-467
	Leedu	-170	-394	-486	-505	-524	-544	-567	-552	-575	-600	-625	-649	-673	-697	-739
Balti bilanss ilma impordita	Baltikumi bilanss ilma impordita	795	-46	-328	-387	-441	-1254	-1313	-2055	-2115	-2172	-2228	-2279	-2401	-2454	-2525
	Baltikumi bilanss ilma impordita +10% tarbimise korral	307	-540	-829	-895	-956	-1776	-1841	-2591	-2657	-2720	-2783	-2841	-2968	-3027	-3105
Balti bilanss koos impordiga: Balti varustuskindlus	Baltikumi bilanss	3011	2170	1888	1829	1775	962	903	361	301	244	188	137	15	-38	-109
	Baltikumi bilanss + 10% tarbimisvaruga	2523	1676	1387	1321	1260	440	375	-175	-241	-304	-367	-425	-552	-611	-689
N-1-1 bilanss koos impordiga arvestuse korral	Baltikum tavatipukoormusel	2411	1570	1288	1229	1175	362	303	361	301	244	188	137	15	-38	-109
	Baltikum 10% tarbimisvaruga	1923	1076	787	721	660	-160	-225	-175	-241	-304	-367	-425	-552	-611	-689
Impordi puudumisel välja lülitatav tarbimise %	Tavaolukorras	0%	5%	11%	12%	12%	28%	29%	29%	30%	30%	31%	32%	34%	34%	35%
	10% tarbimisvaruga olukorras	0%	14%	19%	20%	20%	34%	35%	36%	36%	37%	37%	38%	40%	40%	41%

2. Varustuskindlus konservatiivse stsenaariumi korral

Konservatiivse stsenaariumi korral on selle erisused rakendatud ainult Eesti tootmisvõimsustele juba varasemalt Eesti analüüsis, peatükis 2.3.2. Antud stsenaariumi korral tekib võrgu normaalolukorras puudujääk, kus ka impordiga koos ei suuda süsteem täita tiputarbimise ja reserve hoidmise vajadust 2029. aastast (tabel 17 ja joonis 25 võrdluseks baasstsenaariumil 2032). Kõrgema tiputarbimise korral 2026. aastast ligi 400 MW-i ulatuses. N-2 võrguolukorras tekib tavatiputarbimise juures olukord, kus varustuskindlus pole tagatud samuti 2029. aastast, kõrgendatud tarbimise korral 2021. aastast (vs 2024 baasstsenaariumil).

Joonis 25. Balti varustuskindlus võrgu normaalolukorras konservatiivsel stsenaariumil

Joonis 26. Balti varustuskindlus N-1-1 olukorras konservatiivsel stsenaariumil

Mõlema stsenaariumi korral analüüsiti ka Baltikumi elektrisüsteemi puudujääki olukorras, kus import ülekandeliinidelt oleks kättesaamatu. Sellise situatsiooni tekkimine on väga ebatõenäoline, pigem saaks see juhtuda kriisiolukorras. Sellisel juhul aga tuleks tarbimist piirata olulises mahus - baasstsenaariumil 2026. aastal vastavalt 29-36% ja 2033. aastal 35-41% (tabel 16). Konservatiivsel stsenaariumil 2031. aastast ületaks piiratava tarbimise kogus tipuhetkedel 50% piiri, nagu kajastatud tabelis 17, mis vastavalt EL Komisjoni määrusele (EL) 2017/1485¹¹, millega kehtestatakse elektri ülekandesüsteemi käidueeskiri, näeb ette seisundi parameetrina juba kustumud olekus süsteemi. On selge, et ilma impordivõimsusteta Baltikumi süsteem tiputundidel probleemideta toimida ei suudaks.

Samas on tõenäosus, et Baltikumi elektrisüsteem peab hakkama saama ilma igasuguse impordi võimsuseta väga väike ja see on tõenäoline pigem tõsises kriisiolukorras.

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R1485&from=GA>

Tabel 17. Balti elektrisüsteemi varustuskindlus konservatiivsel stsenaariumil

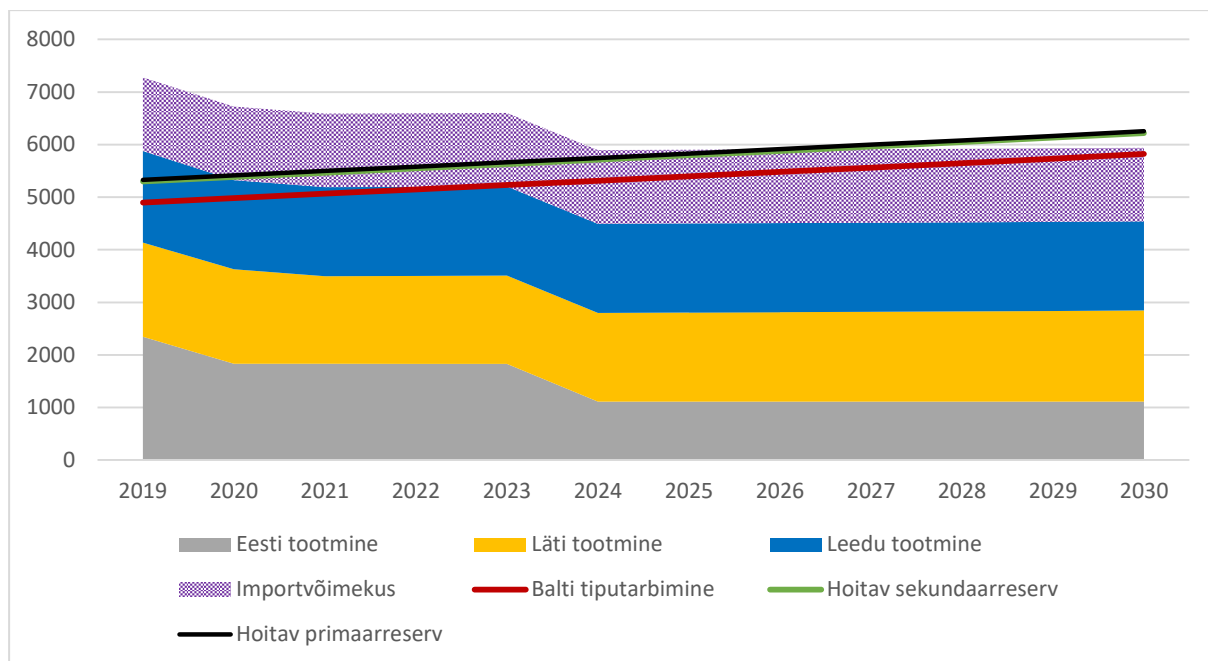
Aasta		2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Siseriiklikud bilansid ilma impordita	Eesti	450	-400	-765	-783	-800	-973	-991	-1413	-1426	-1432	-1437	-1386	-1926	-1932	-1937
	Läti	308	287	126	104	83	56	33	-302	-326	-352	-378	-401	-420	-443	-467
	Leedu	-170	-394	-486	-505	-524	-544	-567	-552	-575	-600	-625	-649	-673	-697	-739
Balti bilanss ilma impordita	Baltikumi bilanss ilma impordita	589	-507	-1125	-1184	-1241	-1461	-1525	-2267	-2327	-2384	-2440	-2435	-3020	-3073	-3143
	Baltikumi bilanss ilma impordita +10% tarbimise korral	100	-1001	-1626	-1692	-1756	-1983	-2053	-2803	-2869	-2932	-2995	-2997	-3586	-3645	-3723
Balti bilanss koos impordiga: Balti varustuskindlus	Baltikumi bilanss	2805	1709	1091	1032	975	755	691	149	89	32	-24	-19	-604	-657	-727
	Baltikumi bilanss + 10% tarbimisvaruga	2316	1215	590	524	460	233	163	-387	-453	-516	-579	-581	-1170	-1229	-1307
N-1-1 bilanss koos impordiga arvestuse korral	Baltikum tavatipukoormusel	2205	1109	491	432	375	155	91	149	89	32	-24	-19	-604	-657	-727
	Baltikum 10% tarbimisvaruga	1716	615	-10	-76	-140	-367	-437	-387	-453	-516	-579	-581	-1170	-1229	-1307
Impordi puudumisel välja lülitatav tarbimise %	Tavaolukorras	0%	10%	22%	23%	24%	28%	29%	42%	43%	43%	44%	43%	53%	54%	54%
	10% tarbimisvaruga olukorras	0%	18%	29%	30%	31%	35%	35%	48%	48%	49%	49%	49%	58%	58%	58%

Balti sünkroonala saartalitluse stsenaarium

Hetkel on Baltikum osa ühtsest Venemaa poolt juhitud sünkroonast BRELL. 2025. aasta lõpus on planeeritud Baltikumi ühendamine Mandri-Euroopa sagedusalasse. Desünkroniseerimine BRELList ja sünkroniseerimine Mandri-Euroopa süsteemi on pikk protsess ja süsteemiarendused on selle nimel juba käimas. Üks nõue, mida Balti süsteem peab ümbersünkroniseerimiseks täitma, on iseseisev saartalitusvõime. Kui hetkel on Baltikum Valgevene ja Venemaaga ühendatud 9 vahelduvvoolu liiniga, siis tulevikus Mandri-Euroopaga ühendudes jääb vahelduvvoolu ühendusteks vaid üks kaheahelaline liin Poola ja Baltikumi vahel. Lisaks on Baltikumil olemas ka alalisvoolu ühendused naaberriikidega -üks alalisvoolu ühendus Poola ja Baltikumi vahele tuleb juurde 2025. aastaks, lisaks kahele olemasolevale ühendusele Eesti ja Soome vahel ning ühele ühendusele Rootsi ja Leedu vahel. Kuid oluline on mõista, et alalisvooluühenduste võime sagedust hoida on tunduvalt piiratum kui vahelduvvoolu ühenduste puhul, kus elekter voolab takistamatult.

Seega, kuigi Baltikum ei planeeri jääda olukorda, kus tuleb töötada eraldiseisvalt saartalitudes, on varustuskindluse seisukohast sellist stsenaariumit analüüsida siiski oluline. Elering AS on oma 2019. varustuskindluse analüüsis hinnanud sellise stsenaariumi tõenäosuseks 10%.

Konkurentsiamet analüüsis Balti sünkroonala saartalituse stsenaariumit samuti baas- ja konservatiivse stsenaariumi läbi. **Baasstsenaariumi põhjal pole varustuskindlus tagatud 2026. aastast**, kui tavatipukoormuse korral ei suuda import koos sisemaiste tootmistega tarbimise tipukoormust koos süsteemi reservivajadusega katta. Kõrgema tipukoormuse korral võivad varustuskindluse probleemid tekkida juba 2024. aastal. Oluline on siinjuures ka, et antud stsenaariumi puhul arvestatakse süsteemi reservide vajadus väiksemaks kui tavastsenaariumil, ning ei hoita asendusreserve. Lisaks on piiratud ülekandeliinide maksimaalne impordiväärtus 400 MW-ni, mis võimaldabki süsteemi reservivajadust natuke madalamal tasemel hoida. Siiski tähendab asendusreservidest loobumine antud stsenaariumi korral madalamat varustuskindlust kui tavastsenaariumitel. Tulemused baasstsenaariumi kohta on esitatud tabelis 18 ja joonisel 27.

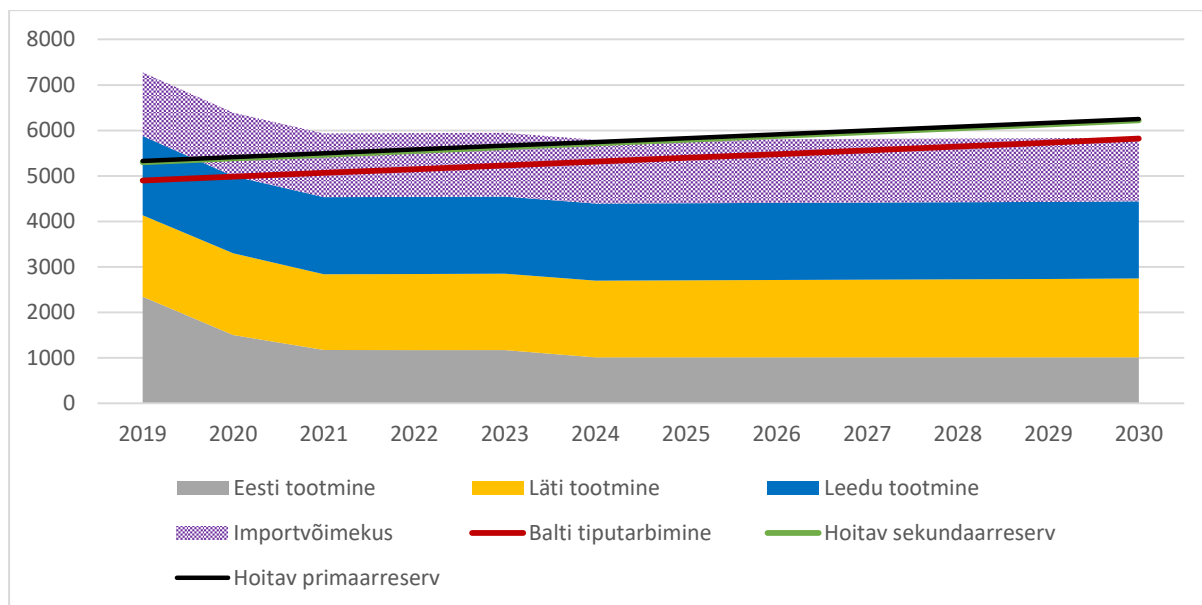

Joonis 27. Balti sünkroonala saartalitluse baasstsenaarium

Tabel 18. Balti sünkroonala saartalitluse baasstsenaariumi elektrisüsteemi bilanss

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Bilanss	1947	1307	1094	1015	940	147	71	-5	-82	-158	-235	-313
Bilanss 10% tarbimisvaruga	1457	809	588	500	417	-385	-468	-553	-638	-722	-809	-895

Konservatiivse stsenaariumi korral ei ole varustuskindlus tagatud alates 2025. aastast. Kõrgendatud tipukoormuse korral võivad varustuskindluse probleemid saartalitluse korral tekkida juba 2021. aastal. Konservatiivset stsenaariumit illustreerib joonis 28. Tabelis 19 on täiendavalt esitatud konservatiivse stsenaariumi elektrisüsteemi bilansi andmed, mis illustreeribki puudujäägi tekkimist tavatiputarbimise korral 2025. aastast ja tarbimisvaruga tipukoormuse juhul 2021. aastast.

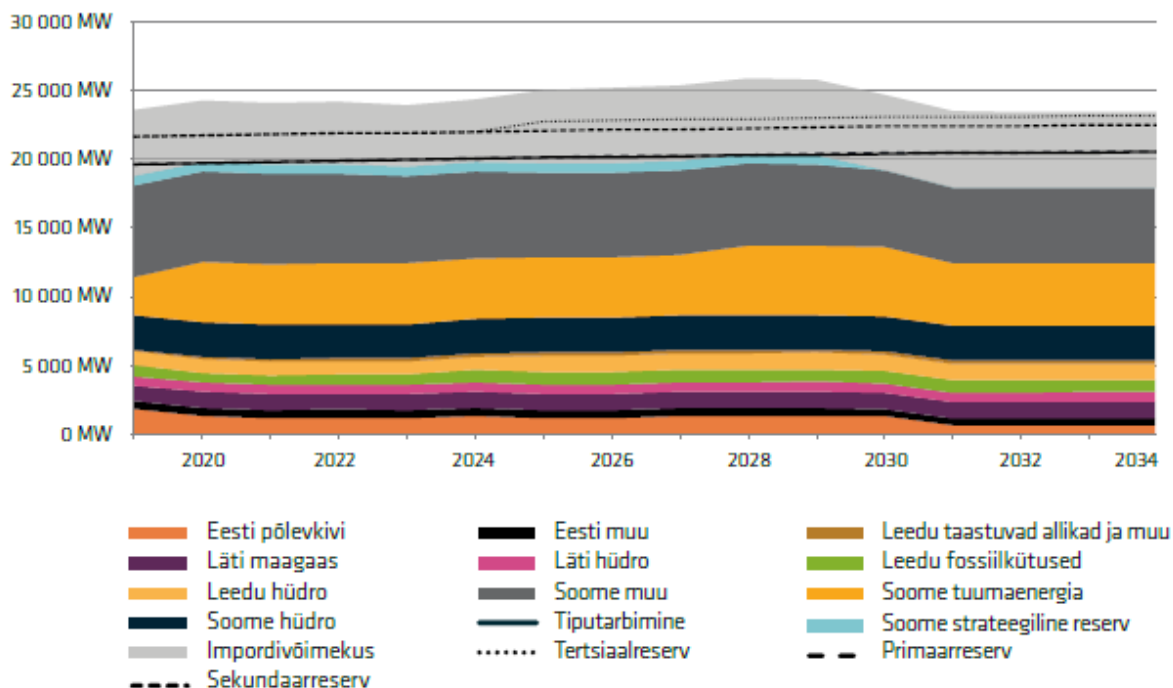
Joonis 28. Balti sünkroonala saartalitluse konservatiivne stsenaarium

Tabel 19. Balti sünkroonala saartalitluse konservatiivse stsenaariumi elektrisüsteemi bilanss

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Bilanss	1947	978	436	357	282	46	-29	-105	-182	-258	-335	-413
Bilanss 10% tarbimisvaruga	1457	480	-70	-158	-241	-485	-568	-653	-738	-822	-909	-996

Elering AS-i Balti-Soome piirkonna varustuskindluse analüüs

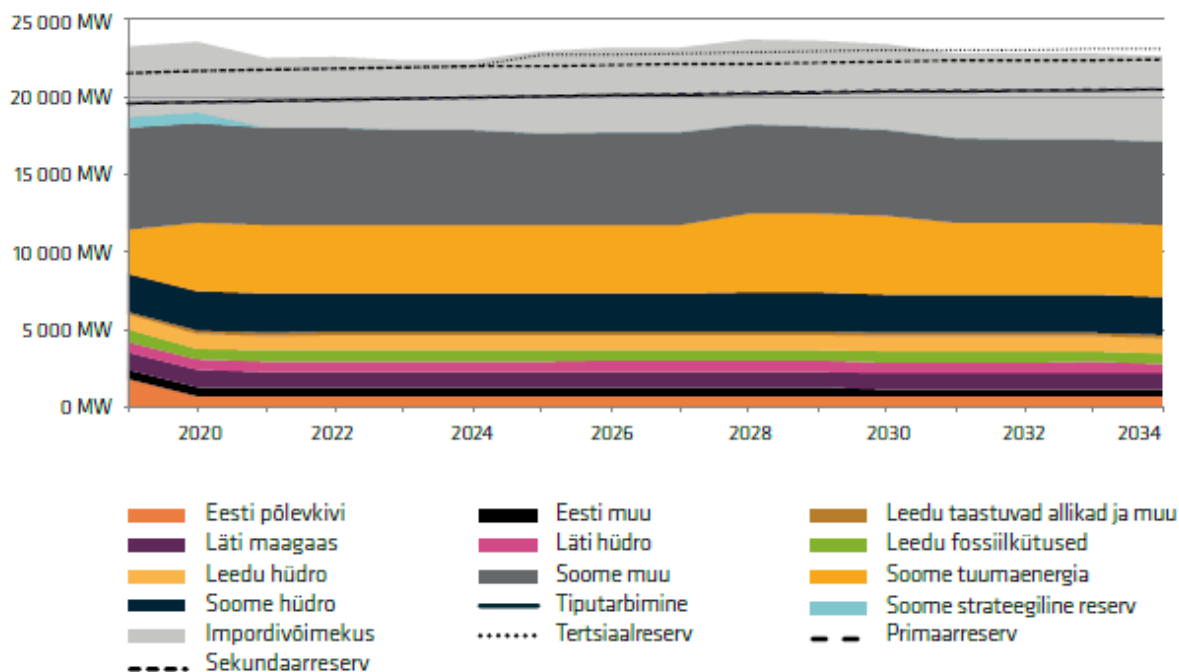
Eleringi 2019. aasta varustuskindluse analüüs uuris regionaalset varustuskindlust Baltikumi ja Soome regioonis. Eleringi uuritud baasstsenaariumis varustuskindluse probleeme kuni 2033. aastani ei tuvastatud, kuid regioon sõltub ootuspäraselt impordist ja seda kogu uuritud ajavahemiku vältel (2019-2033). Eleringi varustuskindluse analüüsi tulemused baasstsenaariumi korral on esitatud joonisel 29, kust nähtub, et koos Soome regiooniga varustuskindluse probleemi ei tuvastatud, kuid sõltuvus impordist on endiselt väga suur ja varustuskindluse tagamiseks on vaja suhteliselt maksimummäära lähedast impordimahtu.

Joonis 29. Eleringi 2019 varustuskindluse analüüsi joonis 6.6. Baltikumi ja Soome piirkonna varustuskindluse baasstsenaariumi korral

Elering analüüsis Baltikumi-Soome regiooni varustuskindlust ka konservatiivse stsenaariumi korral¹² ning antud juhul tuvastati, et varustuskindlus regioonis pole tagatud 2031. aastast kui tootmisvõimsused koos maksimaalsete importvõimsustega ei suuda katta regiooni tarbimishõudlust ja reservide vajadust, nagu illustreerib joonis 30.

¹² Tegemist on Eleringi konservatiivse stsenaariumiga. See ei ole sama, mis käesolevas analüüsis Konkurentsiameti kirjeldatud konservatiivne stsenaarium, mida kasutati Eesti ja Baltikumi detailsemas analüüsis.

Joonis 30. Eleringi 2019 Varustuskindluse analüüsi joonis 6.8. Baltikumi ja Soome piirkonna varustuskindlus konservatiivse stsenaariumi korral

Regionaalse varustuskindluse analüüsi kokkuvõte

- **Konkurentsiameti baasstsenaarium näitab, et varustuskindlus pole tagatud absoluutses mahus 2032. aastast.** Puudujääk tekib reserve hoidmise vajaduses, tipukoormus on kaetud. Kõrgendatud tarbimise korral võib tekkida varustuskindluse probleeme juba 2026. aastal, N-2 juhul 2024. aastal.
- Selline sündmuste kokkulangemise tõenäosus, kus samaaegselt juhusliku iseloomuga tootmisvõimsuste poolt toodetud energiat süsteemis ei ole, süsteem on tiputarbimise olukorras ning ülekandevõimsuste osas N-2 olukorras, on suhteliselt väike. **Seega on baasstsenaariumi järgi oht varustuskindlusele olemas, kuid see on väike.**
- **Konservatiivse stsenaariumi korral on võrgu normaalolukorras samuti tiputarbimine kaetud kuni 2033. aastani, kuid 2029. aastast võib tekkida olukord kus reservivajadust ei suudeta igal ajahetkel täita. Seega ei ole varustuskindlus absoluutses mahus tagatud 2029. aastast.** Kõrgendatud tarbimise korral võib tekkida varustuskindluse tagamisel probleeme samuti 2026. aastal, N-2 juhul 2021. aastast.
- **Baltikumi piirkonna sünkroonala saartalitluse stsenaariumi korral, mille tõenäosus on Elering AS-i 2019. varustuskindluse analüüsi järgi veidi alla 10%, ei ole varustuskindlus tagatud 2026. aastast.** Kõrgendatud tipukoormuse korral võib varustuskindluse tagamisel tekkida probleeme 2024. aastast.
- Balti elektrisüsteemi sõltuvus impordist on kõrge. Ilma ülekandevõimsustelt tuleva impordita tuleks tarbimist Baltikumis piirata - baasstsenaariumil tähendaks see tarbimise piiramist 2024-2033 perioodil keskmiselt 30% ulatuses ning konservatiivse stsenaariumi korral 40-50% ulatuses.

- Samas on olukorra, kus Baltikumil pole ühtegi välisühendust või pole kättesaadavat importvõimsust välisühendustelt, tekkimise tõenäosus äärmiselt väike. Eleringi 2019. varustuskindluse analüüsis on vastava stsenaariumi tõenäosuseks toodud alla 1%. Arvatavasti tähendaks selline olukord juba tõsisemat kriisisituatsiooni ning Elering näeb antud juhul ette tarbimisvõimsuse piiranguid tööstusele.

2.3.5. Varustuskindluse järeldused

Alates 2024. aastast ei taga Eesti tootmisvõimsused enam sisemaist tarbimist. Tegemist on kardinaalselt muutunud olukorraga Eesti energeetikas, kus alates taasiseseisvumisest on 30 aasta jooksul olnud oluline tootmisvõimsuste ülejääk. Kui lisaks sellele arvestada veel juurde ka Nõukoguse Liidu ajastu, on tegemist ligi 50aastase perioodiga, kus on jõutud harjuda, et Eestil on piisavalt tootmisvõimsusi. Narva EJ-de ressursi kättesaadavus väheneb kiirelt. Isegi kui Eesti EJ-de väävlipuhastusseadmetega plokkide eluiga pärast 2024. aastat pikendada, ei ole see jätkusuutlik lahendus, sest tegemist on 50 aastat vanade seadmetega, mille tehniline eluiga paratamatult lõpeb. Lisaks ei saaks need plokkid olla keskkonnanõuete tõttu töös pärast aastat 2029.

Eestil on aga tugev ülekandevõrk ning piisavas mahus välisühendusi naaberriikidega. Ülekandevõimsused suudavad katta tootmisvõimsuste puudujäägi, seega on Eesti elektrisüsteemi varustuskindlus importvõimekust arvestades siiski kaetud 2033. aastani nii baasstsenaariumi kui konservatiivse stsenaariumi korral. Kerge puudujääk võib tekkida konservatiivsel stsenaariumil kõrgendatud tipukoormuse korral aastast 2031, kuid antud asjaolude kokkulangevuse tõenäosus on äärmiselt väike.

Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirjas ette nähtud tarbimisnõudluse rahuldamiseks vajalik tootmisvaru Eestile on koos importvõimsutega nõutavas mahus tagatud kuni analüüsitud perioodi lõpuni 2033. aastal. Samas, tuginedes varustuskindluses tugevalt impordile puudub kindlus, et vastavas mahus import naaberriikidest on igal ajahetkel võimalik regiooni enda võimalike varustuskindluse probleemide tõttu.

Balti regioonis on puudujääki lähiajal ette näha kõigil riikidel. Alates 2024. aastast on Balti riikide tootmisvõimsuste sisemine puudujääk tiputarbimise vastu tavastsenaariumil ilma tuule ja päikeseenergia arvestuseta üle 1200 MWi. Leedus on defitsiit tekkinud juba praegu, Eestis tekib tõsisem puudujääk 2024. ja Lätis 2026. aastast.

Balti riikide varustuskindluse mõistmiseks peab analüüsima Baltikumi regiooni tervikuna, kuna töötame koos sünkroonselt - hetkel osana BRELL-i suuremast sünkroonalast ning liikudes 2025. aastal koos Mandri-Euroopa sünkroonlasse. Balti riikide vaheliste vahelduvvoolu ühenduste katkemine on ülimalt väikese tõenäosusega ning eeldaks erakorralist kriisiolukorda. Elektrotehniliselt on Balti riikide vaheliste vahelduvvooluühenduste katkemise tõenäosus väga väike. Samas kui alalisvooluühenduste väljalülitamine ei ole elektrotehniliselt keeruline ning olukorras, kus meiega sünkroonselt mitteühendatud naabersüsteemil tekib varustuskindluse probleem, on Baltikumi poolsete alalisvooluühenduste väljalülitamine või piiramine, juhul kui

Balti süsteem omab samuti antud hetkel tootmisvõimsuste puudujääki, võimalik. Talviste tipukoormuste ajal on koormustippude suhteliselt üheaegne tekkimine Baltikumis ja Põhjamaades samuti reaalne, kuna külmalained võivad hõlmata kogu regiooni.

Baltikumi regionaalne analüüs näitas, et varustuskindluse probleemide tekkimise tõenäosus on suurem regionaalsel tasemel ning võrreldes riikliku taseme analüüsiga, kus vaadeldi ainult Eesti olukorda, nihkub probleemide tekkimine varasemasse aega. Täpsem ülevaade on joonisel 4.1 Varustuskindluse maatriksil.

Täiendavalt analüüsitud 10% tekketõenäosusega Baltikumi sünkroonala saartalitluse stsenaarium näeb varustuskindluse probleeme juba 2020. aastate keskpaigas.

Eesti varustuskindlus baseerub suuresti välisühendustel ning analoogne on olukord kogu Baltikumis. Elering AS ei näe oma 2019 varustuskindluse aruandesliiga suurt riski ning järeldeb, et Eesti varustuskindlus on tagatud aastani 2030. Siiski tuleb võtta arvesse alljärgnevat:

- a. Eesti Energiamaajanduse Arengukava (edaspidi ENMAK) ootus näeb ette Eesti energeetilist sõltumatust aastani 2030.
- b. Elering AS-i aruandes analüüsitud nn. kriisistsenaariumid näevad ette tarbimise piiramist. Tuleb arvestada, et Eesti ühiskond on 30 aastat harjunud, et elekter on alati tagatud, elektrivarustuse piirangute ette nägemine, kas või äärmuslikel juhtudel, oleks ühiskonna jaoks põhimõtteline muudatus.
- c. Tarbimise piiramine ei pruugi tulla ainult kriisiolukorrast või tehnilisest rikkest. Olukord võib olla ka majanduslik, kus näiteks Eestiga asünkroonselt ühendatud lähiriikides on sügav defitsiit, mis põhjustab piirangud või väljalülitamised alalisvooluühendustele. Tegemist on elektri puudujäägiga ning lihtsalt ei ole naabritele EL-s midagi müüa.

Võttes arvesse viimase aasta sündmuseid - CO2 hinna järsk tõus, Narva Elektriamaade konkurentsivõime langus - on ENMAK 2030 sätestatud energiasõltumatuse eesmärgi saavutamine ning imporditava elektri osakaalu jõudmine 0% aastal 2030 (vs 0% aastal 2012) küsitav. Selle saavutamine eeldaks tänastes tingimustes olulist riigipoolset sekkumist.

Konkurentsiameti hinnangul on Eesti lähitulevikus tugevalt impordist sõltuv. Hetkel ei ole rajamisjärgus ka ühtegi elektriamaa, mis ei oleks muutliku loomuga tuule või päikeseenergia põhine ja suudaks pakkuda tootmisvõimsust juhitavalt. Kuna uue elektriamaa rajamine on pikk protsess, minimaalselt kuni 5 aastat, aga pigem kuni 10 aastat, siis jätkub praegusest analüüsist nähtuv defitsiitne olukord antud ajaraamistikus.

Ülevaate Konkurentsiameti ja Elering AS-i poolt analüüsitud stsenaariumitest ja varustuskindluse olukorrast Eestis ja Balti regioonis annab varustuskindluse maatriks joonisel 31.

Konkurentsiameti tava stsenaariumid	Tsenaarium	Konkurentsiameti Baasstsenaarium				Konkurentsiameti Konservatiivne stsenaarium			
		Tavatipukoormus		10% kõrgem tipukoormus		Tavatipukoormus		10% kõrgem tipukoormus	
		Võrgu normaalolukord	N-2	Võrgu normaalolukord	N-2	Võrgu normaalolukord	N-2	Võrgu normaalolukord	N-2
Eesti	✓	✓	✓	✓	✓	✓	2031	2031	
Eesti suvine	✓	✓	✓	✓	-				
Balti regionaalne	2032	2032	2026	2024	2029	2029	2026	2021	
Balti sünkroonala saartalitluse stsenaarium, 10% tõenäosus	2026	2026	2024	2024	2025	2025	2021	2021	
Eleringi stsenaariumid	Eleringi Baasstsenaarium				Eleringi Konservatiivne stsenaarium				
		Tavatipukoormus		10% kõrgem tipukoormus		Tavatipukoormus		10% kõrgem tipukoormus	
		Võrgu normaalolukord	N-2	Võrgu normaalolukord	N-2	Võrgu normaalolukord	N-2	Võrgu normaalolukord	N-2
	Eesti	-				✓	✓	✓	✓
	Balti-Soome regionaalne	✓	✓	-	-	2031	2023-2024 ja 2031	-	
	Balti sünkroonala saartalitluse stsenaarium, tõenäosus 10%	2029	2029						
Balti hädaolukorra toimepidevuse stsenaarium, tõenäosus 1%	2020	-							
MAF	MAF Baasstsenaarium				MAF Konservatiivne stsenaarium				
	Üleeuroopaline	✓ (teada kuni 2025)				2025 (2 h ja 500 MWh puudujääk)			

*Tabelis kujutatud punased aastanumbrid näitavad, mis aastast alates tekib probleem varustuskindluse tagamisega

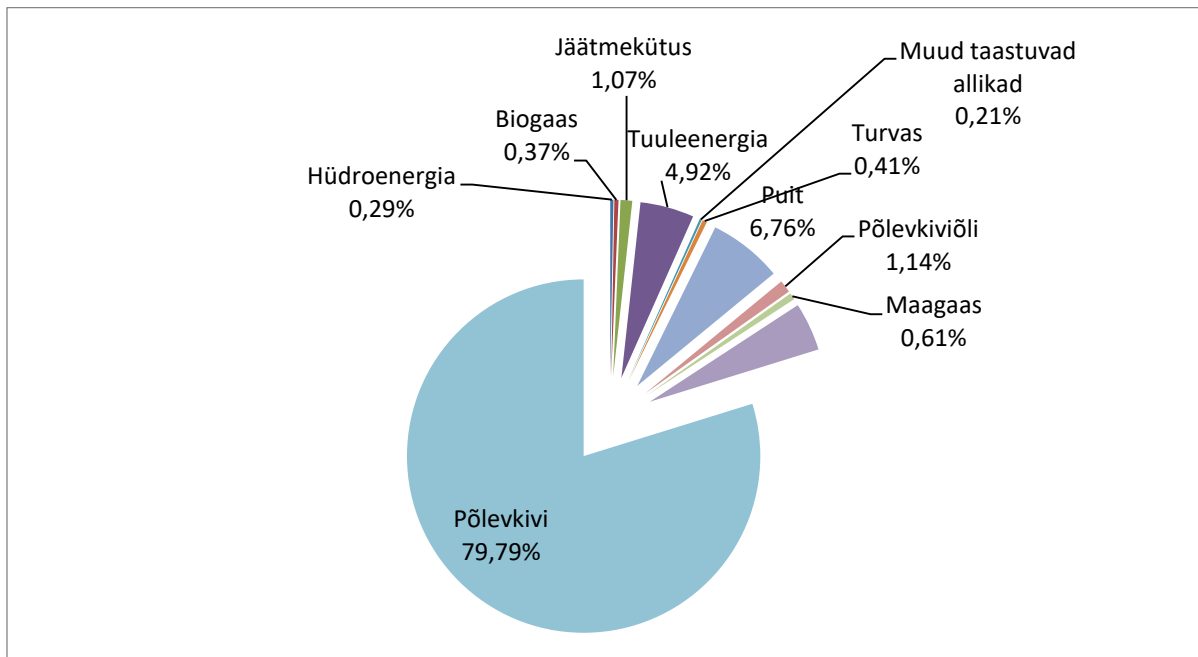
** Tabelisse ei ole lisatud Eleringi poolt samuti uuritud Eesti elutähtsa teenuse toimepidevuse stsenaariumit, kuna antud stsenaarium näeb ette ainult 200 MW ulatuses tarbimise tagamist. Võib öelda, et vastavas mahus on elutähtis teenus sisemaise tootmisega kaetud kuni vaadeldava perioodi 2030 lõpuni.

Joonis 31. Varustuskindluse maatriks

2.3.6. Eesti tootmisportfelli jaotus kütuseliigiti

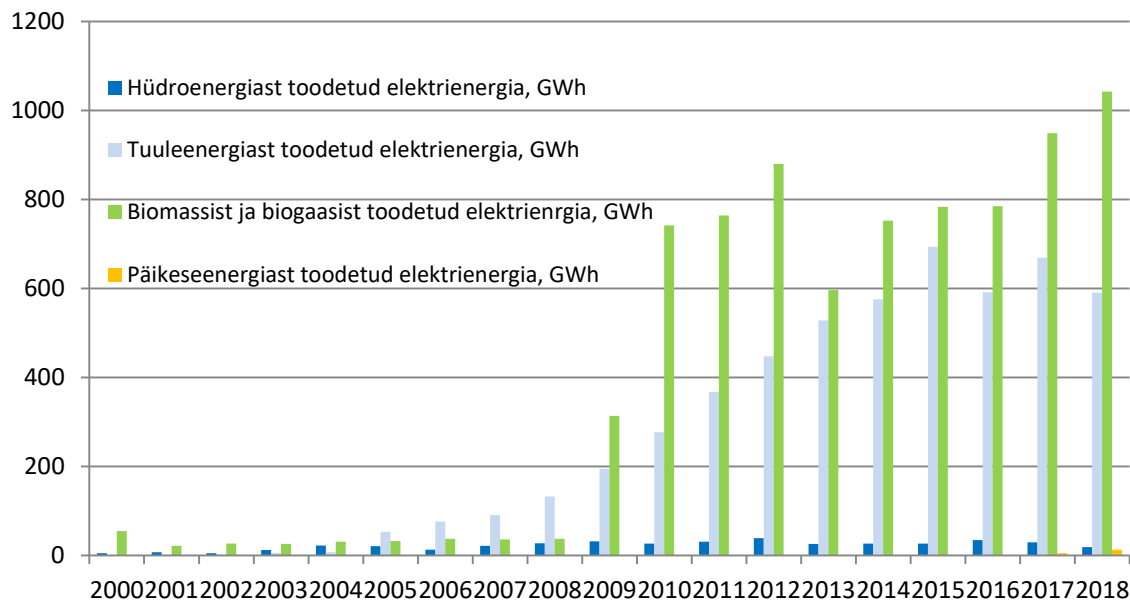
Kuigi jätkuvalt on elektrienergia tootmisel põlevkivi osakaal Eesti üldises elektrienergia portfellis kõige suurem, on pidevalt tõusnud elektrienergia tootmine taastuvatest energiaallikatest.

Joonisel 32 on detailsemalt toodud elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energiaallikate osakaal 2016. aastal (2017 ja 2018 andmed on Statistikaametil veel avalikustamata).

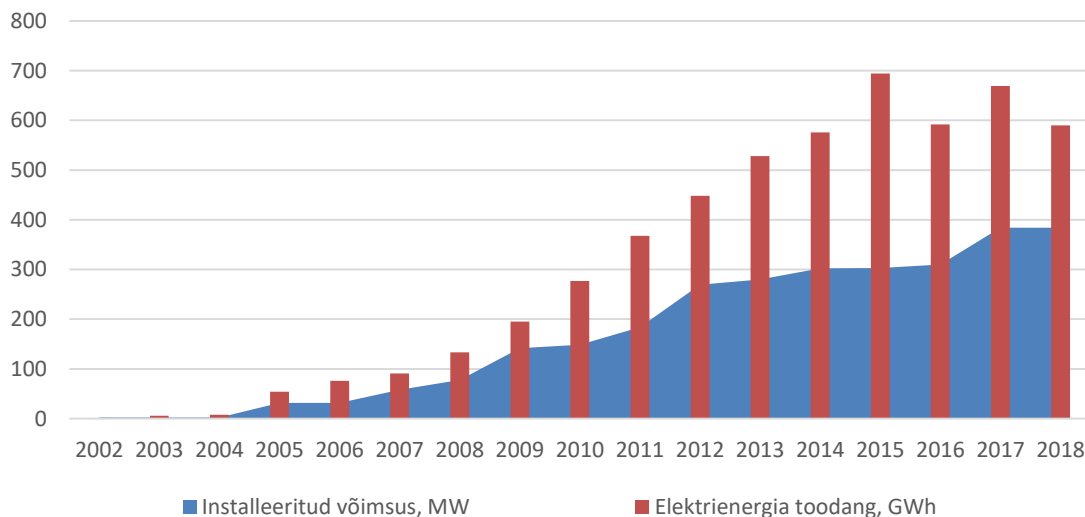
Joonis 32. Elektrienergia tootmiseks kasutatavad energiaallikad 2016. aastal. Allikas: Statistikaamet

Joonistelt 33 ja 34 nähtub, et üha rohkem elektrienergiat toodetakse taastuvatest energiaallikatest. 2007. aastal muudeti elektrituruseaduses taastuvenergia toetuste määrasid, mis tõi kaasa uute taastuvatel energiaallikatel põhinevate jaamade lisandumise (tuuleelektrijaamad, koostootmisjaamad). 2016. aastal tuulenergiast toodetud elektrienergia kogus võrreldes 2015. aastaga langes. Samale tasemele jäi biomassist ja hüdroenergiast toodetud elektrienergia osaelektrienergia tootmises.

Joonis 33. Taastuenergia allikatel põhinev elektrienergia tootmine aastatel 2000-2018. Allikas: Elering AS

Kõige suurema osa Eesti taastuvelektri toodangust moodustab biomassist ja jäätmetest toodetud elekter, mille aastane toodang oli 2018. aastal 1043 GWh. Väiksema osa moodustab tuulest toodetud elektrienergia, mille toodang oli 2018. aastal kokku 591 GWh ehk 13% vähem kui 2017. aastal. Tuuleelektrijaamade koguvõimsus oli 2018. aasta lõpu seisuga 384 MW, võimsusi ei ole võrreldes 2017. aastaga juurde tulnud. Kõige väiksema osa taastuenergia tootmisvõimsustest moodustavad päikesejaamad, kus on aga toimunud märkimisväärne tõus. 2018. aastal toodeti 13 GWh päikeseenergiat, võrdluseks, et 2017 aastal oli sama väärtus 5 GWh.

Joonis 34. Tuuleenergia installeeritud netovõimsus ning elektrienergia tootmine aastatel 2002-2018. Allikas: Elering AS, Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon

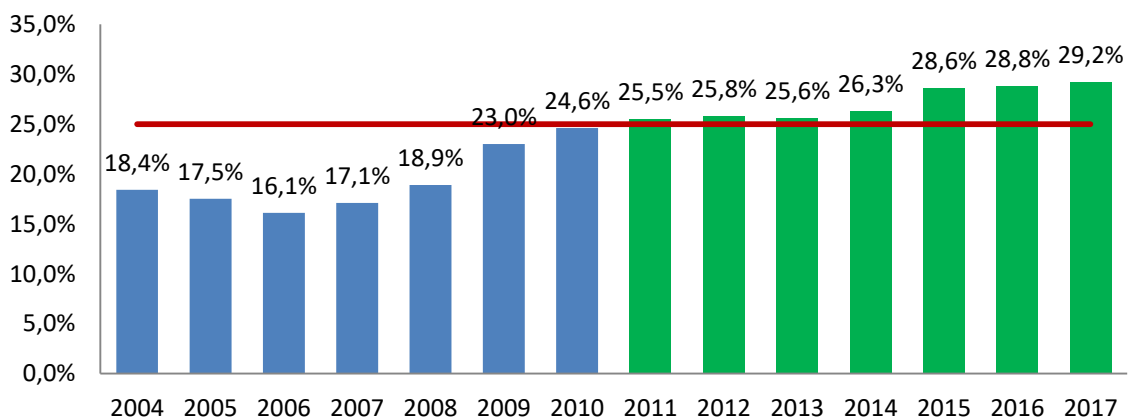
Euroopa Ülemkogu võttis 2007. aasta märtsis vastu Euroopa Liidu (edaspidi EL) Energiapoliitika tegevuskava 2007–2009 (edaspidi EL Energiapoliitika), mille eesmärkideks olid:

- tõsta energia varustuskindlust;
- tagada Euroopa konkurentsivõimeline ja taskukohane energia; soodustada keskkonna jätkusuutlikkust ja võidelda kliimamuutustega.

EL Energiapoliitika rakendamiseks välja töötatud meetmete paketist ehk nn kliimapaketist, mis esitati 23.01.2008 (koosneb neljast direktiivist ning ühest otsusest), on olulisimad sihtväärtused energia efektiivsuse, taastuvenergiaallikate ja biokütuste kasutusele, sealhulgas keskkonnasõbraliku süsinikdioksiidi kogumise ja ladustamise kohta aastaks 2020:

- vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 20% võrra võrreldes baasaastaga 1990 (2005. aastaks oli vähendatud 6%);
- tõsta taastuvenergia osakaal 20%-ni primaarenergia lõpptarbimisest (2005. aastal oli EL keskmiseks osakaaluks 8,5%);
- saavutada 20% efektiivsem energia kasutamine primaarenergia lõpptarbimises;
- suurendada biokütuste osakaalu transpordikütustes 10%-ni eeldusel, et õnnestub välja töötada teise põlvkonna biokütused.

Eesti võttis kohustuseks saavutada 2020. aastaks taastuvenergia osakaal 25% kogu primaarenergia lõpptarbimisest. 2018 aasta detsembris jõustus uus taastuvenergia direktiiv, mis seab 2030. aastaks taastuvenergia osakaalu eesmärgi liikmesriikidele keskmiselt 32% peale. Eesti individuaalne eesmärk on hetkel veel sätestamata. Joonisel 35 on välja toodud taastuvenergia osa energia lõpptarbimises.

Joonis 35. Taastuvenergia valdkondlik (elektri-, kütte- ja jahutus- ning transpordisektor) osakaal energia lõpptarbimises. Allikas: Eurostat

Jooniselt 35 selgub, et Eurostati andmetel moodustasid taastuvad energiaallikad energia lõpptarbimisest 2011. aastal 25,5%, 2012. aastal 25,8%, 2013. aastal 25,6%, 2014. aastal 26,3%, 2015. aastal 28,6%, 2016. aastal 28,8% ja 2017 aastal 29,2%. Juba 2011. aastal saavutas Eesti 2020. aastaks võetud taastuvenergia eesmärgi energia lõpptarbimises.

Taastuenergia toetuskeemi muudatus

09.07.2018 jõustus ELTS-is muudatus taastuenergia toetuste süsteemi osas. Muudetud toetuste skeemi kohaselt makstakse toetust, et saavutada taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise eesmärk ja 2020. aasta 31. detsembriks tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia kogus kuni kümme protsenti elektrienergia lõpptarbimisest. Kui prognoosi kohaselt ei saavutata taastuenergia eesmärke, volitab Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri korraldama eesmärgi saavutamiseks vajaliku elektrienergia koguse kõige soodsama tootja leidmiseks avaliku vähempakkumise. Vähempakkumisele saab esitada ainult sellise tootmiseseadmega elektrienergia tootmise pakkumise, mis alustab elektrienergia esmakordset tootmist pärast vähempakkumise võitja väljaselgitamist. Valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul otsustab Vabariigi Valitsus korraldusega, milline tootja toodab täiendava elektrienergia koguse ning kellele vähempakkumise tulemusel alusel makstakse toetust kuni 12 aastat alates tootmise alustamisest. Olemasolevatele tootajale kehtib vana taastuenergia toetuskeem, kus on võimalik saada toetust fikseeritud hinnaga maksimaalselt 12 aastat tootmiseseadme kohta.

Konkurentsiameti hinnangul on tegemist positiivse arenguga, analüüsidest viimaste aastate tehnoloogia arengut on taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri hind oluliselt langenud. Oksjoni süsteem väldib tootjate ülekompenseerimise ja tagab meie piirkonda ja kliimavõõrtmesse sobivate taastuvate tootmise rajamise. Nimetatud skeemi rakendamisel võib ka eeldada tarbijatele koormuse vähenemist tulevikus.

2.3.7 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p r)

Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne

Süsteemihalduri ja põhivõrguettevõtja Elering AS koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitletakse varustuskindlust Eestis ja Baltikumis aastani 2033, olemasolevaid tarnevõimalusi; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tipunõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; olulisemaid investeeringuid Eesti põhivõrku ja eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat. Aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile ning Konkurentsiametile.

Seega on Elering AS poolt koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks Elering AS koostatud analüüsi, võib Konkurentsiamet kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks. Tabelis 20 on toodud Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmiseseadmed seisuga märts 2019.

Tabel 20. Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseadmed. Allikas: Elering AS

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus, MW	Tipuajal kasutatav tootmisvõimsus, MW
Eesti elektrijaam	1 355	1 021
Balti elektrijaam	322	224
Iru elektrijaam	111	111
Auvere Elektrijaam*	274	252
Põhja soojuselektrijaam	78	78
Lõuna soojuselektrijaam	0	0
Sillamäe soojuselektrijaam	16	8
Tallinna elektrijaam	39	39
Tartu elektrijaam	22	22
Pärnu elektrijaam	21	21
Enefit	10	9
Tööstuste- ja väike koostootmisjaamad	83	60
Hüdroelektrijaamad	7,6	4
Tuuleelektrijaamad	312	0
Päikeseelektrijaamad	37,9	0
Mikrotootjad	7,6	0
Kiisa avarieelektrijaam	250	250
Kokku	2946	2098

Märkus: Auvere Elektrijaama puhul on remondis/hoolduses keskmiselt 22 MW talve- kui ka suveperioodil

Alates 2018. aasta 1. märtsist on põhivõrguga ühendatud ning prognoositavalt ühendatakse 2019. aastajooksul:

- 2018 Tuuleenergia OÜ, Lõpe tuulepark, 1 MW lisati juurde kokku 17 MW (tuulikud);
- Aidu Tuulepark, 6,8 MW;
- Varja tuulepark, 10 MW (Püssi AJ);
- Iru PV-jaam, 0,7 MW (Iru AJ);
- Raadi PV-park, 50 MW (Ülejõe AJ);
- Elektrilevi OÜ, Leisi AJ; 6MW;
- Elektrilevi OÜ, Viljandi AJ 5,94 MW;
- Elektrilevi OÜ, Rakvere AJ, 4,34 MW.
- Eesti Energia, Tootsi tuulepark 138 MW (Sopi AJ);

Alates 2018. aasta 1. märtsist on jaotusvõrguga ühendatud ning prognoositavalt ühendatakse 2019. aasta jooksul:

- 2019 liitub Silpower AS 7,1 MW generaator Sillamäe jaotusvõrku;
- 2018 ELV lõppkliend 4E, Kunda AJ, 6,9 MW tuulikud;
- 2019 Mustamäe KTJ 10 MW, Kadaka AJ.

- VKG Soojus AS Ahtme PEJ 8MW (Ahtme AJ);
- Elektrilevi OÜ, Videviku PV 1,2 MW (Anne AJ);
- Elektrilevi OÜ, Tallinna prügilagaas OÜ, 1,053 MW, Kallavere AJ;
- Elektrilevi OÜ, Pärnu Päikesepark 4 MW, Metsakombinaadi AJ;

Elering AS-ile on praeguseks teada antud järgmistest suurematest tootmisvõimsuste lisandumistest:

- 2019 Fortum Tartu Raadi PV-park, 50 MW;
- 2019 Tootsi Tuulepark, 138 MW.

Kokku: 188 MW

Elektritootmiseseadmed, mille ehitamisest on süsteemihaldurit teavitatud, kuid mida ei saa arvesse võtta kui kindlaid projekte, on 2018-2028 muud uued jaamad (valdav osa tuuleelektrijaamad) kuni 910,7 MW.

Võttes aluseks, et eelnevatel aastatel ei ole tipukoormus ületanud 1600 MW ning Elering AS ei prognoosi seda ka lähiaastate jooksul, siis on tänase seisuga tipukoormus tagatud kodumaiste võimsustega. Perspektiivne prognoos on toodud punktis 2.3.2.

Investeeringud ülekandevõrkudesse

Järgnevatel aastatel on Elering AS-i tähelepanu investeeringutel, mis keskenduvad sünkroniseerimisele Mandri-Euroopa või Põhjamaade sagedusalaga. 2018. tehtud edasimineked seoses sünkroniseerimisega on järgnevad:

28. juunil 2018. aastal allkirjastasid Eesti, Läti, Leedu ja Poola riigipead üheskoos Euroopa Komisjoni presidendiga poliitilise teekaardi Baltimaade elektrisüsteemi sünkroniseerimise osas Mandri-Euroopa sagedusalaga, millega lepiti kokku ka sünkroniseerimise tehnilises lahenduses. Sünkroniseerimine plaanitakse teostada läbi olemasoleva LitPol link kaheaheelalise vahelduvvoolu liini ning täiendava alalisvoolumerekaabli Leedu ja Poola vahel.

Poola elektrisüsteemihaldur PSE on 21. septembril 2018. aastal edastanud Euroopa elektrisüsteemihaldurite võrgustiku ENTSO-E Mandri-Euroopa regionaalsele töögrupile Baltikumi elektrisüsteemihaldurite taotluse ühineda Mandri-Euroopa sünkroonalaga ning selle põhjal on algatatud liitumistingimuste ning sünkroniseerimiseks vajalike nõuete väljatöötamine.

Sünkroniseerimiseks vajalike Baltimaade siseste võrgutugevduste ehk sünkroniseerimise projekti I faasi investeeringute tarvis on Konkurentsiamet 10. septembril 2018. aastal teinud otsuse investeeringutaotluse kooskõlastamise kohta. Samuti on Konkurentsiameti kulude jaotuse otsuse järgselt esitatud Euroopa Ühendamise Rahastule taotlus investeeringute toetamiseks. 2019. aasta alguses tehti ka otsus, kus Baltimaade sünkroniseerimiseks vajalike I faasi investeeringuid rahastatakse Euroopa Liidu CEF fondist 75% ulatuses, mis on suurim osalus Elektritaristu investeeringute seas.

Elering AS ja AST on kokku leppinud Eestit ja Lätit ühendavate olemasolevate vanade liinide rekonstrueerimise plaani ning Elering on asunud investeeringute teostamiseks ettevalmistavaid tegevusi tegema. Esimesena rekonstrueeritakse olemasolevatest liinidest L300 Balti-Tartu,

seejärel L301 Tartu-Valmiera ning viimasena L353 ja L354 Viru-Tsirguliina-Valmiera 330 kV õhuliin.

Siseriiklik ülekandevõrk

Elering AS panustab siseriikliku võrgu arendamisse nagu varem.

Tallinna piirkonnas keskendub Elering AS elektrivõrgu uuendamisele ja ümberkujundamisele, eelkõige vananeva taristu asendamisele linnasiseselt ning elektrivõrgu ümberkujundamisele linna ümbruses. Elering AS jätkab Tallinnas paiknevate elektri ülekandevõrgu õhuliinide väljavahetamist maakaablite vastu.

Ühendused naaberriikidega

Eestil on täna kokku kuus olulist elektrivõrgu otseühendust kolme naaberriigiga – Venemaa, Soome ja Läti. Venemaaga on Eesti elektrivõrk seotud kolme 330 kV õhuliiniga, Lätiga seob kaks 330 kV vahelduvvooluühendust ning Soomega seob Eestit veealused alalisvoolu 350 MW ja 650 MW merekaablid. Tabelis 13 on väljatoodud ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused.

EstLink 2 tulekuga on oluliselt vähenenud ülekoormus Eesti ja Soome vahel. NordBalt tööle hakkamisega Leedu-Rootsi vahel on vähendanud elektrienergia eksport Lätti ning seega ka ülekandepiirangud Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel.

Käesoleval hetkel toimub Eesti-Läti vahelise kolmanda liini ehitamine. 2014. aasta oktoobris sai Eesti-Läti kolmas ühendus Euroopa Liidu fondidest 65% ulatuses toetust ning ühendus peaks valmis saama 2020. aastaks.

3. Maagaasi turu toimimine ja regulatsioon

3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon

3.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 10,11 ja 26 ning Määrus (EÜ) 715/2009)

Alates 01.03.2016 on Eesti gaasi süsteemihalduri täielik omandiline eraldamine lõpule viidud ja Eesti gaasisüsteemihalduriks on Elering AS (100% Eesti riigi omanduses).

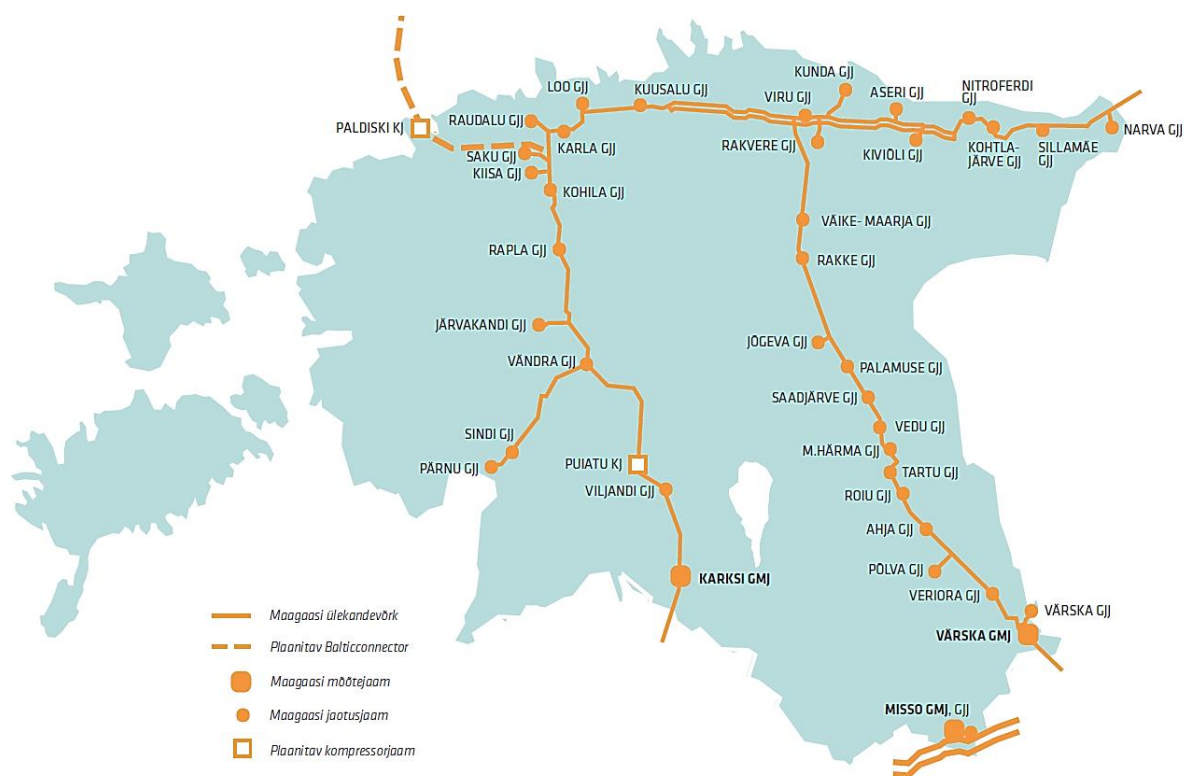
2016. aasta algusest koondas Elering AS elektri ja gaasi ülekandevõrgud ühte ettevõttesse ning jätkab tegevust ühend süsteemihaldurina.

2016. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i esitatud taotluse alusel läbi tema, kui maagaasi süsteemihalduri, nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamise läbiviimisel järgis Konkurentsiamet lisaks maagaasiseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 715/2009 (käsitleb ülekandevõrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. 2016. aasta detsembris teavitas Euroopa Komisjon, et nõustub Konkurentsiameti poolt Elering AS-i taotluse põhjal koostatud otsuse eelnõuga ning amet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2016. aasta detsembris tehtud otsuses.

3.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Süsteemihalduri Elering AS omanduses on Eesti ülekandevõrk, mille pikkus kokku on 885 km (sisaldab 43 km transiitorusid, 36 gaasijaotusjaama (GJJ) ja 3 gaasimõõtejaama (GMJ)) (vt joonis 36).

Eesti gaasi ülekandesüsteem on välja kasvanud endise Nõukogude Liidu gaasi võrgust ning on seetõttu ühendatud Venemaa ja Läti gaasisüsteemidega. Eesti ülekandevõrgu omapäraks on asjaolu, et Eestis kompressorjaamad puuduvad. Kogu süsteemi toimimiseks vajalik rõhk tekitatakse kas Vene gaasisüsteemi kompressorjaamade poolt või Inčukalnsi maa-aluse gaasihoidla väljumisrõhu poolt (ka Läti ülekandesüsteemis puuduvad kompressorjaamad).

Joonis 36. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk. Allikas Elering AS

Ülevaade ülekandesüsteemi torustikest on toodud tabelis 21.

Tabel 21. Ülekandesüsteemi torustike andmed. Allikas: Elering AS

Nr	Gaasitorustik	Ehitusaasta	Pikkus	DN ¹³	Töörõhk (MOP)	Vanus
			km	mm	bar	aastat
1	Vireši – Tallinn	1991/92	202,4	700	55	26
2	Vändra – Pärnu	2005/06	50,2	250	55	12
3	Tallinn - Kohtla-Järve I	1951/53	97,5	200	30	65
4	Tallinn - Kohtla-Järve II	1962/68	149,1	500	30	50
5	Kohtla-Järve - Narva	1955	45,1	350/400	30	58
6	Tartu – Rakvere	1979	133,2	500	55	39
7	Izborsk – Tartu	1975	85,7	500	55	43
8	Pskov – Riia	1972	21,3	700	55	46
9	Izborsk – Inčukalns	1984	21,3	700	55	34
10	Harutorustikud	1951/2013	79,2	-	28/55	-
Kokku:			885			

Värskas GMJ-s, Karksi GMJ-s, Misso GMJ-s ja Ivangorodi GMJ-s (Venemaa) mõõdetakse ülekandevõrku siseneva gaasi kogused ja määratakse gaasi kvaliteet.

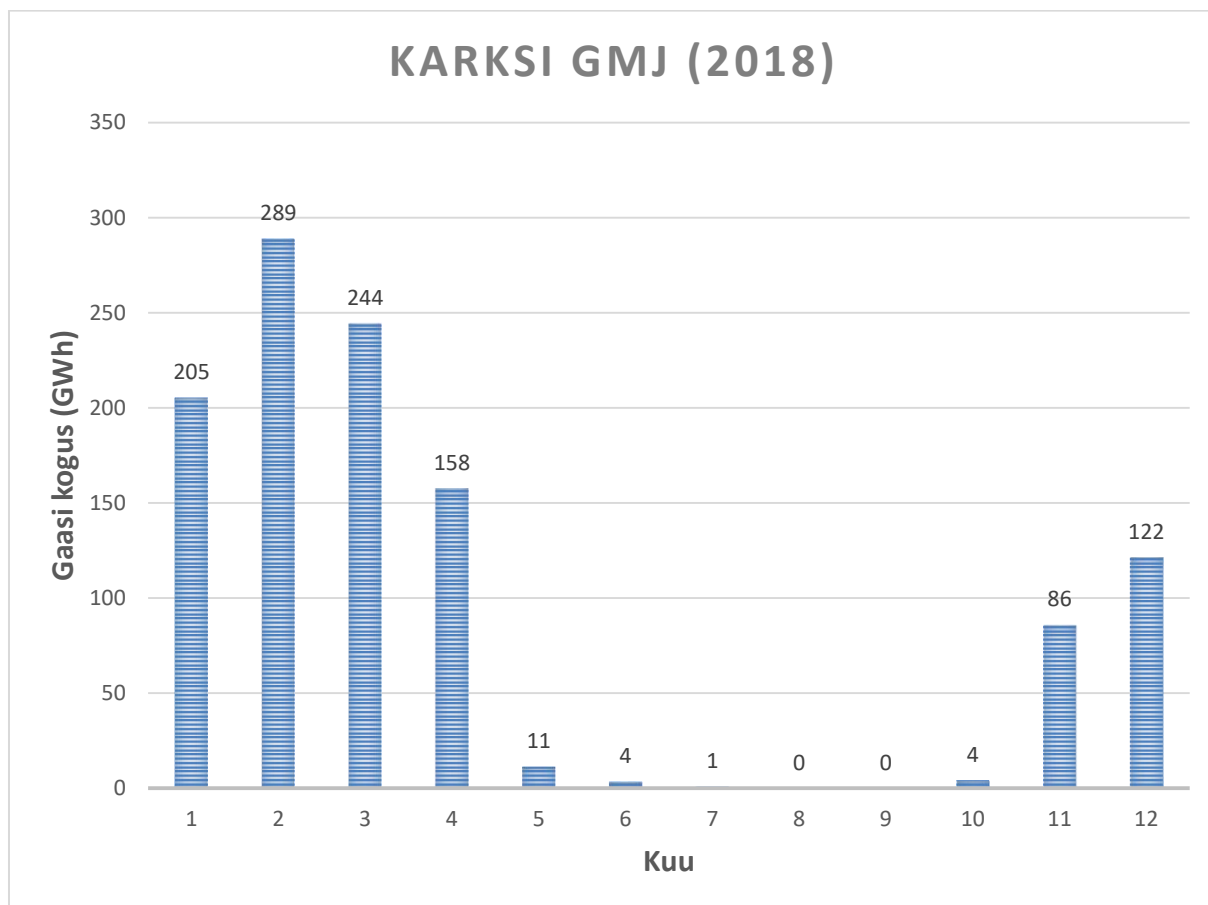
Elering AS-i omanduses oleval Eesti ülekandevõrgul on ühendused:

¹³ DN – gaasitoru läbimõõt mm-tes;
MOP – maksimaalne töö rõhk

- Läti ülekandevõrguga:

Vireši - Tallinn (DN 700, MOP 55 bar) ülekandetorustiku ja Karksi GMJ (maksimaalne läbilaskevõime 73,5 GWh/24h) kaudu, millega on tagatud pidev ühesuunaline gaasivoogude läbilaskevõimalus Lätist Eestisse (gaasi edastamine Eestist Lätti on tehniliselt võimalik ilma mõõtmiseta).

2018. aastal sisenes Karksi GMJ kaudu 21% gaasist. Ülevaade 2018. aastal Karksi kaudu sisenenud gaasi kogustest kuude lõikes on antud joonisel 37.

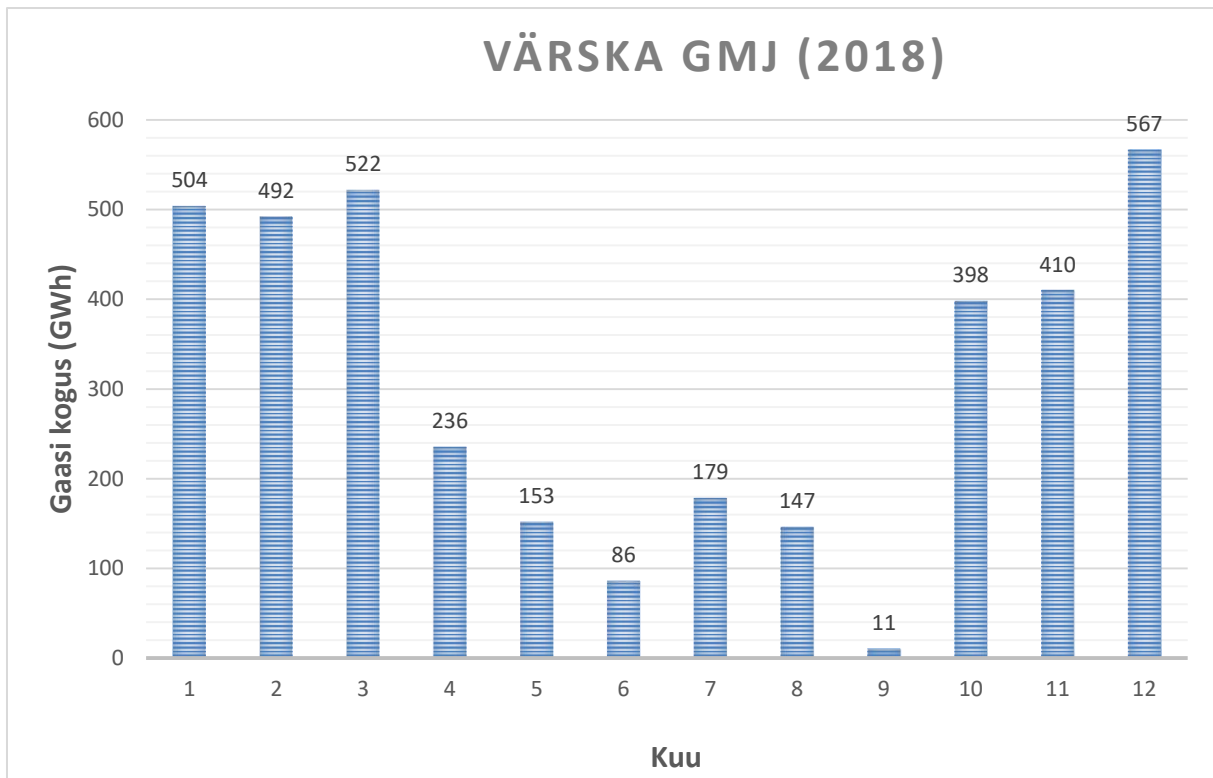

Joonis 37. Karksi GMJ läbinud gaasivood 2018. Allikas: Elering AS.

- Venemaa ülekandevõrguga:

1) Izborsk - Tartu - Rakvere (DN 500, MOP 55 bar) ülekandetorustiku ja Väraska GMJ (maksimaalne läbilaskevõimsus 42 GWh/24h) kaudu.

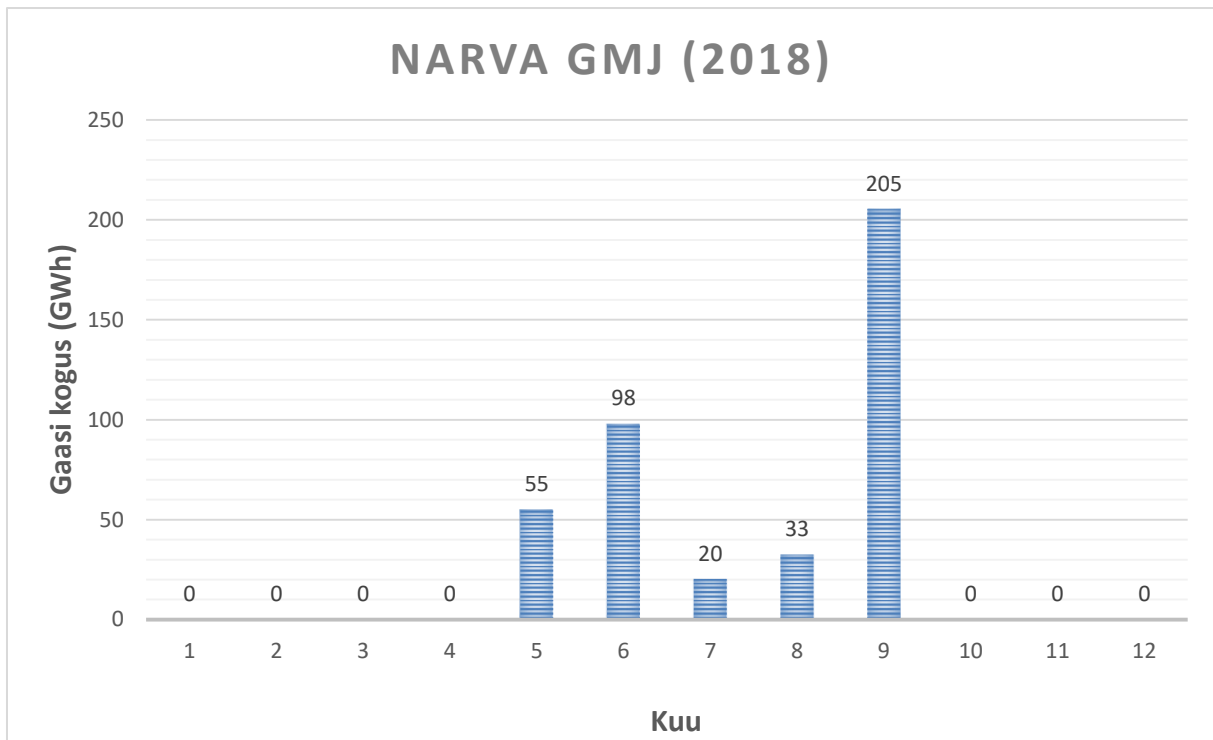
2018. aastal sisenes Väraska GMJ kaudu 72% gaasist. Ülevaade 2018 aastal Väraska kaudu sisenenud gaasi kogustest kuude lõikes on antud joonisel 38.

Joonis 38. Värska GMJ läbinud gaasivood 2018. Allikas: Elering AS.

2) Narva piiriületuspunkt: Kohtla-Järve-Narva ülekandetorustiku (DN 400, MOP 30 bar, maksimaalne läbilaskevõimsus 31,5 GWh/24h) ja Ivangorodi GMJ kaudu.

2018. aastal sisenes Narva piiripunkti kaudu 6% gaasist. Ülevaade 2018. aastal Narva kaudu sisenenud gaasi kogustest kuude lõikes on antud joonisel 39.

Joonis 39. Narva piiripunkti läbinud gaasivood 2018. Allikas: Elering AS.

Eesti lõunaosa läbib veel kaks transiitorustikku [Izborsk - Inčukalns (DN 700, MOP 55 bar) ja Valdai - Pihkva - Riia (DN 700, MOP 55 bar)], mille kaudu toimub gaasi transportimine Venemaalt Lätti ja vastupidi. Sellel sisendil puudub ühendus Eesti ülekandevõrguga. Nimetatud torustikust toimub aga Misso piirkonna varustamine gaasiga (mõõtmise Misso GMJ-s ning jaotus Misso GJJ kaudu, 110 klienti, jaotusvõrk 3,7 km, maksimaalne läbilaskevõime 0,25 GWh/24h, tarbimine 2018. aastal oli 1,09 GWh ehk 0,02% riiki sisenenud gaasist).

Suurim jaotusteenust osutav ettevõtja on AS Gaasivõrk (Eesti Gaas AS tütarettevõte), millele kuulub 1486 kilomeetrine jaotusvõrk. Lisaks AS-le Gaasivõrk on Eestis veel 20 tegutsevat maagaasi jaotusvõrguettevõtet, milledele kuulub ca 648 km jaotusvõrke.

Bilansiteenused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 6 p b ja lg 8)

Maagaasiseadusega on sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Bilansi tagamiseks võib turuosaline sõlmida vastava lepingu müüja või bilansihalduriga. Kodutarbija bilansihalduriks on gaasimüüja. Süsteemihaldur (Elering AS) vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

2014. aastal võeti vastu Komisjoni Määrus (EL) nr 312/2014, millega kehtestati ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri. Määrus valdavas osas jõustus 01.10.2015.

Määruse 312/2014 artikli 2 lõikes 2 sätestatakse, et määrust ei kohaldata selliste liikmesriikide bilansipiirkondadele, kellele kehtib erand direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 alusel.

Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 selgitab, et direktiivi ei kohaldata Eesti, Läti ja/või Soome suhtes, kuni mis tahes kõnealustest liikmesriikidest on otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud võrku.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 2017. aasta kirjas väljendas ministeerium seisukohta, et tänase seisuga ei rakendu Eestile direktiivi 2009/73/EÜ artiklis 49 toodud erand. Koostöös Euroopa Komisjoniga on eesti riik võtnud vastu otsuse tagada siseriikliku õiguse kooskõla Euroopa Komisjoni otsekohalduvate määrustega. Euroopa Komisjon on aktsepteerinud Eesti soovi rakendada otsekohalduvaid määruseid hiljemalt 2020. aasta lõpuks. Seega tegutseti 2018. aastal veel maagaasiseaduse § 11 kuni § 17 kohaselt.

Elering AS vastutab süsteemihaldurina Eesti gaasisüsteemi bilansi tagamise ja bilansihaldurite bilansside selgitamise eest. Eestis on käesoleval ajal 10 bilansihaldurit:

- Alexela Energia AS;
- Baltic Energy Partners OÜ;
- Scener OÜ;
- Eesti Gaas AS;
- Eesti Energia AS;
- Elektrum Eesti OÜ;
- Trafigura Trading (Europe) Sàrl;
- JSC Latvijas Gaze;
- Verum Plus AG
- Lietuvos Energijos tiekimas UAB.

15.01.2016. aasta otsusega kooskõlastas Konkurentsiamet Elering AS bilansilepingu tüüptingimused, mida süsteemihaldur hakkas rakendama 01.04.2016. Muudatused tagavad parema bilansihaldamiseks vajaliku andmevahetuse korraldamise.

Elering AS bilansigaasi hinna määramise meetodika kooskõlastas Konkurentsiamet 2008. aastal. Bilansigaasi hinnad on avaldatud süsteemihalduri veebilehel (<https://elering.ee/bilansiteenus-0>).

Süsteemihalduri Elering AS andmetel 2018. aasta keskmine bilansigaasi hind ostul oli 20,54 €/MWh ja müügil 23,68 €/MWh.

Uue võrguühenduse loomiseks kuluv aeg ning gaasivarustuse kvaliteet (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p h ja m)

Maagaasiseaduse kohaselt on võrguettevõtja kohustatud võrgu tehniliste võimaluste piires liitma võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud. Seadus ei piiritle uue ühenduse loomiseks kuluvat aega, kuid kui võrguettevõtja ei saa liitumistaotlust rahuldada, on ta kohustatud oma otsust kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest. Konkurentsiametile ei ole teada ühtegi juhtumit, kus võrguettevõtja oleks keeldunud uue liitumise loomisest.

Gaasivarustuse varustuskindluse miinimumnõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses, mille alusel rikest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja.

2018. aastal kaebusi varustuskindluse miinimumnõuete rikkumiste kohta ei esitatud.

Kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda või on tarnehäire juba tekkinud, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta maagaasiseaduses sätestatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teeb Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada kasutada maagaasiseaduses sätestatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmeid.

Eelpool nimetatud juhul võib rakendada muu hulgas järgmisi meetmeid:

- 1) piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuse tootmine;
- 2) lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- 3) lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- 4) kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

2018. aastal gaasi tarnehäireid ei esinenud.

3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p a ja f, lg 6 p a ning lg 8, 10 ja 12)

Vastavalt seadusele rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2018. aastal 23 tegevusluba omavat jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja (ülekandevõrku opereeriv süsteemihaldur).

Maagaasiseaduse tähenduses on võrguga liitumine tarbijapaigaldise, gaasi tootmiseseadme, teisele võrguettevõtjale kuuluva võrgu või veeldatud gaasi terminali ühendamise võrguga. Võrguettevõtjal on kohustus võrgu tehniliste võimaluste piires liita võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud, kui sellega ei seata ohtu varasemate liitujate varustuskindlust. Liituja taotluse rahuldamata jätmist peab võrguettevõtja kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul, alates taotluse saamisest. Liituja taotluse alusel väljastab võrguettevõtja võrguga liitumistingimused, mis peavad olema läbipaistvad ja üheselt mõistetavad;

- sarnaste liitujate võrdse kohtlemise põhimõtet järgivad;
- konkreetse liitumise tehnilisi ja majanduslikke tingimusi arvestavad;
- võrgu arendamise ja stabiilsuse huve arvestavad;
- võrgu tehnilisi võimalusi arvestavad.

Võrguga ühendatud tarbijapaigaldise või selle omaniku vahetumisel ei võeta liitumistasu, kui üheaegselt on täidetud järgmised tingimused:

- ühendamine olemasoleva tarbijapaigaldisega toimub nii, et liitumispunkti asukoht ei muutu;
- ei taotleta endise tarbija sõlmitud lepingus määratud summaarse tarbimisvõimsuse või tarbimisrežiimi muutmist;
- on säilinud tehnilised tingimused liituja tarbijapaigaldise ühendamiseks.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrguteenuse hinnad ning meetodikad:

- ülekandeteenuse hind;
- transiidi teenuse osutamise hind;
- jaotusteenuse hind;
- liitumistasu arvutamise meetodika,
- bilansigaasi hinna määramise meetodika.

Maagaasi võrgutasud

Maagaasiseadus sätestab hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid. Peamised printsiibid on:

- Võrguteenuse hinna arvutamisel võetakse aluseks viimase kolme kalendriaasta aritmeetiline keskmine müügikogus. Vajaduse korral teostatakse müügikoguse leidmiseks täiendav analüüs.
- Hinda ei lülitata:
 - ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu;
 - sponsorst, kingitusi ja annetusi;
 - põhitegevusega mitteseotud kulusid;
 - õigusaktide alusel ettevõtjale määratud trahve ja viiviseid;
 - finantskulusid;
 - dividendide tulumaksukulu;
 - muid kulusid, mis ei ole vajalikud ettevõtjale seadusega pandud kohustuste täitmiseks.
- Hinda lülitatavad kulud peavad olema põhjendatud, lähtuma kuluefektiivsusest ning võimaldama ettevõtjale seadusega sätestatud ülesannete täitmise.
- Põhjendatud tegevuskulude hindamisel lähtutakse alljärgnevatest printsiipidest:
 - kulude dünaamika jälgimine ajas ning selle võrdlus tarbijahinnaindeksi dünaamikaga;
 - erinevate kulukomponentide põhjendatuse süvaanalüüs (sealhulgas ekspert hinnangud);
 - ettevõtja kulude ning nende põhjal arvutatud statistiliste näitajate võrdlemine teiste sarnaste ettevõtjate kuludega.
- Hinda lülitatava põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajalikust põhivarast. Põhivara hulka ei arvestata:
 - pikaajalisi finantsinvesteeringuid;
 - immateriaalset põhivara, välja arvatud arvutitarkvara litsentsid;
 - tagastamatu abi raames (sealhulgas sihtfinantseerimise teel) soetatud põhivara;
 - liitumistasudest soetatud põhivara;
 - põhivara, mida ettevõtja ei kasuta võrguteenuse osutamiseks.

- Põhivara väärtuse arvestus on järjepidev ning jätkub ka ettevõtja või vara omandisuhte muutmisel.
- Põhjendatud tulukuse arvutamine toimub põhimõttel, et võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtus, millele on liidetud käibekapitali suurus, korrutatakse kaalutud keskmise kapitali hinnaga.
- Eelmises punktis nimetatud käibekapitali suurus on viis protsenti viimase kolme kalendriaasta käibe aritmeetilisest keskmisest. Vajaduse korral teostatakse käibekapitali suuruse leidmiseks täiendav analüüs.
- Põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtusest ning kuluminormist, mis vastab põhivara kasulikule tehnilisele elueale.

Konkurentsiamet töötab maagaasiseaduse § 23 lõike 4¹ kohaselt välja võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetodika, mis täpsustab seaduses toodud põhiprintsiipide rakendamise ja on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse kujundamisele ning kooskõlastamisele.

Konkurentsiamet töötas välja ja kehtestas 2018. aastal gaasi võrguteenuse hinna arvutamise ühtse meetodika jaotusvõrguettevõtjatele.

2018. aastal alustas Konkurentsiamet uue gaasi ülekandevõrgu võrguteenuste hindade arvutamise ühtse meetodika koostamisega. Suurimaks erinevuseks kehtiva meetodikaga on sisend- ja väljundhindade kasutusele võtmine. Selline lähenemine on kooskõlas Komisjoni määrusega (EL) 2017/460, millega kehtestati võrgueeskiri gaasi ülekandetasude ühtlustatud ülesehituse põhimõtete kohta.

2018. aastal viidi läbi dokumendi avalikud konsultatsioonid. Gaasi ülekandesüsteemi hinna meetodika kehtestati Konkurentsiameti poolt 2019. aastal. Meetodikad on avaldatud veebilehel <https://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18315>.

Samuti on Konkurentsiamet algandmete kogumiseks välja töötanud ja avaldanud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad investeeringute plaani ning võrguteenuste varasemate aastate ja tariifiaastaks prognoositavad müügikogused.

Andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist, sest ettevõtjad on maagaasiseadusest tulenevalt kohustatud eristama oma raamatupidamises võrguteenuse, gaasi müügi ja muu tegevuse tulud, kulud, kohustused ja varad.

2018. aasta märtsis ja juulis toimusid uute ülekandeteenuse hindade kooskõlastamised, mis tõi kaasa peaaegu kõikide jaotusvõrkude hindade muutumise.

2018. aastal tegi Konkurentsiamet 35 gaasi jaotusvõrguteenuse hindade kooskõlastamise otsust. Kõik kehtivad võrguteenuste hinnad on avaldatud Konkurentsiameti veebilehel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18317>.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Kui võrguettevõtja osutab nii võrguteenust kui ka müüb gaasi, siis on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi. Lisaks võrguteenuse hindadele peab võrguettevõtja oma veebilehel avalikustama ka liitumistasu arvestamise meetodika ja lepingute tüüptingimused.

Maagaasiseaduse näeb ette, et müüdava gaasi kogused väljendatakse paralleelselt kuupmeetrites ja kilovatt-tundides. Gaasikogused teisendatakse kilovatt-tunni energiaühikusse

vastavalt gaasivõrgu toimimise võrgueeskirjale (välja antud Majandus- ja taristuministri määrusega, jõustunud 01.08.2017).

Võrguga liitumise tasud

Võrguettevõtjal on õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muuhulgas:

- investeeringud, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- keskkonnanõuete täitmine;
- kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja lähtudes liitumistasu arvestamise meetodikast, mille võrguettevõtja peab kooskõlastama Konkurentsiametiga.

Võrguettevõtja võib võtta põhjendatud tasu gaasi tarbimise või tootmise tehniliste tingimuste muutmise eest, mis toimub tarbija, tootja või teise gaasiettevõtja algatusel. Kui liitumise tehniliste tingimuste muutmine liitumispunktis toimub võrguettevõtja algatusel, tasub kulud võrguettevõtja.

3.1.4 Piiriülesed küsimused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p g, lg 6 p c, lg 8, 9, 10 ja 12)

Eesti riiklik gaasisüsteem on kujundatud viisil, et normaalolukorras ei läbi teiste liikmesriikide gaasivood riiklikuks gaasivarustuseks kasutatavat torustikku ja transiitvood (Venemaa ja Läti vahel) juhitakse läbi eraldi transiitorustiku, millest varustatakse Eestis lokaalselt Missot (vt ka joonis 10. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk).

Taristu piiriülesed projektid

Maagaasiseadus teeb süsteemihaldurile kohustuseks täita Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 ülekandevõrgu haldurile sätestatud nõudeid seal hulgas võimsuse jaotamise põhimõtete, ülekoormuse juhtimise reeglite, tasakaalustuseeskirjade, võimsustega kauplemise, läbipaistvusnõuete ja andmete säilitamise kohta ning kohustuse tagada ülekandevõrgule juurdepääsu kolmandatele isikutele.

Lisaks kohustab maagaasiseadus süsteemihaldurit tegema koostööd Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku raames piirkondlikul ja Euroopa Liidu tasandil maagaasituru tõhusaks toimimiseks.

2016. aastal kehtestas süsteemihaldur Elering AS juhatuse poolt kinnitatud ja Konkurentsiametiga kokku lepitud maagaasi ülekandevõimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise meetodika ning tingimused piiriülesele taristule juurdepääsuks.

01.03.2018 esitas Elering AS Konkurentsiametile kümne aastase arengukava 2018-2027. Maagaasiseadusest tulenevalt Konkurentsiamet jälgib ja hindab võrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid, lähtudes nende vastavusest üleeuroopalisele

võrgukavale, ning esitab oma aastaaruandes hinnangu süsteemihalduri investeerimiskavade kohta. Hinnang võib sisaldada soovitusi investeerimiskavade muutmiseks.

Kava kohaselt nähakse ette Karksi reversiivse gaasimõõtejaama ja Puiatu kompressorjaama käiku andmine 2019. aasta lõpuks. Need investeeringud tagavad kaheksa-aastased gaasivood Eesti ja Läti vahel.

22.04.2016 sõlmisid Konkurentsiamet ja Energiavirasto (Soome energiaturu regulaator) piiriülese kulude jaotamise kokkuleppe ehitatavate Eesti-Soome ühendustoru (Balticconnector) ja Eesti-Läti piiripunkti rekonstrueerimise kohta.

15.07.2016 otsustas Euroopa liit rahastada Euroopa ühishuviprojektide nimekirja kinnitatud Balticconnector'i projekti 75% ulatuses ja Eesti-Läti ühenduse rekonstrueerimist (Karksi reversiivse gaasimõõtejaama ja Puiatu kompressorjaama ehitused) 50% ulatuses.

Rahastuse tingimuste järgi algas Balticconnector'i ehitus mais 2017 ja lõpeb juunis 2020. Eesti ja Soome süsteemihaldurid tegutsevad ajagraafiku alusel, mille kohaselt Balticconnector võetakse kommertskasutusse 01.01.2020.

Eesti – Läti ühenduse rekonstrueerimine algas juulis 2016 ja lõpeb detsembris 2019.

3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p b, d ja r, lg 3, lg 4 p d, lg 5 ja art 43)

Maagaasiseaduse kohaselt on Konkurentsiameti ülesandeks täita ja rakendada ACER-i ja Euroopa Komisjoni kõiki asjakohaseid õiguslikult siduvaid otsuseid (sama sätestab ka direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 41 (1)(d)).

2018. aastal Eestit puudutavaid otsuseid ACER ei teinud.

Konkurentsiamet teostab turuosaliste suhtes maagaasiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas maagaasituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud maagaasiseaduse peatükis 5 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametikohustused:

- Kontrollida kodutarbijatele müüdava gaasi hinda ja hinnavahet kompenseerimist kodutarbijatele;
- Kontrollida käesoleva bilansilepingu tingimusi ja bilansivastutuse teenuse osutamise hindu;
- Kooskõlastada liitumistasu arvestamise meetodika;
- Kooskõlastada võrguteenuse hinnad;
- Anda ja tunnistada kehtetuks tegevuslubasid, kehtestadaja muuta tegevuslubade tingimusi ning kontrollida nende täitmist;
- Menetleda taotlusi kolmanda osapoole juurdepääsu tähtajalise erandi saamiseks, teha vastav otsus ja edastada see Euroopa Komisjonile;
- Koostada, avaldada ja esitada Euroopa Komisjonile igal aastal 31. juuliks aruande varustuskindluse olukorra kohta;
- Kontrollida riikidevahelise ühenduse võimsuse kasutamise ja juhtimise vastavust konkurentsi ja turu efektiivse toimimise nõuetele;

- Kontrollida, kas turuosalised järgivad käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi (raamatupidamise eristatus, võrguhalduri sõltumatus, informatsiooni avaldamine jne);
- Koostada ja avaldada igal aastal aruannee järelevalve tulemuste kohta Konkurentsiameti kohustuste osas;
- Teostada järelevalvet Euroopa Parlamendi ning nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 süsteemihalduri ja veeldatud gaasi terminali halduri nõuete ja sama määruse artikli 23 kohaselt vastuvõetud suuniste täitmise üle;
- Täita muid temale seaduses ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 pandud kohustusi;
- Kontrollida, et ülekande-, jaotus- ja tarnetegevuste ning veeldatud maagaasi käitlemise puhul ei esine ristsubsideerimist;
- Hinnata ja jälgida võrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid ning anda vajaduse korral soovitusi investeerimiskava muutmiseks;
- Edastada nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 617/2010 artiklis 3 nimetatud andmed Euroopa Komisjonile.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil on õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel. Juhul, kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel, on võimalik menetleda neid konkurentsiseaduse alusel.

Vastavalt seadusele on Konkurentsiametil kohustus ja õigus teha oma pädevuse piires otsuseid ja ettekirjutusi maagaasiseaduses või selle alusel kehtestatud õigusaktide rikkumise lõpetamiseks. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul

3.2.1 Maagaasi hulgiturg

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 44 lg 3)

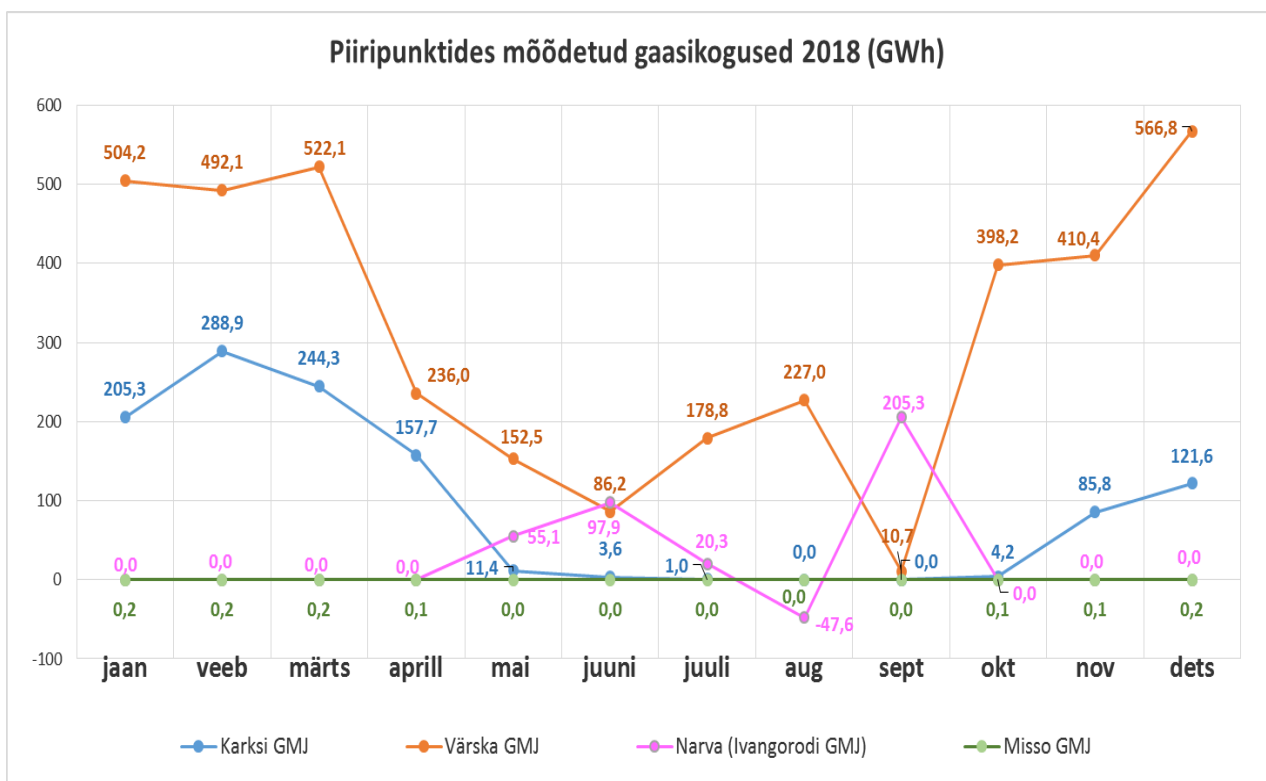
Gaasituru arenguid viimase 10 aasta jooksul Eestis iseloomustab tabel 22. Tabelis kajastatakse vaid maagaasi, sest 2018. aastal biometaanigaasivõrku ei sisestatud.

Tabel 22. Gaasi import Eestisse

Periood	Gaasi import			
	Eesti Gaas AS	Nitrofert AS	Muud importijad	Kokku
	GWh	GWh	GWh	GWh
2008	7 875	2 258	0	10 133
2009	6 626	252	0	6 878
2010	7 371	0	0	7 371
2011	6 647	0	0	6 647
2012	6 941	221	0	7 161
2013	5 943	1 302	0	7 245
2014	5 636	0	4	5 640
2015	3 997	0	1 019	5 016
2016	5 020	0	462	5 482
2017	4 589	0	644	5 233
2018	4 812	0	428	5 240

2018. aastal Eesti ülekandevõrku sisenenud maagaasi üldkogus oli 5240 GWh ja Missost sisenes 1,09 GWh. Tarbijatele müüdi 5243 GWh, vahe -2 GWh oli süsteemi mahuvaru muutus.

Joonis 40 iseloomustab gaasi sisenemist ülekandevõrku 2018. aastal piiripunktide lõikes.

Joonis 40. Gaasi sisenemine Eesti gaasisüsteemi piiripunktides 2018. Allikas: Elering AS

Jooniselt nähtub, et peamiseks gaasi sisenemise piiripunktiks 2018.aastal oli Värskas, mille osakaal oli 72% kogu impordist. Karki piiripunkti osakaal oli 21% ja Narva osakaal 6%.

Maagaasi hulgihindad

Maagaasiseaduse kohaselt gaasi hulgimüügil ja müügil mittekodutarbijatele hindasid ei reguleerita ning importijad-hulgimüüjad müüvad gaasi kokkuleppehinnaga nii võrguga ühendatud mittekodutarbijatele kui ka edasimüügiks teistele gaasi võrguettevõtjatele.

2016. aasta märtsi alguses sõlmisid OAO Gazprom ja Eesti Gaas AS kolmeaastase gaasitarne lepingu aastateks 2016-2018. Lepingu üksikasjad on konfidentsiaalsed.

2018. aastal tõusis Venemaa maagaasi hind Eestile hinnanguliselt 20 protsenti. Keskmine Venemaa impordihind Eestis oli 2018.aastal 21,40 €/MWh.

Teiste gaasi hulgimüüjate impordi- ja/või tarnelepingud on lühiajalised (kestusega aasta või vähem). Teiste gaasi hulgimüüjate tegutsemise eelduseks on, et nad peavad üldjuhul suutma pakkuda paremat hinda kui Eesti Gaas AS.

Konkurentsiamet jälgib gaasi hulgiturul toimuvat ja vajadusel rakendab meetmeid, et tagada turgu valitseva turuosalise tegevuse vastavuse seadusele. Eestis on hulgiturul suurim osakaal hetkel Eesti Gaas AS-il, 2018 aastal oli nende osakaal 72%.

Maagaasiseaduse § 9¹ kohaselt peab turgu valitsev gaasiettevõtja Konkurentsiameti nõudel tõendama müügihinna vastavust vajalike tegevuskulude katmisele, vajalikele investeeringutele ja põhjendatud tulukusele. Kui müügihind ei vasta vajalike tegevuskulude katmise, vajalike investeeringute ja põhjendatud tulukuse tingimustele, on Konkurentsiametil õigus nõuda selle kooskõlla viimist.

Konkurentsiseaduse § 16 kohaselt on ühe või mitme ettevõtja poolt turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul keelatud.

Konkurentsiamet analüüsis Eesti Gaas AS sisseostuhinna (andmed saadud müügi marginaali kontrolli menetluse raames) vastavust Euroopa Liidu maagaasi keskmise sisseostuhinnaga (andmete allikaks World Bank). 2018. aasta Euroopa maagaasi keskmine hind oli 7,68 USD/MMBTU ehk 22,19 €/MWh.

Seega oli 2018. aastal Eesti keskmine hulgihind (21,40 €/MWh), mis on 3,6% soodsam Euroopa Liidu keskmisest.

Maagaasi hulgihindade läbipaistvus

Suurimaks importijaks Eesti turule on Eesti Gaas AS (turuosa 94%). Eesti Gaas AS müüb maagaasi suurematele tarbijatele ja teistele maagaasi võrguettevõtjatele hinnavalemi või lepingus fikseeritud hinna alusel.

Konkurentsiamet ei saa mõjutada lepingu alusel kujunevat impordi ja/või tarne hinda, kuid amet saab kontrollida, et gaasi müüja täidab seadust ja müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel ega kuritarvita oma seisundit kaubaturul.

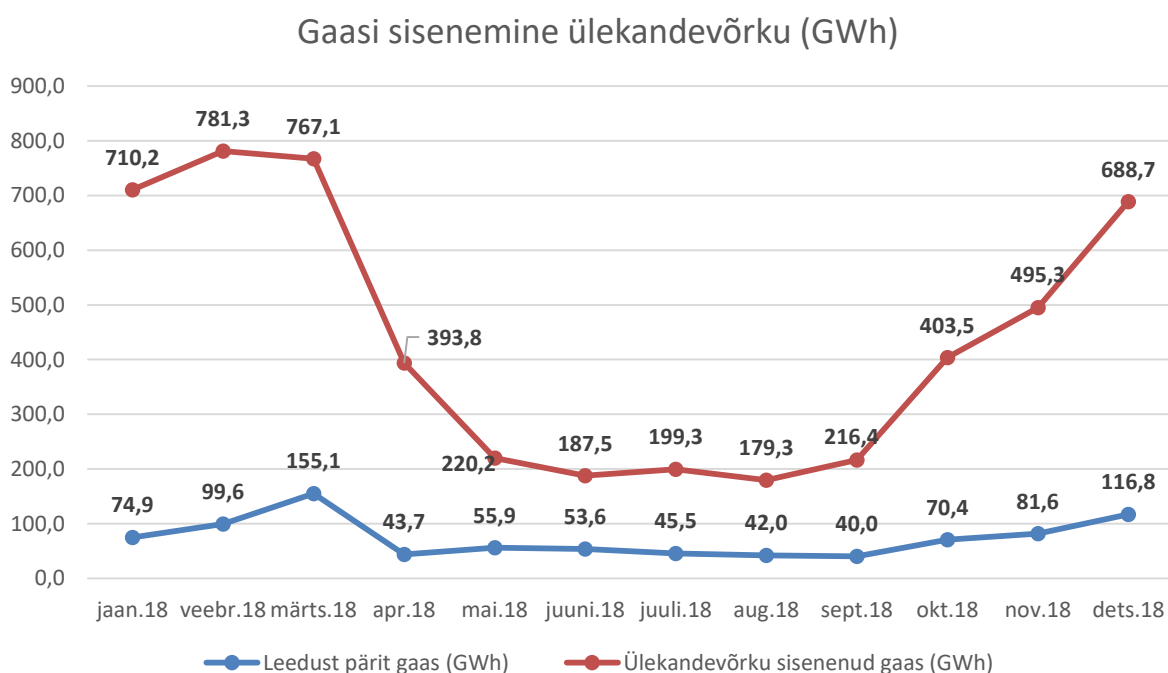
Efektiivne konkurents maagaasi hulgiturul

2015. aastal muutus Eesti gaasiturul paradigma, kui monopolise gaasipakkuja (OAO Gazprom) kõrval hakkasid gaasi tarnima ja pakkuma uued turuosalised.

2018. aastal kasvas Leedust toodud gaasi osakaal 17%-ni kogu ülekandevõrku sisenevad gaasist (2017. aastal oli see 12%). Põhjuseks oli Leedust tarnitava gaasi hinna (gaas koos ülekandetasudega) konkurentsivõime kasv.

Joonisel 41 on toodud kogu 2018. aastal ülekandevõrku sisenevad gaasi ja Leedust tarnitud gaasi kogused kuude lõikes. Leedust tarnitud kogused on gaasibörsilt GET Baltic ostetud gaasi kogused, mis on päritolult nii Klaipeda LNG terminalist, kui ka Leetu tarnitud Gazprom gaasi ülejäägid.

Klaipeda LNG terminalil on oluline roll Balti riikide maksimaalse gaasihinna kujundamisel. Klaipeda LNG terminalist pärit gaasi kasutamist Eestis piirab Läti ja Leedu ülekandetasude lisandumine Eesti piirini tarnitud gaasile.

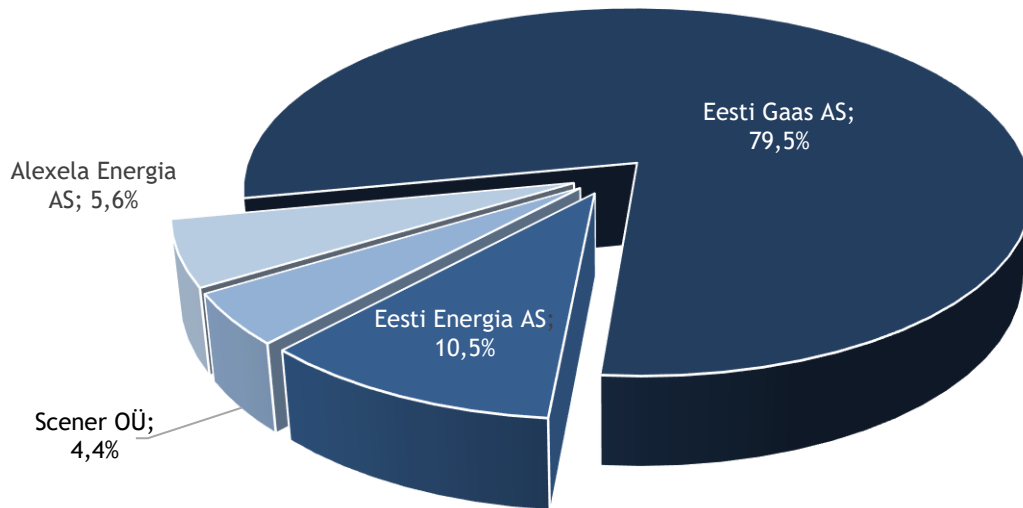

Joonis 41. Gaasi sisenemine ülekandevõrku ja Leedust pärit gaas 2018. aastal kuude kaupa.

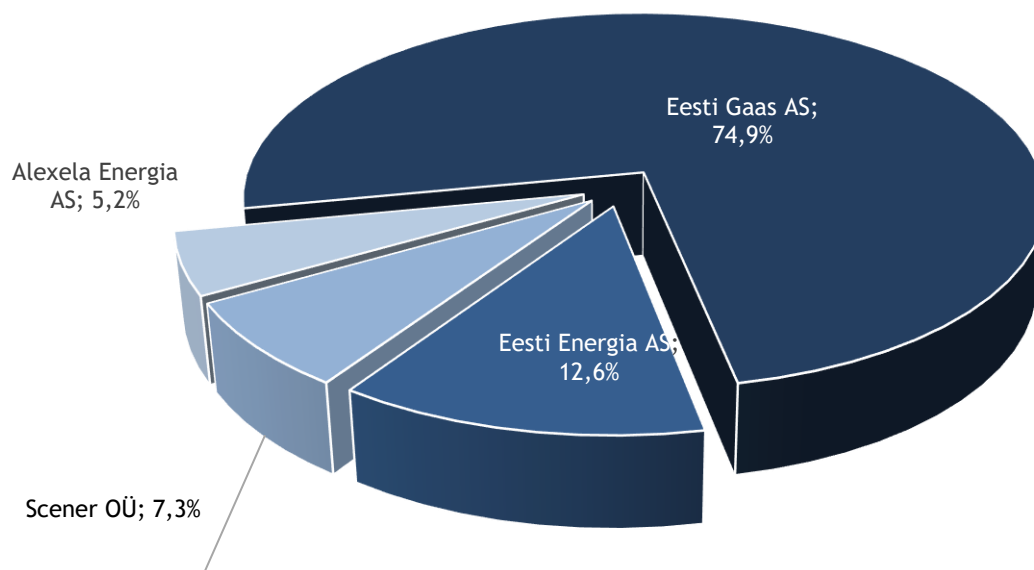
Turu väiksus ja tarbimise kahanev trend võib pärssida uute gaasimüüjate (importijate) pikemaajalist edu. Toimiva hulgituru kinnistamiseks on algatatud projektid TEN-E raames (ühishuviprojektid) uute impordivõimaluste loomiseks (regionaalne LNG terminal ja Balti riikide gaasivõrgu ühendamine Euroopa gaasivõrkudega (GIPL)).

Vaatamata turu väiksusele on gaasiturul registreeritud Eestis 10 bilansihaldurit. Aktiivselt tegutsevad neist 4-5. Joonistel 42 ja 43 ning tabelis 23 on antud ülevaade hulgituru jaotusest

bilansihaldurite vahel tarbimismahtude alusel. Suurim on Eesti Gaas AS tarbimisportfell, mis detsember 2018 lõpuga hõlmas 79,5 % ning on 2018. aasta jooksul võrreledes 2017. aasta lõpuga suutnud oma portfelli kasvatada 2,5 % võrra.

Joonis 42. Gaasi bilansihaldurite portfellid tarbimismahtude alusel 2018. aasta detsembri seisuga (Allikas: Elering AS)

Joonis 43. Bilansihaldurite keskmine turuosad 2018 aastal tarbimismahtude järgi (Allikas: Elering AS)

Osakaal tarbimisest, %	Detsember 2018	Detsember 2017	2018 keskmine turuosa
Alexela Energia AS	5,6	2,3	5,2
Baltic Energy Partners OÜ*	0	0	0
Eesti Energia AS	10,5	14,9	12,6
Eesti Gaas AS	79,5	77,0	74,9
Elektrum Eesti OÜ	0	0	0
Scener OÜ	4,4	5,8	7,3
Trafigura Trading (Europe) SARL*	0	0	0
Verum Plus AG*	0	0	0
JSC Latvijas Gāze	0	0	0
Lietuvos Energijos tiekimas UAB	0	0	0

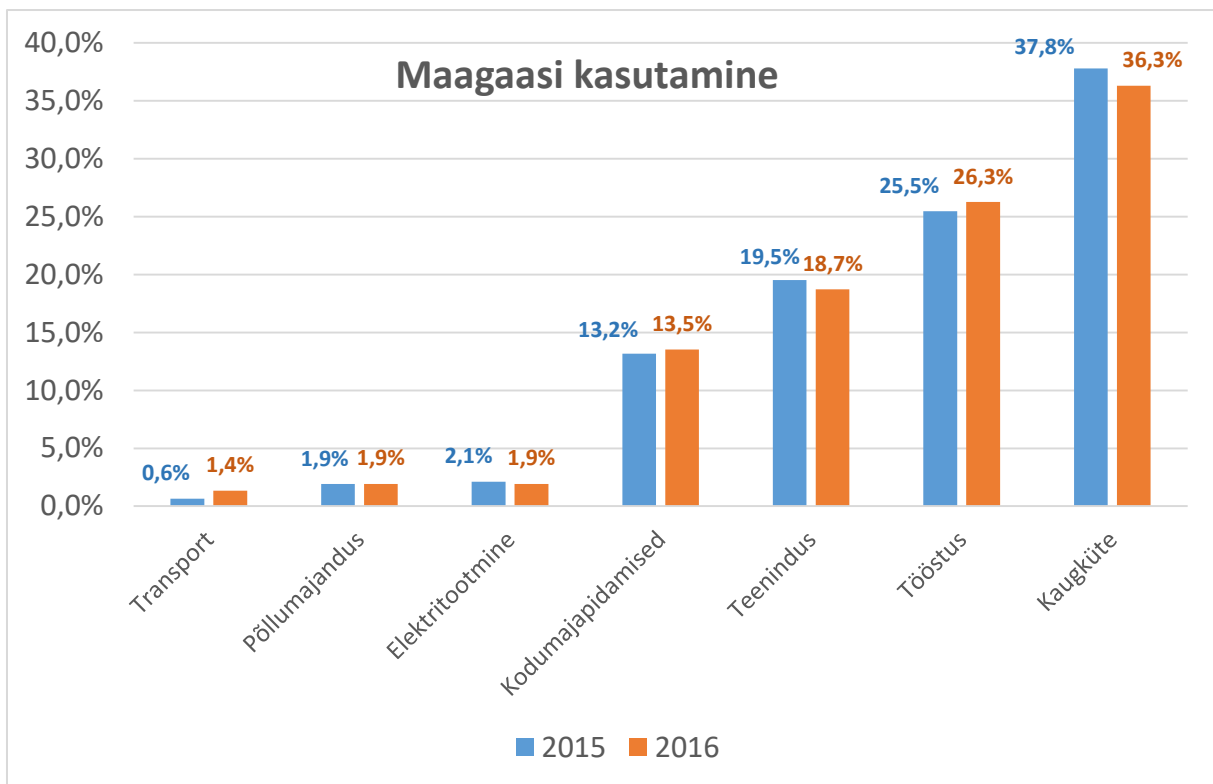
Tabel 23. Bilansihaldurite turuosad tarbimismahtude alusel (Allikas: Elering AS)

*Lõpptarbijatele gaasi ei müü

3.2.2 Maagaasi jaeturg

2018. aastal oli Eesti Gaas AS jaeturu turuosa hinnanguliselt 68% (2017. aastal Eesti Gaas AS-i osakaal jaeturul oli 55%). Talle järgnes Eesti Energia AS 14% turuosaga. AS Alexela, Scener OÜ ja jaotusvõrguettevõtjad kokku turuosad on võrdsed jäädes 6% juurde.

Jaeturg jaotub erinevate maagaasi kasutatavate tegevuste vahel vastavalt joonisele 44 (2017. ja 2018. aasta andmeid pole Statistikaamet veel avalikustanud).

Joonis 44. Maagaasi kasutamine aastatel 2015-2016. Allikas: Statistikaamet KE061.

Maagaasi jaehinnad

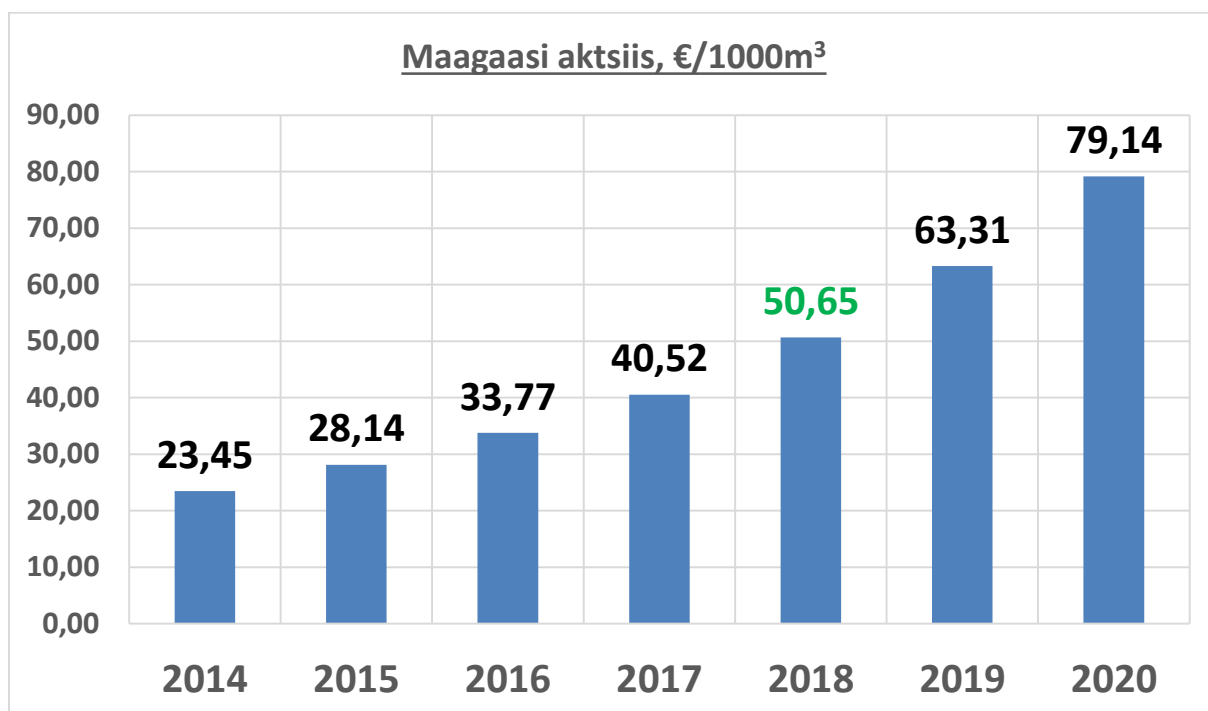
Eesti Gaas AS on kohustatud kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduva müügimarginaali kooskõlastama Konkurentsiametiga. Kooskõlastatud müügimarginaali liidab ettevõtja gaasi impordihinnale. Konkurentsiamet kontrollib igal aastal, et kalendriaastal müüdüd gaasi kaalutud keskmine hind ei ületaks sama perioodi gaasi kaalutud keskmist sisseostuhinda, millele on lisatud kooskõlastatud müügimarginaal. Vastasel korral tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga.

Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2018. aastal võrrelduna 2017. aastaga on toodud tabelis 24. Hind sisaldab lisaks gaasi hinnale ka võrgutasu ja aktsiisi (ei sisalda käibemaksu).

Tabel 24. Gaasi lõpptarbijaja keskmised hinnad. Allikas: Statistikaamet, KE31 ja KE32

Tarbijajagrupp	Hind 2017,	Hind 2018,	Muutus
	€/MWh	€/MWh	%
Kodutarbija, aastatarbimine < 20 GJ	42,03	40,15	-4,5
Kodutarbija, aastatarbimine 20 - 200 GJ	34,38	34,41	0,1
Kodutarbija, aastatarbimine > 200 GJ	29,60	32,98	11,4
Vabatarbija, aastatarbimine < 1000 GJ	29,61	33,46	13,0
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 10000 GJ	28,65	32,02	11,8
Vabatarbija, aastatarbimine 10 - 100 TJ	27,70	31,55	13,9
Vabatarbija, aastatarbimine 100 - 1000 TJ	25,79	31,55	22,3
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 4000 TJ	26,74	30,59	14,4

Tarbijate kulutustele maagaasi ostmisel avaldab mõju aktsiisi kasv, mis on toodud joonisel 45.

Joonis 45. Seadusega kehtestatud maagaasi aktsiisi kasv

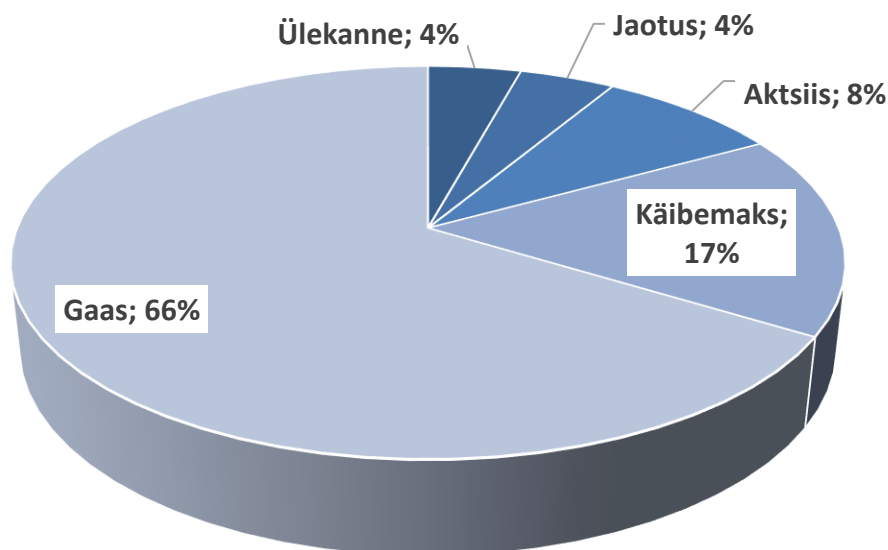
Detsembris 2018 võeti vastu (jõustus 01.01.2019) alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seadus, mille kohaselt defineeriti intensiivse gaasitarbimisega ettevõtja mõiste, kellele rakendub soodusaktsiisimäär (11,30 €/1000m³).

Maagaasi jaehindade läbipaistvus

Jaeturul kujundab ettevõtja (gaasi müüja) ise gaasi müügihinnad vastavalt gaasi sisseostuhinnale importijalt ja/või tarnijalt ning oma müügi marginaalile. Gaasi müügihinna kujundamine ei kuulu üldjuhul regulatsiooni alla, välja arvatud turgu valitseva ettevõtja müügi marginaal ja gaasi müügi hind.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijat teavitada 30 päeva ette. Lõpptarbijatele müüdavad gaasi jaehinnad on ettevõtjate veebilehtedel avalikustatud. Avalikustatud hindade alusel on tarbijal võimalik otsustada, kas ta soovib gaasimüüjat vahetada lähtudes turul kehtivatest hindadest.

Maagaasi hind moodustas 2018. aastal kodutarbija arve summast 66% (vt joonis 46). 2017. aasta vastav näitaja oli 68%.

Joonis 46. Lõpptarbija hinnakomponendid kodutarbijale 2018.

Efektiivne konkurents maagaasi jaeturul

2018. aastal tegutsesid aktiivselt jaemüüjatena 8 müüjat ja 18 võrguettevõtjat.

Gaasi ostjate arv gaasi jaeturul on 51,8 tuh klienti, kellest 47,7 tuh on kodutarbijad. 2018. aastal vahetas gaasimüüjat 2058 tarbijat, neist 1827 kodutarbijat (2017. aastal vahetas gaasimüüjat 3029 tarbijat, neist 2798 kodutarbijat). Seega 2018. aastal vahetas gaasi tarnijat 4% klientidest.

Käesoleval hetkel on gaasi müügiks majandustegevuse registrile teate esitanud 42 ettevõtjat (20 gaasimüüjat ning 22 võrguettevõtjat). Gaasimüügi jaeturul tegutsevad aktiivselt hinnanguliselt 8 gaasimüüjat ja 18 võrguettevõtjat.

Maagaasiseaduse kohaselt müüja peab võimaldama lõpetada gaasi müügilepingu seoses müüja vahetamisega neljateistkümne päeva jooksul alates tarbija taotluse esitamisest tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud. Uus müügileping jõustub kalendrikuu vahetusel. Konkurentsiameti hinnangul toimib gaasimüüja vahetus tõrgeteta.

3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine maagaasiturul (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p p, art 41 lg 4 p b)

2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt b sätestab, et liikmesriigid tagavad, et reguleerival asutusel oleksid volitused uurida gaasiturude toimimist ja otsustada milliseid vajalikke ja proportsionaalseid meetmeid on vaja võtta tõhusa konkurentsi toetamiseks ja turu nõuetekohase toimimise tagamiseks ning kõnealuseid meetmeid kehtestada.

Maagaasiseadusega pole reguleerivale asutusele (Konkurentsiametile) antud 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punktile b vastavaid õigusi, kuid Konkurentsiametil on siinkohal võimalik rakendada konkurentsiseadust. Samas, kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga olulises ulatuses ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, siis on nii hulgituru kui ka jaeturu efektiivne arenemine piiratud, mistõttu puudub reguleerival asutusel võimalus anda soovitusi tarnehindade kujundamiseks vastavalt 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktile p.

Konkurentsiamet on seisukohal, et maagaasiturul on konkurents hoolimata ühe turuosalise domineerimisest (Eesti Gaas AS). Eesti Gaas AS on kohanenud konkurentsiolekorruga ning säilitanud suure osa oma varasemast turust, sest suurim müüja saab pakkuda enamikel juhtudel head hinda ning tarbijad pole seetõttu motiveeritud gaasimüüja vahetusest, kuigi see on tehtud äärmiselt lihtsaks.

Hinnanguliselt on Leedust pärit gaasi konkurentsivõime 2019. aastal langenud, kuid selle mõju Eesti turule pole teada, sest Elering AS ei too alates 2019. aastast oma piiripunktide mõõdeandmete aruandes eraldi välja Leedust tarnitud gaasi koguseid.

Kuna Leedu otsustas esialgu välja jääda Balti riikide ja Soome ühiselt gaasiturult, siis konsulteerimisel olnud ülekandehindade analüüsi tulemusena võib öelda, et Leedust gaasi transportimise hind Eestisse oluliselt ei odavne, jäädes 0,82 ja 1,1 €/MWh vahele.

Seoses FinEstLat turupiirkonna käivitamisega alates 01.01.2020 loodab Konkurentsiamet maagaasi turukonkurentsi edenemist.

Balti riikide ja Soome ühtse gaasituru kujundamine

Balti riikide ja Soome ühtse gaasituru (sisend-väljund piirkonna) väljaarendamiseks on loodud vastav töögrupp Balti ja Soome regionaalse gaasituru koordinaatsioonigrupi koosseisus.

2018.aastal jätkus Balti riikide ja Soome regulaatorite (Konkurentsiamet, *Public Utilities Commission* (LV), *National Commission for Energy Control and Prices* (LT) ja *Energiavirasto* (FI)) koostöö ühtse Balti riikide ja Soome sisend-väljund piirkonna loomiseks.

Balti riikide ja Soome regulaatoritekoostöös viidi 2017.aastal läbi rahvusvaheline hange konsultandi leidmiseks, kes teeks uurimistöö „Maagaasi sisend-väljundüsteemi hinnamudeli loomine Balti riikide ja Soome ühtsele gaasiturule“.

Hanget finantseerisid võrdsetes osades Balti riikide ja Soome regulaatorid.

Hankel osales 10 konsultatsiooni ettevõtjat, võitjaks valiti Baringa Partners LLP (UK). Hanke peatöövõtjaks oli Soome regulaator ning hange toimus Soome seaduste alusel. Töö valmis 2018. aastal.

Hange oli jaotatud kaheks osaks. Esimeses faasis võrdles konsultant postmark lähtehinnaametodit, võimsusega kaalutud kauguse lähtehinnaametodit ning maatriks lähtehinnaametodit ning esitas soovitusi lõpliku meetodi valimiseks regioonile.

Nende andmete alusel valisid regulaatorid välja regioonile kõige sobivama – postmark¹⁴ lähtehinnaametodi.

¹⁴ postmark lähtehinnaametoodika (postage stamp) – meetod arvutab ühtse sisendhinna ja ühtse väljundhinna igale sisend-väljundpunktile, mis katab müügitulu kas tellitud/prognoositud võimsuse või prognoositud gaasivoogude alusel.

Teises faasis koostas konsultant regiooni hinnamudeli koos arvutustööriistadega MS Excelis. Lisaks koostas konsultant Komisjoni määruse (EL) 2017/460 kohase postmark lähtehinnameetodi võrdlusmudeli võimsusega kaalutud kauguse lähtehinnameetodiga ja ülekandevõrgu kasutajate suhtarvude leidmise tööriista. Uurimuse lõpparuanne on leitav veebilehelt <https://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18309> (Tariff model for natural gas entry-exit system for the common Baltic-Finnish market).

Postmark lähtehinnameetod on teostuselt kõige lihtsam ja arusaadavam, mis vajab vähim andmeid ja omab konstantseid tariife erinevates sisend-väljundpunktides. Baringa uurimusest selgus, et postmark lähtehinnameetod võimaldab parimat sotsiaalset heaolu, sest võrdsete sisendhindade puhul saab kõige odavam pakutav gaas alati turule. Samas tooks ühtne väljundhindkaasa väga suure rahavoo liikumise süsteemihaldurite vahel, mis tõstab oluliselt süsteemihaldurite riske ning vähendab soovi sellises turukorralduses osaleda.

Balti riikide ja Soome regulaatorid leppisid kokku ühtse gaasituru piirkonna kompromissis, mis järgib ka Komisjoni määruse (EL) 2017/460 nõudeid ning sisaldab järgmist turukorraldust:

- igat riiki käsitletakse eraldi sisend-väljund-süsteemina ning igale riigile arvutatakse regulaatori poolt eraldi postmark lähtehinnameetodiga sisend- ja väljundhinnad;
- turupiirkonna sisendhinnad võrdsustatakse kohandamise teel, mille aluseks on võrdlusuuringu alusel leitud Euroopa Liidu liikmesriikide keskmine sisendhind koos veamarginaaliga;
- turupiirkonna riikide gaasisüsteemide vahelised ühenduspunktid lähtehindade arvutamisel kaotatakse (tariife ei rakendata), kaasa arvatud Inčukalnsi maa-aluse gaasihoidla (LV) ühenduspunktid,
- süsteemihaldurite vahelised rahavood minimiseeritakse riikide erinevate väljundhindade abil.

Ühtse sisend-väljund piirkonna ja gaasituru loomise eelduseks on osalevate riikide süsteemihaldurite kokkulepe tulude jaotamise osas (*ITC – inter-transmission system operator-compensation*). Balti riikide ja Soome ühtse turupiirkonna edasisel arendamisel tekkisid erimeelsused Leedu süsteemihalduriga Amber Grid AB, keda toetas ka Leedu regulaator. Erimeelsuste allikaks oli Leedu soov saada teistelt osapooltelt ITC kaudu kompensatsiooni Leedu gaasitaristusse tehtud ja tehtavate investeeringute eest.

Ühise turu loomise protsessiga edasiminemiseks otsustasid Soome, Eesti ja Läti jätkata ühise turu (FinEstLat turupiirkonna) loomisega, mis käivituks 2020.aastal. Selle kinnituseks allkirjastasid Eesti, Soome ja Läti regulaatorid 14.11.2018 ühiste kavatsuste protokollid FinEstLat gaasi turupiirkonna loomiseks.

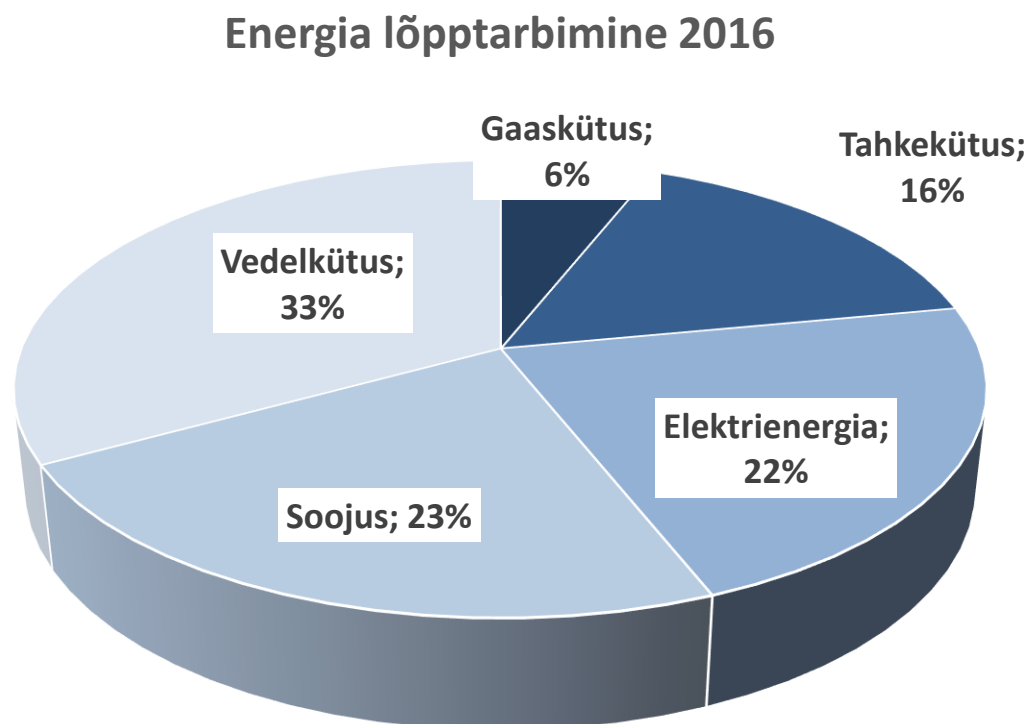
Ühise kavatsuste protokollid peamised märksõnad on:

- FinEstLat ühine turupiirkond käivitatakse 01.01.2020;
- kuni 2022. aastani koosneb FinEstLat turupiirkond kahest bilansitsoonist (Soome ning Eesti-Läti bilansitsoonid);
- 2022. aastal liitub Soome Eesti-Läti bilansitsooniga ning tekib ühine sisend-väljundpiirkond;
- turupiirkonna riikidevahelistes ühenduspunktides tariifid puuduvad;
- turupiirkonna kõikides sisendpunktides on võrdne hind 142,77 €/MWh/päev aastas;
- igas riigis on erinev väljundhind, mis on kehtestatud vastavalt riigis kehtivale regulatsioonile.

3.3 Maagaasi varustuskindlus

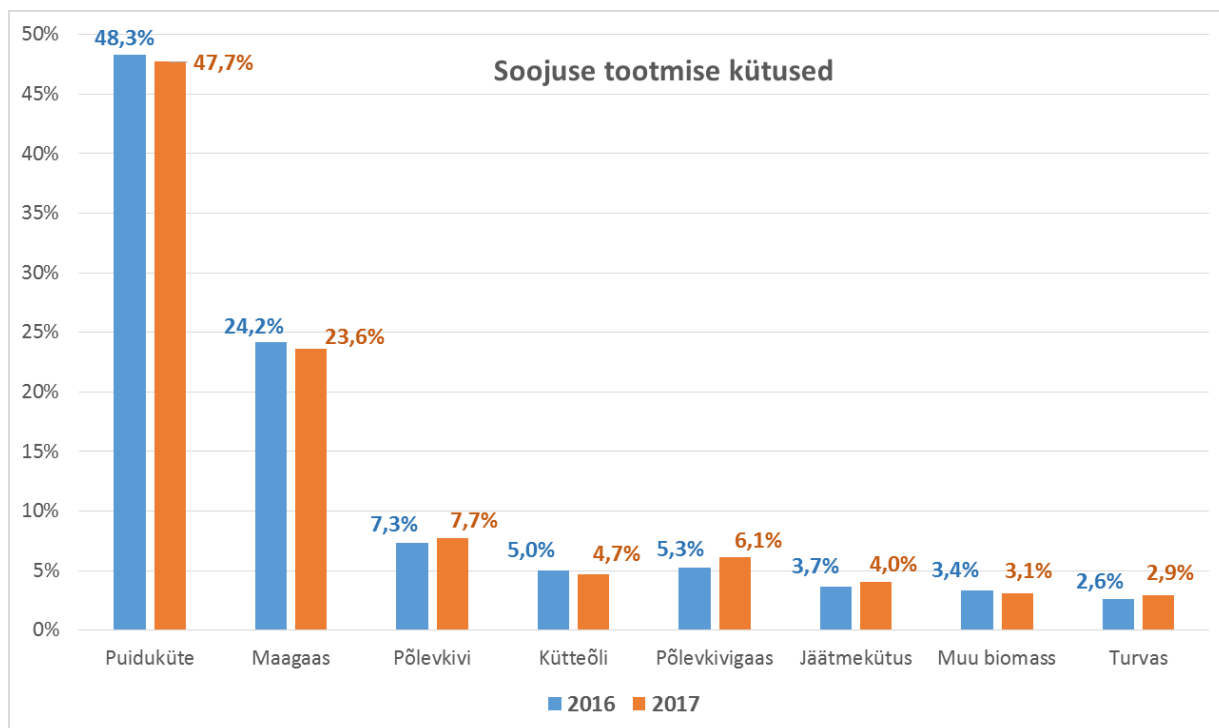
Varustuskindluse seisukohalt on oluline teada, kui suure osa moodustab maagaas riigi energia lõpptarbimisest. Gaaskütuse (maagaas, veeldatud naftagaas (LPG), põlevkivigaas) osakaal energia lõpptarbimises oli 2016. aastal (Statistikaamet pole veel avaldanud 2017. a ja 2018. a andmeid) 6% (joonis 47), millest suure osa moodustab maagaas. Põlevkivigaasi ja naftagaasi ei saa varustusallikana vaadelda, sest nad ei asenda maagaasi.

Võrreldes 2015. aastaga on vedelkütuse osakaal 2016. aastal vähenenud 2% ja gaaskütuse ning elektrienergia osakaal kasvanud kumbki 1% võrra. 2018. aasta andmed avaldab Statistikaamet 2020. aastal.

Joonis 47. Energia lõpptarbimine (allikas Statistikaamet KE05)

Jooniselt 48 nähtub, et soojuse tootmiseks kasutati 2017. aastal kõige rohkem puidukütet (48%). Maagaasi osakaal oli 24%. Oluline osa soojatootmises on ka põlevkivil (koos põlevkivigaasiga 14%).

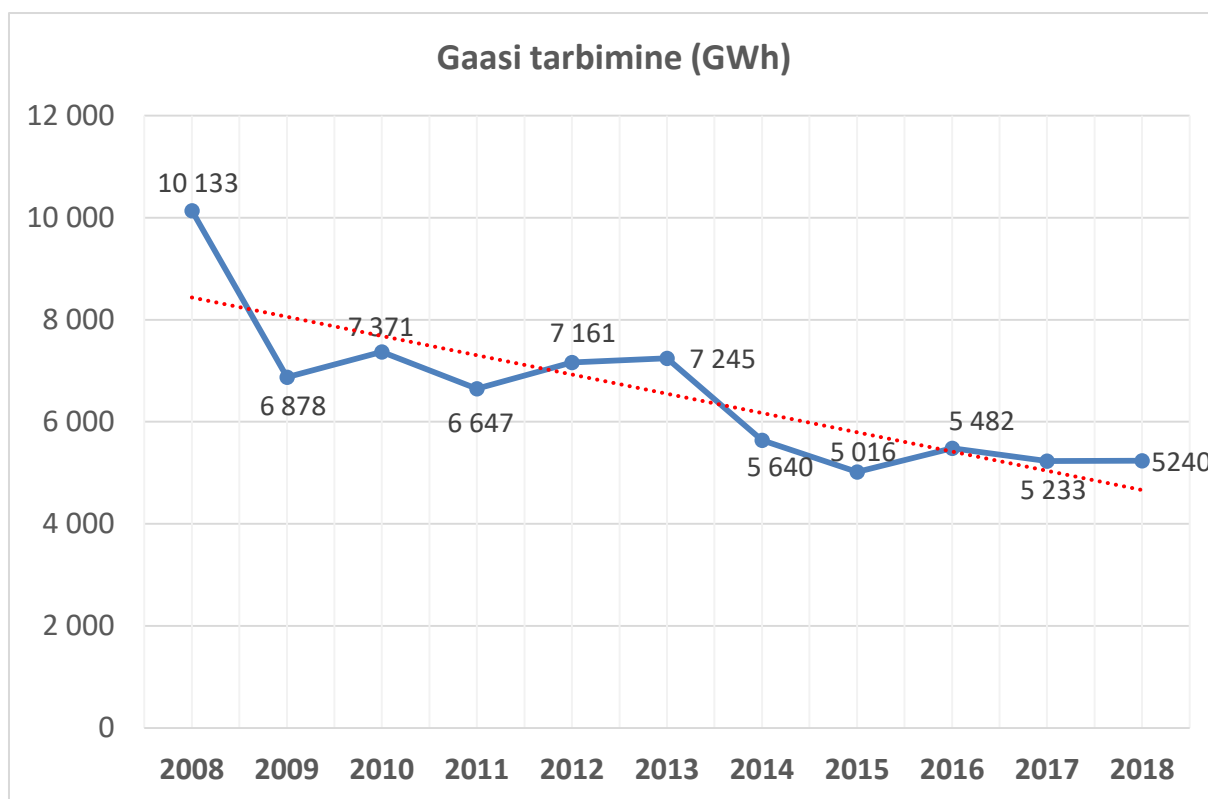
Joonis 48. Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused. Allikas Statistikaamet KE024.

3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine

Gaasi keskkonnasõbralikkus ehk madal süsinikuheide teiste fossiilsete kütustega võrreldes, tema kasutamise mugavus ja kõrge efektiivsus ning viimasel ajal toimunud arengud globaalsel gaasiturul (veeldatud gaasi turu teke, mittekonventsionaalse gaasi reservide kasutusele võtmine, biometaan tootmine) on muutnud gaasi maailmas atraktiivseks kütuseks.

Gaasi võib käsitletakse kütusena, mis lubab asendada kõrge süsinikuheidetega fossiilseid kütuseid seniks, kuni inimkonnal on võimalik üle minna täielikult kliimanetraalsetele energiaallikatele.

Samal ajal pole Eesti riik energiajulgeoleku ja varustuskindluse kaalutlustest lähtuvalt saanud gaasi laialdasemat kasutamist toetada. Lisaks mõjub gaasi tarbimise vähenemisele ka soojuse tootmises puiduküttele ülemineku subsideerimine. See on viinud Eesti gaasi tarbimise jätkuvasse langustrendi. Gaasi nõudluse ajalugu on toodud joonisel 49 (ilma Elering AS omatarbimiseta).

Joonis 49. Maagaasi tarbimine Eestis. Allikas: Statistikaamet (KE06) ja Elering AS

Ülekandevõrgu kaudu edastatava gaasi võimalik tarbimine järgmisel kümnel aastal sõltub väga mitmetest teguritest (nagu energiapoliitika, majanduskasv, elamufondi energiaefektiivsus jms). Elering AS-i gaasi tarbimise baasproгноos ülekandevõrgu kümne aasta arengukavas 2018-2027 on järgnevas kümneks aastaks 5000 GWh aastas. Pessimistliku stsenaariumi järgi langeb gaasi tarbimine 2027. aastaks alla 4000 GWh aastas ja optimistliku stsenaariumi järgi kasvab gaasi tarbimine 2027. aastaks üle 6000 GWh aastas.

Võimsuste puudujääki gaasi importimisel ei esine, sest gaasivõrk on üles ehitatud märksa suurema nõudluse tagamiseks. Eesti ülekandevõrgu tehniline läbilaskevõime on kuni 147 GWh ööpäevas. Ühenduste tehnilised läbilaskevõimsused on alljärgnevad:

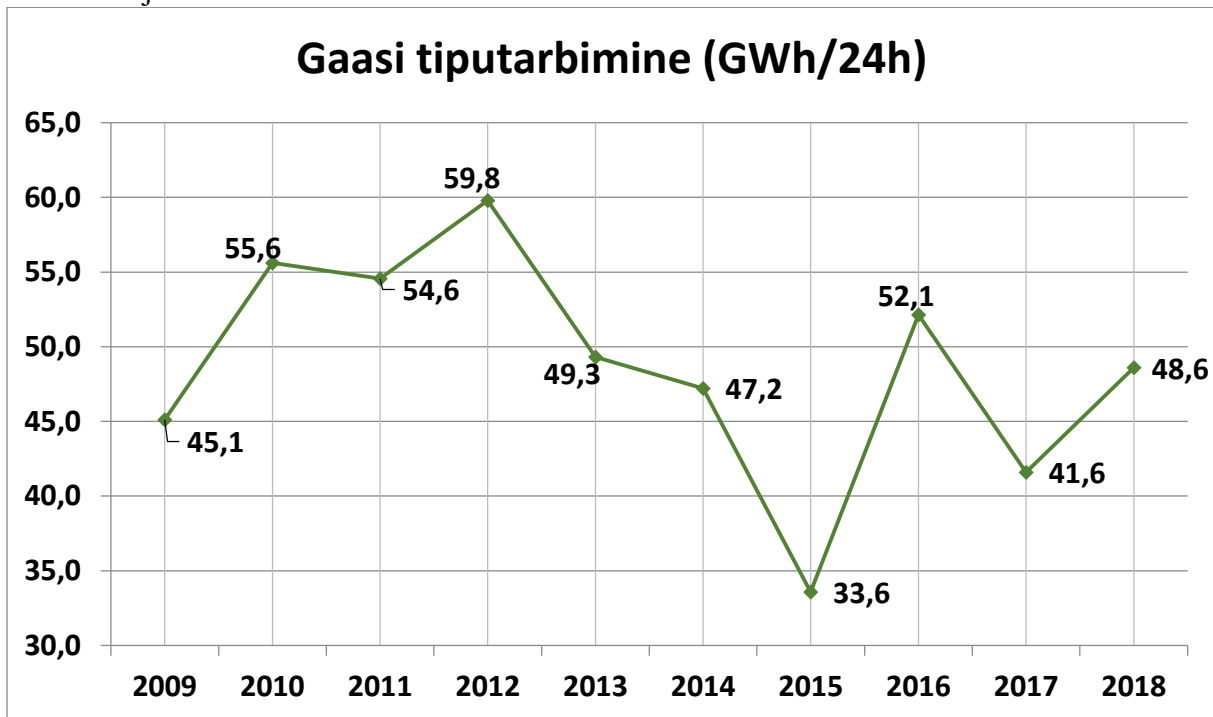
- Karksi ühendus Lätiga 73,5 GWh ööpäevas (sisendrõhul 40-42 bar);
- Värskas ühendus Venemaaga 42,0 GWh (sisendrõhul 40-42 bar) ööpäevas;
- Narva ühenduse Venemaaga 31,5 GWh ööpäevas (sisendrõhul 28-30 bar).

Varasemalt, perioodil maist oktoobrini, toimus suvine Eesti gaasisüsteemi gaasiga varustamine põhiliselt Venemaalt otse läbi Värskas ja Narva ühenduste. Novembrist aprillini varustati Eestit Karksi ühenduse kaudu Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast.

Alates 2016. aasta teisest poolest gaasivõod oluliselt muutusid, peamiseks tarneteeks oli Värskas ühendus, mida suuremate võimsustarbe ja Värskas hoolduse korral toetas Karksi ühendus. See muutus on tingitud väiksematest ülekandekuludest kui gaas tarnitakse otse Venemaalt. 2018. aastal kasutati suveperioodil ka Narva ühendust.

Leedust gaasi tarnimise oluliseks takistuseks on läbivate riikide ülekandekulud, mis tõstavad tarnitava gaasi hinda Eestisse sisenemisel. Eesti, Läti ja Soome ühise sisend-väljund piirkonna

rakendamisel (vastavalt tegevusplaanile alates 2020. aastast) peaks see probleem leevenduma, kuigi Leedu jääb hetkel ühisest piirkonnast välja ning Läti-Leedu piiril võib kehtida ülekandetariff ka 2020. aastal. Tegelikud ühenduste tipuvõimsused viimase 10 aasta jooksul on toodud joonisel 50.

Joonis 50. Maagaasi piiriüleste ühenduste kasutatud tipuvõimsused. Allikas: Elering AS

Viimase kümne aasta suurim ööpäevane tarbimine oli 2012. aasta veebruaris, mis moodustas tehnilisest läbilaskevõimest 40%. Seega ei ole seni esinenud probleeme maagaasi tarnimisel Eestile vajaliku gaasinõudluse rahuldamiseks.

Kokkuvõte: Eestis on gaasi tarbimine olnud pakkumisega tasakaalus. Arvestades Eesti ülekandesüsteemi ühenduste läbilaskevõimet on võimalus gaasi importida oluliselt suuremas mahus, kuid tulenevalt gaasikütuse konkurentsiolekorrast prognoositakse tulevikus tarbimise vähenemist..

3.3.2 Prognoositav tuleviku nõudlus ja vaba saadaolev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega

Kõige suurem gaasinõudlus viimase 20 aasta jooksul oli 2006. aastal, kui tarbiti 10 595 GWh gaasi aastas. 2006. aastaga võrreldes oli 2018. aasta tarbimine ligi 51% väiksem.

Üldine Eesti tarbimise languse prognoos on eeskätt seotud tööstusettevõtjate poolt mahtude vähendamisega ja tegevuse lõpetamisega ning gaasitarbimise struktuuri muudatusega (taastuvkütuste kasutamise laienemisega). Tänapäevane riiklik energeetika arengukava ei toeta investeeringuid gaasil töötavatesse seadmetesse ja sellega seoses prognoositakse, et tulevikus langeb gaasitarbimise kogus Eestis veelgi.

Kõige rohkem kasutatakse Eestis maagaasi soojatootmiseks. Edasist gaasivõrgust gaasi müügi vähenemist nähakse ette ka lähiaastatel, mis on seotud kaugkütte ettevõtjate üleminekuga gaasilt taastuvatele kütustele ja soojustarbijate tõhusama energiakasutusega. Seda trendi ei suuda tasakaalustada ka oodatav gaasi kasutamise kasv transpordisektoris.

2017. aastal alustas täiskoormusel tööd Tallinna soojusvõrku soojust andev Vao 2 koostootmisjaam (soojuse toodang kuni 400 GWh).

2019-2020 käivitub Mustamäe koostootmisjaam (elektriline võimsus 10 MW ja soojuslik võimsus 47 MW).

Elering AS hinnangul asendatakse igal aastal keskmiselt 5 MW soojuse tootmisvõimsusi kohalike kütustega, seda kuni aastani 2020 (indikatiivne aastane toodang 30 GWh, maagaasi tarbimise vähendamine ~32 GWh). Peale seda hakatakse asendama 2 MW aastas (indikatiivne aastane toodang 12 GWh, maagaasi tarbimise vähendamine ~13 GWh).

Lähtuvalt kõikidest nendest andmetest, prognoosib Konkurentsiamet gaasi tarbimise jätkuvat langust, mistõttu kujuneb Eesti lähiaastate gaasi tarbimise koguseks, sõltuvalt ilmastikuoludest, 5000 kuni 5200 GWh aastas.

Tarbimise vähenemise peatamiseks ja turule uute importijate tulemise toetamiseks on vaja paralleelselt astuda põhjalikult läbi kaalutud samme nii gaasile uute kasutusvalade leidmiseks kui ka alternatiivsete tarneahelate arendamiseks.

Maagaasi mootorikütusena kasutatavate sõidukite tarbeks on 2018. aasta lõpu seisuga Eesti Gaas AS-il 11 surugaasi autotanklat ja Alexela Energia AS-l neli tanklat. 2018. aastal müüs Eesti Gaas AS 85,7 GWh surugaasi (2017. aastal 68 GWh), millest 37,8 GWh oli kodumaine rohegaas (biometaan).

Gaasituru areng saab toimuda vaid uute tarbijate turule tulemisega ja turgude ühendamisega, sest pidevalt kahanev Eesti maagaasi turg on eraldivõetuna arvestatavate gaasimüüjate huvi pälvimiseks väike. Üheks lahenduseks on Soome ja Balti riikide gaasiturgude ühendamine ühiseks sisend-väljund piirkonnaks.

Lisaks riikidevaheliste uute ühenduste rajamisele ning olemasolevate laiendamisele tuleb Eestil ja tema naabritel arendada võimalusi uute, OAO-le Gazprom alternatiivsete gaasimüüjate (importijate) turule pääsemiseks. Sellisteks lahendusteks on veeldatud gaasi (LNG) terminali töö Leedus ja GET Baltic gaasibörsi teenuste laienemine. Lisaks on vajalik uute ühenduste loomine teiste Euroopa riikidega (Leedu – Poola ühendus GIPL, Eesti – Soome ühendus Balticconnector) ja püsiva regionaalse LNG terminali rajamine.

Järeldus: Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine tagatud ka lähiaastatel. Eesti gaasituru arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeringute tegemine uute tarnijate turule tulekuks ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Kuna kaugkütte areng on näha siirdumist kohalikele taastuvatele kütustele ja kaugküttepiirkondade vähenemisele, siis võiks üheks arvestatavamaks gaasinõudluse tekitamise teguriks olla lokaalselt maagaasist põhineva soojuse tootmine. Lisaks tuleks ulatuslikumalt arendada gaasi kasutamist transpordikütusena.

3.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p t)

Meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks võivad olla kas infrastruktuurilised või tarnimisega seotud.

Infrastruktuurilised meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks.

Gaasi tiputarbimist iseloomustab joonis 22. Maksimaalne ülekandevõrgu läbilaskevõime on 147 GWh ööpäevas.

Alates 01.11.2017 kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrust (EL) 2017/1938, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid. Määruses (EL)2017/1938 täiendati taristunormi regulatsiooni.

Määrus (EL) 2017/1938 sätestab, et riskianalüüsid tuleb viia läbi liikmesriigi, piirkonna ja liidu tasandil, kusjuures liidu riskihindamise tulemused tuleb arvesse võtta piirkonna tasandil ja piirkonna riskihindamise tulemused liikmesriigi tasandil.

Määrus (EL) 2017/1938 paigutab Eesti Valgevene riskirühma ja Kirdepiirkonna riskirühma.

2018. aastal esitas Konkurentsiamet Majandus- ja Kommunikatsiooniministriumile uuendatud Eesti gaasisüsteemi riikliku riskihindamise.

Eelnimetatud määrus näeb ette, et liikmesriigi pädev asutus tagab vajalike meetmete võtmise, et suurima eraldi vaadeldava gaasitaristu häire korral oleks ülejäänud taristu tehniline võimsus, mis on kindlaks määratud valemi N-1 kohaselt selline, et arvutuspiirkonnas suudab rahuldada kogu gaasinõudluse erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mida statistiliste tõenäosuse kohaselt esineb üks kord 20 aasta jooksul. Seejuures tuleb arvesse võtta gaasitarbimise suundumusi, energiatõhususe meetmete pikaajalisi mõjusid ja olemasoleva taristu rakendamise määra.

N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarnimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tarded ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki, on N-1 kriteerium täidetud.

N-1 kriteerium väljendatuna protsentides peab olema võrdne või suurem 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele.

Määruse (EL) 2017/1938 artikkel 7 lõige 4 punkt f selgitab, et gaasivarustuse kindluse hindamisel võetakse arvesse iga piiripunkti maksimaalset sisend- ja väljundvõimsust.

Seega on Eesti infrastruktuurinorm N-1 leitav alljärgneva arvutuse alusel:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100 = \frac{131 + 0 + 0 + 0 - 68,0}{60} \times 100 = 105 \%$$

kus

EP_m - Karksi ühendus Lätiga 68,0 GWh/24h + Värskä ühendus Venemaaga 39,0 GWh/24h + Narva ühendus Venemaaga 24,0 GWh/24h = 131 GWh/24h ;

P_m - 0 GWh/24h;

S_m - Kuna gaasihoidla asub väljaspool Eesti territooriumi ja limiteerivaks saab ühendustorustike võimsus, siis N-1 kriteeriumi puhul Läti mahutist gaasi või reserveeritud gaasi ei saa arvestada: 0 GWh/24h;

LNG_m - 0 GWh/24h;

I_m - Karksi ühendus Lätiga 68,0 GWh/24h;

D_{max} - Maagaasi maksimaalne päevane kogunõudlus viimase 20 aasta jooksul oli jaanuaris 2006 tipukoormusega 70,3 GWh/d (6,7 milj m³/d).

Võttes aga arvesse gaasitarbimise suundumusi (väetisetootmise sulgemine AS-is Nitrofert, paljude suurte soojustootjate poolt puiduhakke kütusena kasutusele võtmine), siis iseloomustab tipunõudlust õigemini 2012. aasta veebruari päevatarbimine 59,85 GWh/d (5,7 milj m³/d). Riskianalüüsis lähtuti maagaasi erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mida esineb statistilise tõenäosuse kohaselt üks kord 20 aasta jooksul, ümardatud kogusest 60,0 GWh/d.

Järeldus: kuna Eesti N-1 on suurem 100%-st, siis on määrusekohane taristunorm täidetud.

Tarnimisega seotud meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

Kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga peamiselt üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija (Venemaa), siis selle tarnija tarneraskuste korral puudub Eestil võimalus selle täielikuks kompenseerimiseks alternatiivsete tarnijate abil.

Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustik (ENTSOG) viis läbi kogu liitu hõlmava gaasitarne- ja taristuhäire stsenaariumite matkimise. Matkimise käigus vaatlus ENSOG iga stsenaariumi puhul kolme gaasivarustuse juhtumit:

- talvine kõrge nõudlus kahe kuu jooksul (jaanuar-veebruar);
- kahenädalane erakordselt suure nõudlusega periood, mis juhtub statistilise tõenäosusega kord 20 aasta jooksul;
- erakordselt suure päevase tipunõudlusega päeval, mis juhtub statistilise tõenäosusega kord 20 aasta jooksul.

ENTSOG kohaselt tavatingimustes Venemaa tarnimise lõppemisel kahe kuu jooksul (jaanuar-veebruar) Eestis nõudluse piiramist ei esine. Puudujäävat gaasi saab kompenseerida Läti gaasimahuti ja Klaipeda LNG terminali suurendatud gaasi väljastamisega.

Kahenädalasel külmaperioodil (nagu see on tõenäoline kord 20 aasta jooksul) jääb Eestis Venemaa tarnimise lõppemisel puudu alla 2% nõudlusest (infrastruktuuri piiratuse tõttu).

Ühel külmal päeval (nagu see on tõenäoline kord 20 aasta jooksul) jääb Eestis Venemaa tarnimise lõppemisel puudu 14% nõudlusest (infrastruktuuri piiratuse tõttu).

Puudujäägi korral käivitub maagaasiseaduse §-s 26² lõikes 1 kirjeldatud regulatsioon, mis sätestab, et kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teeb Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku

lubada seaduses nimetatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

Maagaasiseaduse kohaselt võib rakendada muu hulgas järgmisi mitteturumeetmeid:

- piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuse tootmine;
- lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

Järeldus: Regiooni varustuskindlust tõstab Klaipeda LNG terminal ning 2020. aastal käivituv Balticconnector. Alles siis kui puuduvad arvestatavad alternatiivsed maagaasi tarnijad, saaks Eestis kasutada tarnehäirete korral tarbimist piiravaid mitteturumeetmeid. Samas, arvestades gaasituru arenguid (ühine regioon Soome ja teiste Balti riikidega) on võimalike mitteturumeetmete rakendamise tõenäosus tulevikus sisuliselt olematu.

4. Tarbijate kaitse ja vaidluste lahendamine elektrienergia- ja maagaasi sektoris

4.1 Tarbijate kaitse

4.1.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiivi 2009/72/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Elektriturseaduse kohaselt on kodutarbijate õiguste kaitse pädevus jaotatud Konkurentsiameti ja Tarbijakaitseameti vahel (alates 01.01.2019 Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet). Seaduses on sätestatud, et võrguteenuse osutamise, elektrienergia pakkumise või müümise või muul viisil turul kättesaadavaks tegemise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Liitumis-, võrgu- või elektrilepingust tuleneva vaidluse korral lubab seadus juhul, kui pooled ei ole suutnud lahendada vaidlust kokkuleppel, tarbijal pöörduda ka tarbijavaidluste komisjoni või mõne teise sellekohaseid vaidlusi lahendava isiku, institutsiooni või kohtu poole. Konkurentsiamet jääb endiselt lahendama ühe turuosalise kaebusi teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektriturseaduse või selle alamaktiga. Nii lepingul kui arvetel tuleb tarbijale esitada ka tarbija õigusi ja vaidluste lahendamist käsitlev teave.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektriturseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu ning liitumislepingu ja üldteenuse tüüptingimused. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib Konkurentsiamet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Võrguleping sõlmitakse kirjalikult, elektrilepingu võib sõlmida suuliselt, kui mõlemad pooled on sellega nõus. Võrgulepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- võrguettevõtja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- teenuste kirjeldus;
- osutatavate teenuste kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordselt ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilinemise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- kui võrguteenuse alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei ole kooskõlas lepingutingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Elektrilepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- müüja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- elektrienergia põhinäitajad;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilinemise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Võrguettevõtja võib muuta lepingu tüüptingimusi vaid juhul, kui selline muutmine on lubatud seadusega, muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolusid arvesse võttes ning kui Konkurentsiamet on tüüptingimuste muudatuse kooskõlastanud. Ettevõtja peab võrgulepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Tähtajatu elektrileping lõpeb, kui lõpeb selle võrguühenduse kohta sõlmitud võrgulepingu kehtivus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdud. Elektrilepingu saab sõlmida turuosaline, kellel on sõlmitud tema tarbimiskoha mõõtepunkti suhtes kehtiv võrguleping.

Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud. Samuti, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud, siis ka seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist. Samuti on võrguettevõtjal õigus võrguleping üles öelda, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma.

Võrgulepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüjal on õigus elektrileping üles öelda, kui tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja antud mõistliku aja jooksul heastanud, kui tarbija on kasutanud elektrienergiat ebaseaduslikult või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud mõõteseadme plomme või taatlusmärgiseid.

Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüja võib tarbijaga elektrilepingu üles öelda enne kokkulepitud tähtpäeva kui lepingujärgne tarbimiskoht on võõrandatud ning tarbijal puudub selle kasutamiseks seaduslik alus.

Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehte ning avalikustama seal informatsiooni:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused;
- üldteenuse tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb tasud avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale elektrienergia eest üks kord kuus arve, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Koos arvega esitatakse järgmised andmed:

- müüja toodetud või tootjalt ostetud elektrienergia tootmiseks kasutatud energiaallikate jaotus müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- elektribörsilt ostetud elektrienergia osakaal müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- viide veebileheküljele, kus on esitatud andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaastal müüja tarnitud elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest;
- tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave;
- alates 1. aprillist eelnenud kalendriaastal tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendatud osa;
- tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendamata osa, kasutades põhivõrguettevõtja avaldatud segajääki.

Müüja vahetamise korral esitab müüja tarbijale lõpparve hiljemalt kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist. Kui pärast lõpparve esitamist tuvastatakse mõõtesüsteemi rike või esitatud andmete erinevus tegelikust tarbimisest, korrigeeritakse andmevahetusplatvormil tarbija mõõteandmeid ning müüja esitab tarbijale lõpparvet korrigeeriva arve. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Tarbijaandmete juurdepääs on tagatud läbi digitaalse keskkonna – andmevahetusplatvormi (Andmeladu), mille arendas välja süsteemihaldur Elering AS. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks.

Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed. Tarbijal on õigus Andmelao kaudu järgmisele informatsioonile:

- saada võrguettevõtja nime, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;

- saada müüja nime, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada võrguettevõtja või võrguettevõtja nimetatud tegevusloaga müüja nime, kes tarbijale üldteenust osutab;
- saada tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud elektrienergia kogused, sealjuures jälgida oma elektritarbimisega seotud ajaloolisi andmeid;
- saada nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse võimalikul maksevõime halvenemisel piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud talle osutatud võrguteenuse, üldteenuse või elektrienergia tarne eest makstava rahasumma tasumata või kui tarbija on võrgulepingus ettenähtud kohustust oluliselt rikkunud muul viisil. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama tarbijale tarbimiskoha aadressile või lepingus nimetatud aadressile teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus, kavandatud katkestamise aeg ja tarbija õigusi ning vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtjaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud. Kui tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomanike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) juhuks, kui nad ei vali endale elektrimüüjat. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turuhinnale ehk börsihinnale, millele üldteenuse osutaja võib lisada põhjendatud kulud ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus kontrollida üldteenuse hinna põhjendatust. Müüja on kohustatud avaldama iga järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks üldteenuse hinna moodustamise alused koos sinna juurde kuuluva arvestuskäiguga.

Arukad arvestisüsteemid

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõõteseadmetele ning sätestab, et alates **01.01.2017** peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagama turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääsu eelnimetatud mõõteandmetele.

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektrienergia direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1, „Tarbijakaitsemeetmed“ on Eestis seadustega tagatud.

Konkurentsiamet on arvamusel, et elektritarbijad on hästi kaitstud ja turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste, tüüpkoormusgraafikute, tootmiseks kasutatavate energiaallikate jm kohta. Võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebileheküljed.

4.1.2 Maagaasi sektoris (direktiivi 2009/73/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Kirjalikus või elektroonilises vormis või kirjalikku taas edastamist võimaldavas vormis või mõnes muus rangemas vorminõudes sõlmitud liitumislepingus, võrgulepingus ja müügilepingus või nende tüüptingimustes esitatakse järgmised andmed:

- võrgulepingu ja liitumislepingu puhul võrguettevõtja nimi, müügilepingu puhul võrguettevõtja või müüja nimi ja äriregistrikood, samuti võrguettevõtja või müüja aadress ja muud kontaktandmed;
- võrgulepingu ja liitumislepingu alusel osutatava teenuse kirjeldus ja teenuse osutamise algusaeg või müügilepingu alusel müüdava maagaasi põhinäitajad;
- võrgulepingu või liitumislepingu alusel osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordse ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude ja hooldusteenuste tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise, sealhulgas lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teave tingimuste kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine, kui võrgulepingu, müügilepingu või liitumislepingu alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei vasta lepingus sätestatud tingimustele;
- teave kaebuste käsitlemise korra kohta;
- võrgulepingu ja müügilepingu puhul lepingu kestus koos lepingu pikendamise ja lõpetamise tingimustega;
- tarbimismahu mitteteatamisel võrguettevõtjapoolne tarbimismahu prognoosimise kord;
- teenuse eest tasumise võimalused.

Gaasi müügilepingu tüüpitingimustes peavad muuhulgas olema sätestatud järgnevad andmed:

- müüja nimi, äriregistri kood ja aadress ning muud kontaktandmed;
- osutatava teenuse kirjeldus;
- osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- kohaldatavatest tasudest tarbija teavitamise kord;
- lepingu kestus, lepingu pikendamise, muutmise ja lõpetamise tingimused;
- lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teenuse eest tasumise võimalused;

Lisaks eelnevale tuleb gaasi müügilepingus määrata tarne liik.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

2017. aasta maagaasiseaduse muudatusega kehtestati, et müüja peab võimaldama lõpetada gaasi müügilepingu seoses müüja vahetamisega neljateistkümne päeva jooksul alates tarbija taotluse esitamisest.

Vastavalt maagaasiseadusele võrguettevõtja või müüja edastab tarbijale vähemalt 30 päeva enne lepingutingimuste, sealhulgas hindade ja tariifide muutmist, sellekohase teate. Teates

nimetatakse kavandatav muudatus, selle tegemise alus ja muudatuse jõustumise aeg ning esitatakse teave selle kohta, et tarbijal on õigus leping üles öelda, kui ta muudatusega ei nõustu.

Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise meetodika;
- lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka regulaator kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad ja tasud oma veebilehel.

Kõik gaasiettevõtjad on kohustatud esitama tarbijale arve tarbitud maagaasi ja võrguteenuse eest vähemalt ühe korra kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui tarbijaga on kokku lepitud teisiti. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Müüja vahetuse korral esitab müüja tarbijale lõpparve kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist.

Tarbijaandmetele juurdepääsu tagamine

Gaasituru tõhusaks toimimiseks, müüjate vahelise konkurentsi soodustamiseks ja avatud tarnija vahetamiseks arendas süsteemihaldur digitaalset keskkonda – andmevahetusplatvormi (Andmeladu). Andmelao eesmärk on turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav efektiivse andmevahetuse protsessi tagamine avatud gaasiturul. Andmelattu on koondatud kõik maagaasi müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning maagaasi tarbimise mõõteandmed.

Sarnaselt elektrienergia tarbijaga on gaasitarbijal õigus Andmelao kaudu järgmisele informatsioonile:

- saada võrguettevõtja nime, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada müüja nime, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud maagaasi kogused, sealjuures jälgida oma maagaasi tarbimisega seotud ajaloolisi andmeid;
- saada nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Alates 10.04.2014 on maagaasiseaduses sätestatud, et *kaitsetu tarbija* on kodutarbija, kellele on määratud toimetulekutoetus sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lõike 1 alusel.

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapaigaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapaigaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 90 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müüгимarginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsas hinnas ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müüгимarginaali piirmäär tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Müüгимarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müüгiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebileheküljel avalikustanud müüгимarginaali piirmäära arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest nimetatud müüгимarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud meetodika punktile 6.3 kujuneb müüгимarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulu ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi müüгимahuga.

Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele müüdud gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni ja seda eelkõige turgu valitseva gaasimüüja suhtes. Kui kalendriaastal müüdud gaasi kaalutud keskmine hind erineb sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müüгимarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab kajastuma gaasi müüги arvel eraldi reana. Väikestel gaasimüüجاتel (kes ei

ole turgu valitsevas seisundis) ei ole kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduvat müügitähtsust.

Arukad arvestisüsteemid

2017. aasta maagaasiseaduse muudatusega kehtestati, et võrguettevõtja peab tagama alates 01.01.2020, et kõik mõõtepunktid, mille kaudu tarbitakse võrguettevõtja võrgust gaasi koguses vähemalt 750 kuupmeetrit aastas, on varustatud mõõtesüsteemiga, mis gaasi koguse mõõtmisel arvestab gaasi temperatuuri mõõtesüsteemis ning võimaldab mõõteandmete kauglugemise funktsiooni. Kui gaasi tarbitakse rõhul üle 20 millibaari peab mõõtesüsteem gaasi mõõtmisel arvestama rõhku ja temperatuuri ning võimaldama mõõteandmete kauglugemise funktsiooni.

Konkurentsiamet on seisukohal, et maagaasitarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüpitingimuste ja müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused turujärelevalve teostamiseks.

4.2 Vaidluste lahendamine

4.2.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 11, lg 5 p c ning lg 4 p e)

Eesti seadusandlus annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrkude osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast elektrivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise tähtaega pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2018. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 70 korral (nii kaebused kui järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Tarbijate pöördumisi põhjustasid probleemid nii liitumisel kui ka tarbimistingimuste muutmisel (hind ja tingimused) kui ka arved. 2018. aastal oli palju pöördumisi Elektrilevi OÜ võrgutasudega seoses (250 kWh) .

4.2.2 Maagaasi sektoris **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 41 lg 11 ning lg 4 p e)**

Eesti seadusandlus annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamisteenuse hind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamisteenuse hind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti poolt tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast gaasivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, võib pikendada kaebuse lahendamise tähtaega kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2018. aastal oli maagaasi-alaseid järelepärimisi kokku 6. Peamised teemad, millega pöörduti, olid lepingulised ja hinnaga seotud küsimused.